

**5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNUNDA
ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLU OLARAK
UZLAŞTIRMA USULÜ VE BAYBURT
UYGULAMALARI**
Asya Büşra ALİM
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU
2025
(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNUNDA ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLU
OLARAK UZLAŞTIRMA USULÜ VE BAYBURT UYGULAMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Asya Büşra ALİM

Danışman: Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

BAYBURT - 2025

KABUL VE ONAY

Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU danışmanlığında, Asya Büşra ALİM tarafından hazırlanan “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma Usulü ve Bayburt Uygulamaları ” başlıklı bu çalışma, 23.07.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Hayriye ŞENGÜN

Üye : Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ali ÇİÇEK

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Bünyamin ALİM

Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU danışmanlığında hazırlamış olduğum “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda Alternatif Çözüm Yolu Olarak Uzlaştırma Usulü ve Bayburt Uygulamaları” başlıklı program seçin tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

23.07.2025

Asya Büşra ALİM

ÖN SÖZ

Bayburt Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi bölümünde yüksek lisans tezi olarak hazırladığım bu çalışma onarıcı adalet sisteminin en önemli modellerinden biri olan uzlaştırma kurumunun ne olduğunu ve Türk Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamındaki uygulanma yöntemlerini kapsamaktadır. Bu çalışmayı meydana getirdiğimiz süreçte literatür taramaları, konu hakkında farklı kaynaklar üzerinden sunulan tüm bilgi-belge ve araştırmalardan yararlanılmıştır. Tezimizin fikir aşamasından itibaren başlayan süreçte, her aşamada bana öncülük edip yol gösteren, tez danışmanım değerli Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU'na, her zaman bana inanan ve destek olan Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığında 2021-2024 seneleri arasında birlikte görev yaptığım sevgili katibim Mahmut BÜLÜÇ'e ve nihayetinde beni hiç yalnız bırakmayan, sevgileri ve inançları ile motive eden kıymetli aileme de verdikleri destekler için teşekkür ederim.

Asya Büşra ALİM

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK CEZA MUHAKEMESİNDE ALTERNATİF ÇÖZÜM YOLU OLARAK UZLAŞTIRMA USULÜ: BAYBURT ÖRNEĞİ

Asya Büşra ALİM

Bayburt Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

Bayburt-2025, Sayfa: 82

Uzlaştırma kurumu, tarihsel süreçte uzun zamandır uygulanan klasik ceza adalet sistemine alternatif çözüm yolu olarak getirilen en önemli mekanizmalardan biridir. Klasik ceza hukuk sisteminde “suç” olarak kabul edilen eylemi gerçekleştirilen failin, bunun karşılığı olarak mevzuat hükümlerince belirlenen yaptırımlara tabi tutularak adaletin tesisi sağlanmak istenmiştir. Oysa salt failin cezalandırıldığı bir hukuk düzeni, olayın mağduru olan tarafın sesinin duyulmasına, duygularını ve düşüncelerini yansıtmasına cevaz vermemektedir. Özellikle değişen ve gelişen günümüz koşullarında, evrensel değerler olarak kabul edilen psikolojik ve sosyolojik birtakım saptamalar göstermektedir ki herhangi bir haksızlığa uğrayan kimsenin, kendisini ifade etmesi, duygularını paylaşması, mağduriyetini dile getireceği meşru bir zeminde kendisini güvenli hissetmesi hususları, yaşadığı sürecin travmatik ve menfi yanlarından sıyrılıp, hayata tutunması noktasında büyük önem teşkil etmektedir. Mukabilinde suça konu eylemi gerçekleştiren bireyin de özellikle suçu işlemesi ardından devam eden süreçte, benzer şekildeki davranışları yinelememesi, bir nevi suç işleme halini alışkanlık, hayat standardı düzeyine getirmemesi adına, yapmış olduğu eylemin sonuçları ile yüzleşme, hatasını anlama ve telafi etme imkanlarına sahip olması, esasen ortaya çıkan olumlu etkileri ile daha uzun vadeli ve topluma sirayet eden yansımalarıyla kapsayıcılığı yüksek bütünsel bir adalet anlayışına hizmet edecektir. İşte bu arayışlar mukabilinde doğan ve mağdurun sesini duyurmayı, failin ise bilinç ve sorumluluk düzeyinin yükseltilmesini hedefleyen “onarıcı adalet” kavramı birçok dünya ülkesinin mevzuatında farklı görünümde halinde kendisine yer bulmuştur. Özünde alternatif çözüm yolları başlığı altında onarıcı adalet mekanizmasına hizmet eden çeşitli kurumlar bulunmaktadır. Küresel düzeyde ses getiren ve kendisine yer bulan en popüler modülü şeklinde tabir edebileceğimiz uzlaştırma kurumu ise bizim ülkemizde ilk defa 2005 yılında Türk Ceza Kanunumuza girmiş olup, bugüne değin yapılan pek çok değişiklik ve güncellemeler ile mevcut halini almıştır. Kurumun manevi anlamda olayın mağdur ve fail tarafı üzerlerinde hassasiyet gösterdiği manevi değerler dışında, hukuk sistemimize yönelik maddesel anlamda ki en büyük katkısı, adliyelerde günden güne artan dava sayıları ve uzayan yargılama süreçlerine yeni bir soluk, nefes getirmiş olması halidir. Bu çalışmamızda da onarıcı adalet kavramının ne olduğu, nasıl ve neden ortaya çıktığı, uzlaştırma kurumunun temel mantığı,

uzlaştırma usul yöntemlerinin neler olduğu, uzlaştırmacı kavramının ne olduğu ve kimlerin uzlaştırmacı olabileceği, mevzuat hükümlerinde düzenleniş biçimi, ülkemiz ceza hukuk sisteminde hangi süreçlerde ne şekilde, kimler tarafından uygulandığı, uzlaştırmada edim kavramı, kamuya yararlı edim türü örnekleri ve Bayburt İli nezdinde uygulanmış gerçek vakaların basına yansımış haber içeriklerine ait konular işlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Onarıcı adalet, uzlaştırma, edim türleri, uzlaştırmacı, ceza muhakemesi.

ABSTRACT

M. SC. THESIS

IN THE CRIMINAL PROCEDURE CODE NO. 5271 ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION METHOD

Asya Büşra ALİM

Bayburt University

Institute of Graduate Studies

Department of Political Science and Public Administration

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. İsmail DURSUNOĞLU

Bayburt-2025, Pages: 82

The institution of mediation is one of the most significant mechanisms introduced as an alternative resolution method to the traditional criminal justice system, which has been implemented throughout history. In classical criminal law, justice is sought to be achieved by subjecting the perpetrator of an act deemed a “crime” to sanctions determined by statutory provisions. However, a legal system that solely focuses on punishing the offender does not allow for the voice of the victim to be heard, nor does it provide space for them to express their emotions and thoughts. Particularly in today’s evolving and developing societal context, various psychological and sociological findings recognized as universal values—demonstrate that for a person who has suffered an injustice, being able to express themselves, share their feelings, and feel safe within a legitimate framework is of critical importance in overcoming the traumatic and negative aspects of their experience and reintegrating into life. Conversely, it is equally important for the offender to confront the consequences of their actions, understand their wrongdoing, and have the opportunity to make amends—especially to prevent recidivism and to ensure that criminal behavior does not become habitual or normalized. These processes, in turn, contribute to a more comprehensive and long-term justice framework with far-reaching societal implications. Arising from such needs, the concept of restorative justice—which aims to give voice to the victim and enhance the offender’s awareness and sense of responsibility—has found a place in the legal systems of many countries in various forms. At its core, the restorative justice approach includes a variety of institutions under the umbrella of alternative dispute resolution mechanisms. Among these, the most prominent and globally recognized module is the mediation process, which was first introduced into Turkish Criminal Law in 2005 and has since evolved through numerous amendments and updates. Beyond its moral emphasis on the needs and values of victims and offenders, the institution of mediation has provided substantial procedural benefits to the justice system by alleviating the increasing number of court cases and prolonged trial processes in judicial institutions. With the expansion of the categories of offenses eligible for mediation, mediation offices have been established under the

offices of public prosecutors. This study addresses the concept of restorative justice, its emergence and rationale, the fundamental principles of mediation, the procedural aspects of mediation, the definition and qualifications of mediators, the legal framework governing mediation, its implementation within the Turkish criminal justice system, the concept of edim in mediation, examples of obligations serving public benefit, and media-reported real-life cases of mediation practices in the province of Bayburt.

Keywords: Mediation, restorative justice, mediator, criminal procedure, types of acts.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	II
BEYANNAME.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XI
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Problemi	4
Araştırmanın Amacı	4
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi	5
Araştırmanın Sınırlılıkları	5
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. UZLAŞTIRMA KAVRAMI.....	6
1.1. CEZALANDIRMA ODAKLI KLASİK ADALET SİSTEMİ.....	6
1.1.1. Onarıcı Adalet Kavramı.....	7
1.1.1.1. Onarıcı adalet sisteminin esasları	8
1.1.1.2. Onarıcı adalet yöntem ve çeşitleri	10
1.1.1.3. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları	10
1.1.2. Uzlaştırmanın Tanımı	12
1.1.3. Uzlaştırmanın Hukuki Niteliği	13
1.2. UZLAŞTIRMANIN TARİHİ.....	14
1.2.1. İlkel Topumlarda Uzlaştırmanın Tarihi.....	14
1.2.2. Eski Hukuk Düzenlerinde.....	15
1.3. UZLAŞTIRMANIN AMACI VE UZLAŞTIRMAYA YÖNELME SEBEPLERİ.....	17
1.4. CEZAYA VE CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA EGEMEN OLAN İLKELER- UZLAŞTIRMA İLE İLİŞKİLERİ.....	18
1.4.1. Genel Olarak.....	18
1.4.2. Adil Yargılanma Hakkı	19
1.4.3. Bağımsız ve Tarafsız Mahkemelere Erişim Hakkı.....	19
1.4.4. Aleniyet İlkesi	20
1.4.5. Adalet İlkesi.....	21
1.4.6. Masumiyet Karinesi.....	21
1.4.7. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi	22
1.4.8. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği ve Kusur Sorumluluğu İlkeleri	23
1.4.9. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi	23
1.4.10. İrade Özgürlüğü İlkesi	24
1.4.11. Re'sen Araştırma İlkesi	24
İKİNCİ BÖLÜM	26
2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ VE UZLAŞTIRMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR	26
2.1. GENEL OLARAK	26

2.2. UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLAR	28
2.2.1. Genel Olarak.....	28
2.2.1.1. Taraflara ilişkin genel bilgiler.....	29
2.2.1.2. Uzlaştırmamanın suça ilişkin şartları	32
2.2.1.3. Türk ceza kanunu kapsamında şikâyeteye tabi suçlar	33
2.2.1.4. Farklı kanun metinlerinde yer alan şikâyeteye tabi suçlar	35
2.2.1.5. Etkin pişmanlık madde hükümlerinin tatbik edildiği suçlarda uzlaştırma	36
2.2.1.6. Mağdurun kamu tüzel kişiliği bünyesinde yer alması halinde uzlaştırma.....	37
2.2.1.7. Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmesi hali.....	38
2.2.1.8. Uzlaştırma kapsamında bulunmayan suçlar	38
2.2.1.9. Suça sürüklenen çocuklar hakkında uzlaştırma işlemlerinin uygulanması	40
2.2.1.10. Suçun nitelikli hallerinde uzlaştırma	41
2.3. UZLAŞTIRMA USULÜNÜN ŞEKLİ ŞARTLARI.....	42
2.3.1. Uzlaştırma Bürosu	42
2.3.2. Uzlaştırmacı.....	43
2.3.3. Uzlaştırmacıların Uymaları Gereken Etik İlkelerden Bazıları	46
2.3.3.1. Tarafsız ve bağımsız olma ilkesi.....	46
2.3.3.2. Görevini özenli ve titiz olarak yapma ilkesi.....	47
2.3.3.3. Taraflar arasında eşitlik ilkesini gözeterek ayrımcılık yapmaksızın davranma ilkesi ..	48
2.3.3.4. Menfaat çatışmasına mahal vermemek ve menfaat gözetme/temin etme gibi davranışlardan uzak durmak ilkesi	48
2.3.3.5. Uzlaştırma aşamasında görev alan bir uzlaştırmacının vekil-müdafî görevlerini üstlenmemesi ilkesi	48
2.3.4. Uzlaştırma Teklifi ve Aşamaları.....	50
2.3.4.1. Uzlaşma teklifinin sunulma yol/yöntemleri	51
2.3.5. Uzlaştırma Müzakereleri	53
2.3.6. Uzlaştırmada Edim Unsuru	57
2.3.7. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi	59
2.4. UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİNE DAİR SONUÇLARIN HUKUKİ ZEMİNDE YANSIMALARI	60
2.4.1. Soruşturma Evresi Aşamasında Uzlaştırmamanın Sağlanması Halinde Hukuki Sonuçları	60
2.4.2. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma İşlemlerinin Hukuki Sonuçları	62
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	65
3. BAYBURT İLİ NEZDİNDE UYGULANAN UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİNDE	
“KAMUYA YARARLI EDİM” ÖRNEKLERİ.....	65
SONUÇ	74
KAYNAKÇA.....	78
ÖZ GEÇMİŞ	82

KISALTMALAR

AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
BKZ	: Bakınız
CMK	: 5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
C	: Cilt
ÇKK	: 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu,
İİK	: 2004 Sayılı İcra ve İflas Kanunu
S	: Sayı
S	: Sayfa
TCK	: 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu
KYOK	: Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar
SSÇ	: Suça Sürüklenen Çocuk
TBK	: Türk Borçlar Kanunu
TMK	: Türk Medeni kanunu
CMUY	: Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği
E	: Esas
K	: Karar
AGE	: Adı Geçen Eser
CD	: Ceza Dairesi
RG	: Resmi Gazete
TC	: Türkiye Cumhuriyeti
VD	: Ve Devamı
ÇEV	: Çeviren
VS	: Ve Saire

GİRİŞ

İnsanoğlu ilkel zamanlardan bu yana, küçük gruplar, kabileler halinde toplumsal yaşama geçmesiyle birlikte pek çok sorunla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu sorunlar bazen dış faktörlerden kaynaklı olabileceği gibi bazen de bu küçük gruplar arasındaki bireylerin şahsi çıkarları ve menfaatlerinin çatışması halinden ileri gelmiştir. Zira topluluk halinde yaşamının hayatı kolaylaştıran nimetleri olduğu gibi zorlaştıran külfetlerinin de olma hali yadsınamaz bir gerçekliktir.

İşte bu zorlukları ortadan kaldırmak adına oluşturulan hukuk kurallarının en yegane amacı, öncelikle bireylerin karşılıklı kurdukları ilişkilerde yaşanmış ve yaşanması muhtemel sorunları bertaraf etmek, kişilerin özgürlük alanlarının sınırlarını ve özgürlük tanımlarının ne olduğunu ortaya koymaktır.

Dolayısıyla hukuk kurallarının, içinde bulunduğu toplumun ekseriyetle beklenti ve ihtiyaçlarını karşıladığı, keyfiyet ve zorunluluk kıstaslarından uzak olacak şekilde, herkese eşit ve adil yaklaştığı bir hukuk düzenine sahip toplumların tarih senesinde uzun süreler boyunca varlık gösterdikleri bilinen bir durumdur.

Mevzu bahis hukuk kurallarının en önemli aşamasını ise ceza hukuku alanında oluşturulan kurallar kapsamaktadır. Zira toplum düzeninde istikrar sağlanması, huzurun ve refahın temin edilmesi için, kasti bir tavırla bu değerleri ihlal eden eylemlerin “suç” olarak tanımlandığı zeminde, bu kural ihlallerine aykırı tutumların bir yaptırıma tabi kılınması gerekmektedir. Her toplum ve devlet yapısı, kendi tebaasını oluşturan bireyler nezdinde hangi davranışın suç teşkil edeceğini ve karşılığında nasıl bir müeyyideye tabi kılınması gerektiğini kendisi tayin eder. En klasik ve basit tanımıyla, ilgili devlet yönetimince belirlenen ve suç vasfı atfedilen davranış şekillerinin, kim ya da kimler tarafından, ne şekilde, hangi amaçla yapıldığının araştırıldığı, maddi gerçeği kovalayan hukuk sistemi ise ceza adalet sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Klasik bir ceza adalet anlayışında, müsnet eylemi gerçekleştiren kişi fail olarak adlandırılmakta ve bu kişiler karşılığında cezalandırılarak adalet tesis edilmektedir. Uygulamanın gereği olarak, esasında işlenen bir suçun varlığı halinde cezalandırma hak ve yetkisini tekelinde bulunduran devlet mekanizmasının ön plana çıktığını görmekteyiz. Yani mağdurun toplumu oluşturan kimseler olarak tanımlayan bu sistemde, devlet suça karar vermekte, faili tespit etmekte ve kendi oluşturduğu müeyyideler ışığında cezasını da tayin etmektedir. Sistemle amaçlanan diğer bir genel husus ise, suçu işleyen failin bir daha buna yönelmesini engelleyip onu durdurarak ıslahını sağlamak, toplumun diğer fertlerine de suç işledikleri takdirde neler olabileceği noktasında gözdağı verip korkutmaktır. İlk amaç özel bir

önleme amacı iken, ikinci gaye genele hitabe eden bir önleme amacı olarak görülmektedir (Kaymaz & Gökcan, 2007).

18. yüzyıldan itibaren küresel ölçekte yaşanan ve yankısı büyük olan bazı değişimler, gelişimler akabinde klasik ceza adalet sistemi anlayışından düşünsel anlamda bazı kopmalar yaşanmaya başlanmıştır. Bu süreçlerle birlikte suçu işleyen faillerin salt ceza ile ıslah edilemeyeceği anlaşılmış ve bu kimselerin topluma tekrar kazandırılması, toplumla bütünleşmelerini sağlamak üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Ancak hâlihazırda mağdurun halen geri planda kalması, maruz kaldıkları suç teşkil eden eylemlere ilişkin yürütülmekte olan yargılama safhalarında söz hakkı mefhumunun aktif olarak uygulanmaması ve her uyuşmazlığın mahkeme önüne intikal etmesi hasebiyle artan ve çözüm bekleyen davaların yoğunlaşması hali, zaten mağdur olan kimseyi daha da mağdur etmiş, ceza hukukunda farklı bir perspektiften bakma zorunluluğunu hâsıl kılmıştır (Akıncı & Selman, 2016).

İşte uygulamada yaşanan aksaklıklar dâhilinde, başta Anglo-Sakson ülkelerinde klasik ceza adalet anlayışı yerine bir alternatif bulmaya çalışma süreci başlamıştır. Nitekim toplumların ve haliyle bireylerin uğradıkları iktisadi, kültürel, sosyal ve siyasi alanlardaki değişimler ile yargı mekanizmasında da farklı beklentiler, talepler gündeme gelmeye başlamıştır. İnsanların artan bilinç düzeyleri ve yükselen farkındalık değerleriyle yargılama süreçlerinde daha faal görev almayı, katılmayı istedikleri, özellikle mağdurun süreçlere dâhil olarak duygu, düşünce ve beklentilerini ifade etme yöneliminden doğan “onarıcı adalet” kavramı, klasik ceza adalet sistemine farklı bir açıdan yaklaşmıştır.

Onarıcı adalet kavramı her ne kadar hukuk terminolojisine yeni dâhil edilen bir kavram olarak görülmekte ise de esasen tarihçesi antik dönemlere kadar uzanan, ancak verilen uzunca bir ara sebebiyle varlığı çok sonra gündeme gelen bir ifadedir.

Onarıcı adalet kavramı ile yargı mekanizmalarının iş yükünü azaltıp, toplumsal adalete olan güven duygusunu ve barışı sağlamak amaçlarına hizmet edecek şekilde, mağdurun ön plana çıkarıldığı, beklenti ve taleplerini karşılama imkânı sunulduğu, failin ise işlediği suçun sonuçları ile yüzleşerek mesuliyet almasını, bilinç düzeyinin yükseltilmesi ve suçu alışkanlık haline getirmesi hedeflenmiştir (Kaymaz & Gökcan, 2007; Çetintürk, 2017).

Bu yeni bakış açısının ülke mevzuatlarında uygulandığı modüller ise alternatif çözüm yolları başlığı altında uygulamada kendisine yer bulmuştur. Tezimizin de üzerinde durduğu ve konu edildiği uzlaştırma müessesesi de ceza adalet sisteminin yeni bin penceresi olan onarıcı adalet anlayışının ve beraberinde sunduğu alternatif çözüm yolu arayışlarından biridir. Uzlaştırma kurumu ile suç teşkil eden bir eyleme maruz kalan mağdurlar sürece dâhil olarak,

mağduriyetlerinin giderilmesi noktasında, olayı gerçekleştiren fail ile yüz yüze gelmekte, şahıslar arasında talep ve isteklerin ifade edildiği güvenli bir ortam tesis edilmekte olup, bu sayede vakanın adli mercilerde mahkemeye intikal ettirilmeksizin, çözüme kavuşturulması hedeflenmektedir. Böylelikle mahkemelerde günden güne artan iş yoğunluğunun azalması ve iletişim kurmanın getirmiş olduğu -intikamcı ve öç almayı güden Saiklerden arınmış olacak şekilde- manevi bir tatmin duygusu ile sorun ele alınmış olmaktadır (Yerdelen vd., 2018, s. 93).

Mevcut Türk Ceza Kanunumuzda ilk defa 2005 yılında 5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuz (12.10.2004 tarih ve 15611 sayılı R.G.), 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunumuz (15.07.2005 tarih ve 25876 R.G.) ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzda (17.12.2005 tarih ve 25673 R.G.) yer alan düzenlemeler ile uzlaştırma kurumu uygulamaya konulmuştur. 5560 sayılı Kanun (19.12.2006 tarih ve 26381 sayılı R.G.) ile yapılan değişiklikler kapsamında ise uzlaştırma kurumunun, Türk Ceza Kanunu'ndaki hükümleri yürürlükten kaldırılarak sadece Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer alması sağlanmıştır. Nihayetinde ise 6763 sayılı (02.12.2006 tarih ve 29906 sayılı R.G.) değişiklik Kanunu ile uzlaştırmaya ilişkin oldukça köklü ve büyük değişiklikler yapılmıştır. Bu sayede uygulamada yaşanan sorun ve aksaklıkları giderme noktasında daha etkili çözümler uygulamaya konulmuştur.

Bu tezimizin ilk bölümünde onarıcı adalet kavramının ne olduğuna ve araştırmamıza da konu edinen uzlaştırma kurumunun ne anlama geldiğine, hangi hukuksal anlayış ve ilkelerin tezahürü ile kendisine yer bulduğuna değinmiş bulunmaktayız. İkinci bölümde ise uzlaştırma kurumunun Türk Ceza Kanunu ve ilgili diğer Kanunlarda ne zaman yer verildiğine, süreçler içinde yaşanan değişimlere, nihayetinde ise güncel olarak uygulanan halinin işleyiş sistemine, hangi aşamalardan ve kimlerin katılımı ile gerçekleştirildiğine dair anlatımlarımız mevcuttur. Son aşamada yani üçüncü bölümde ise uzlaştırma kurumunun onarıcı adalet anlayışına matuf olarak tatbiki lüzumlu görünen kamuya yararlı edim türlerinin, 2022-2024 yılları arasında bizzat görev aldığımız Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde bulunan uzlaştırma bürosu aracılığı ile Bayburt İli üzerinde gerçekleşen somut vaka örneklerinden basında ilgi görmüş ve yer verilmiş olan bazı örneklerine değinmeye çalıştık.

Nihayetinde çalışmamızda güttüğümüz en temel amaçlardan biri, esasında uzun süredir var olan uzlaştırma müessesinin hukuk yapımızda daha etkin ve etkili olarak kullanılması imkânının yeterince tüketilmemesidir. Uzlaştırmmanın ne olduğunu, taraflara hangi imkân ve kolaylıkları sunduğu, neticelerinin neler olacağı yönündeki hususlarda gerek toplum nezdindeki bireyler gerekse uygulayıcılar noktasında yapılacak bilinçlendirme çalışmalarında, amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olan ceza hukuku adına gayret sarf eden, çaba gösteren, yargı camiası mensupları ve beraberinde eşgüdümlü çalıştığı bütün birim ve personellere daha fazla

görev düşmektedir. Toplumda yerleşmiş olan “suçlu muhakkak mahkemeye, hâkim karşısına çıkmalıdır” şeklindeki kalıplaşmış algıların, her türlü sorunun mahkemeye intikal etmesi halinde, adli mercilerde oluşan iş yükünü artıracak, amaçtan varestede olacak şekilde çözüme giden süreçte tıkanma ve uzayan yargı safhalarını beraberinde getireceği ve belki de en önemlisi kişinin zannettiği gibi ağır cezalar ile yaptırıma tabi tutulmayacağı konularında yapılacak bilinçlendirme çalışmaları ile uzlaştırma kurumunun tanıtımına, bilhassa mağdurun bu kurum nezdinde daha fazla ön plana çıkarak klasik ceza anlayışından farklı, topluma bireylere fayda sağlayacak mahiyette edim talep etme hakkı olacağına ilişkin bilinçlendirme çalışmalarına önem verilmesi gerekmektedir.

Araştırmanın Konusu ve Problemi

01.06.2005 tarihi ile 5237 sayılı Türk Ceza Kanunumuz ve yine aynı tarihli olmak üzere 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuzda, yeni bir düzen olarak kendisine yer bulan Uzlaştırma kurumunu açıklamak, klasik manadaki ceza hukuku modülünden ayrıldığı hususları, bu farkların neler olduğunu, onarıcı adalet kavramı içerisinde nasıl yer bulduğunu Kanunlarımızda yapılan değişiklik ile uygulamaya yansıyan tezahürünün uyumunu, bu yeniliğe neden ihtiyaç hâsıl olduğu gibi noktaları açıklamak, maddi gerçeği ortaya çıkarmaya hizmet eden adalet sistemimizde meydana getirdiği değişiklikleri, klasik ceza anlayışından farklarını belirtmektir.

Tüm bu hususların yanı sıra mevzuatımızda yer alan güncel hükümlerin neler olduğu ve hâlihazırda uzlaştırma müessesesinin adli merciiler tarafından nasıl tatbik edildiğini, hangi aşamalardan geçtiğini, adliyelerde uzlaştırma işlemlerinin kim/kimler tarafından ve ne şekilde yapıldığını, uygulamada karşılaşılan aksaklıklar ile bütünüyle ortaya koymak çalışmamızın diğer bir konusudur.

Yine bu bağlamda uzlaştırmada edim türleri belirlenirken, gerek ilgili Kanun ve Yönetmelik hükümleri gerekse pratikte uygulanma imkânı bulmuş kamuya yararlı edim türlerinin yansımalarına yer vermek, gerçekleştirilen bu edimlerin olayın mağdur ve şüpheli tarafı harici diğer kişilere dahi sirayet eden olumlu etkisinden bahsetmektir.

Araştırmanın Amacı

İş yükü artan mahkemelerde uzayan yargılama süreçlerinin olumsuz yanlarını ortadan kaldırmak için, haksızlığa uğrayan ve hızlı bir şekilde adaletin tecelli etmesini bekleyen vatandaşlar bakımından bu etapların hızlandırılmasını sağlamak, adaletin hızlı, etkin ve etkili olarak tesisine hizmet etmek gayesiyle alternatif çözüm yolu olarak ceza hukuk sistemimize dahil olan uzlaştırma kurumunun tanıtımını yapmak, uygulamada karşılaşılan sorunlara çözüm

önerileri sunmak ve bilhassa onarıcı adalet sisteminin tezahürü olarak yargıda yerini alan bu kurum nezdinde, mağdurun sesini duyurmasına, çözüm süreçlerinde aktif rol oynayarak söz sahibi olmasına, failin ise işlediği suçun neticeleri ile yüzleşmesini sağlayarak, müspet sonuçları ortadan kaldırıp toplum yararına olacak meselelere ilişkin çaba sarf etmesine imkan tanıyacak “kamuya yararlı edim” türlerinin çoğalmasını ve yaygınlaşmasını sağlamaktır.

Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi

Uzlaştırma usulü sayesinde; dünyanın birçok yerinde bugüne kadar ceza hukuku uygulamaları ile suçun failinin cezalandırılarak adaletin sağlanabileceği görüşü ön planda iken, mevzuatımıza ilk kez 2005 senesinde getirilen değişimlerle, Mağdurun uğradığı zararın ortadan kaldırılması, ceza hukuku alanında Vuku bulan bir uyuşmazlığın, olayın taraflarının da aktif katılım sağlamalarına olanak tanıyarak daha hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması mümkün olmuştur. Dolayısıyla gerek suçun mağduru gerekse olayın şüpheli ya da sanığının, adil, koşulları Kanun ve mevzuat hükümleri ile belirlenen bir dış ortamda, yönetmelikteki niteliklere uygun vasıflara haiz bir uzlaştırmacı eşliğinde, bir araya gelmeleri, özgür iradeleri ile ortaya çıkan zararın giderilmesi hususunda diyalog kurmaları ve neticeten yine anlaşma yoluna başvurmadan vazgeçme haklarını vaki tuttıkları bu sistem yargılamanın iş yükünü ciddi manada azaltmakta olup, vicdani tatmini yüksek bir hizmet imkânı sunmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Mevcut araştırmamız 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5 Ağustos 2017 tarihinde resmî Gazete de yayımlanan 30145 sayılı Uzlaştırma Yönetmeliği ve ilgili ekleri çerçevesi ve bilhassa Bayburt İli nezdinde uygulanan kamuya yararlı edim türlerinin basına yansımış haber içeriklerinin paylaşıldığı internet portalları ile sınırlıdır. Ayrıca ilgili Kanunlarda değişiklik ihtiva eden diğer Kanunlar da hakeza çalışmamız boyunca başvuracağımız mevzuat kaynakları olacaktır. Bunun yanı sıra doktrinsel anlamda fikir ve görüşlerinden yararlanacağımız eser ve yazarlara ayrıntılı olarak kaynakça kısmında yer verilecek olup, soruşturmanın gizliliği ilkesi ve kişilerin lekelenmeme haklarının korunması adına gerçek kişi/kişileri gösterir mahiyette herhangi bir belge, evrak kullanımı söz konusu olmamıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. UZLAŞTIRMA KAVRAMI

1.1. CEZALANDIRMA ODAKLI KLASİK ADALET SİSTEMİ

Ceza hukuk modellerinin temellerinin atıldığı ilk örneklerde, fail odaklı bir yaklaşım hali egemendir. Öyle ki, klasik manadaki ceza adalet sisteminde, suç olarak nitelendirilen eylemi gerçekleştiren failin, ıslah olması ve bir daha suç işlemesini önlemek gayesiyle oluşturulmuş caydırıcı mahiyetteki yaptırımların tatbik edilmesi esas odaklanılan meseledir. Adaletin, cezalandırıcı yaptırımların uygulanması neticesinde hem suç işleyen bireyler hem de toplumun bütününde “caydırıcılık” yönündeki etkisiyle sağlanacağı düşünülmektedir.

Bu sistemde suça maruz kalan bireyler, yani asıl mağdurlar, geri planda bırakılmakta olup; suçtan dolayı asıl zarar gören ve mağdur olanın Devlet mekanizması olduğu kabul edilmektedir. Zira hangi eylemsel hallerin suç teşkil edeceğine, karşılığında ne türden ve ne şekilde bir yaptırım uygulanacağına karar verme gücü Devlet’in tekeline bırakılan bir husus olmuştur. Mevcut ahvalde, suçun asıl mağduru olan bireyler, yargılama sürecinde bir nevi Devlet eliyle oluşturulmuş bir ceza yargı sisteminin görgü-bilgi şahitleri niteliğinde muamele görmektedirler. Asıl olan eylemi gerçekleştirenin caydırıcı cezalara çarptırılarak toplumda oluşan zararların giderilmesi olmuştur.

Klasik manadaki ceza adalet modelinde, toplumu oluşturan bireyler arasındaki sosyal eşitlik ve farklılıkların önüne geçilmesi noktasındaki hassasiyet ve özenin salt cezalar ile sağlanabileceği görüşü hâkimdir. Fakat bu görüşü savunanlar arasında da cezayı doğrudan ana gaye olarak görenler ile eşitlik, adalet gibi unsurların tesisinde araç olarak görenler şeklinde farklı gruplar da bulunmaktadır.

Aslen klasik anlamdaki ceza adalet arayışında; cezanın, suç teşkil eden eylemi gerçekleştiren failin yapmış olduğu müsnet eylemin sonuçlarını ve hukuka aykırı olduğunu bildirmek gibi özel önleme gayesi ve suç ihtiva eden eylemleri, karşılığında uygulanacak yaptırımları ve bu kural ihlallerini gerçekleştiren herkesin bu yaptırımların muhatabı olduğunu bildirme gibi, özü itibarıyla caydırıcılık teması üzerine kurulu, genel bir önleme amacı da söz konusudur (Ercan, 2014, s. 232).

Toplumların zaman içerisinde, ekonomik, kültürel, sosyal ve pek çok alanda birtakım değişikliklere uğrama halleri, zaman içerisinde bireylerin adalet mefhumuna ve adaletten beklenti meselesine bakış açılarında da değişiklikler meydana getirmiştir. Eski zamanlardan günümüze doğru ilerleyen bu süreçlerde, yargılama safhalarında daha fazla söz sahibi olmak

isteyen, duygularını ve düşüncelerini yüksek sesle dile getirmeyi bekleyen bir mağdur profilinin oluşmaya başlaması, klasik ceza sistemini beklentileri karşılama noktasında yetersiz kılmıştır.

Mağdurların beklentilerini karşılamada eksik olan bu model, toplumu ıslah etme ve cezalar ile suça karşı caydırıcı olma aşamasında da beklenen başarıyı gösterememiştir. Yavuz (2018) “*Nitekim suç işleme ve suça meyletme noktasında git gide artan bir vaziyet gündeme gelmeye başlamıştır.*”

Klasik ceza adalet sisteminde uygulamada yaşanan bu aksamalar, onarıcı adalet sistemi ve diğer ceza sistemlerinin ortaya çıkmasına, uygulanma süreçlerinin hızlanmasına dayanak teşkil etmiştir.

1.1.1. Onarıcı Adalet Kavramı

Onarıcı adalet kavramı üzerinde mutabık kalınmış ortak bir tanımdan bahsetmek söz konusu değildir. Zira birçok ülkede ve hukuk sisteminde farklı şekillerde uygulanabilirliği söz konusudur. Ancak “neden ve nasıl ortaya çıktığı” hususunda aranan cevabın ekseriyetle aynı sorunlar ekseninde bulunduğunu görmekteyiz. Öyle ki bireylerin topluluklar halinde yaşamaları ile beraber, siyasi, iktisadi, sosyal, kültürel ve daha pek çok alanda aralarında çıkan uyuşmazlıkların, toplumun devamı ve sürekliliği için, bir çözüm arayışını beraberinde getirmesi söz konusu olmuştur. Toplulukları bir arada tutan güçlü bir devlet mekanizması, işte yaşanan bu uyuşmazlıklarda ve sorunlarda, hak, hak ihlali ve suç/suçlu, mağdur kavramlarına kendi atfettiği tanımlamalar ile hukuk sistemini tekeline toplayarak bir ceza adalet anlayışı öngörülmüştür.

Ceza adaletine ilişkin tarihsel süreçlere baktığımız zaman 18. Yüzyılda daha suçu odağına alan ve bunun sonuçlarını ödetme gayesi güden zihniyet hâkimdir. 19. yüzyılla beraber bu zihniyetin yanı sıra, suçu gerçekleştiren kişi yani fail de merkeze alınmış, suç teşkil eden eylemin sebepleri ve neticeleri bu failin kişisel, şahsi vb. özellikleri ile bağdaştırılmaya çalışılmıştır. 1960’lı yıllarda ise, özellikle ABD’den doğan ve tüm dünya ülkelerine sirayet eden, suç işleyen failin tekrar rehabilite edilerek topluma kazandırılması, cezaların insan hak ve onuruna yaraşır şekilde düzenlenmesi, birtakım eylemlerin kişi özgürlüklerine hâlel gelememesi adına suç olmaktan çıkarılması gerektiğini düşünen görüşler gelişmiştir.

Hâlihazırda ceza adalet sisteminde yaşanan bu değişim ve gelişim ekseninde, her ne kadar faile yönelik insani bazı meseleler ön plana çıkarılmış ve uygulamaya konulmuş ise de mağdur ve mağdur haklarının geri planda bırakıldığı meselesi noktasında yaşanan geç farkındalıklar ile mağdurların daha mağdur edildiği bir düzen meydana gelmiştir. İşte tam

olarak bu sebeple, mağdurların korunması, desteklenmesi ve ceza adalet arayışında ön plana çıkarılması için 1980 yılından itibaren farklı akımların varlığı gündeme gelmeye başlamıştır.

Bu akımların en bilinen ve pratiğe dökülen hali ise onarıcı adalet anlayışı olmuştur. Tarihçesi çok eski zamanlara dayanmakla birlikte, klasik ceza adalet sisteminin uygulanması ile rafa kaldırılan bir bakış açısı olan onarıcı adalet kavramı, evrimleşen süreçlerde duyulan ihtiyaç ile tekrar gündeme gelmiştir.

Mukabilinde her ne kadar teoride genellikle “ihtiyaç” kavramı kullanılma ise de, adaletin hakkaniyete uygun şekilde tesisini sağlamak, halkın adalete olan güven duygusuna zeval getirmemek adına, geri planda bırakılan ve kendisini değersiz hissederek süreçte pasif rol üstlenen mağdurun korunması meselesi artık bir zorunluluk haline gelmiştir.

Onarıcı adalet sisteminde, suça maruz kalan mağdur merkeze alınmakta, klasik ceza anlayışından farklı olarak, adaletin salt failin cezalandırılması ile sağlanmayacağı düşünülmektedir. Bu sistemde mağdura uğradığı zarara ilişkin kendisini ifade etme, duygu ve düşüncelerini aktarabilme imkânı tanınırken, faile de işlediğin suçun mesuliyetini alma, sonuçları ile yüzleşme ve telafi etme imkânı tanınmaktadır.

1.1.1.1. Onarıcı adalet sisteminin esasları

Klasik ceza adalet sistem anlayışında, eksenine suç işleyen faili ve failin alacağı cezayı koyan tavrın, geri planda kalan ve bu nedenle ikinci ya da daha fazla kez mağduriyet yaşayan suç mağdurları meydana getirdiği bilinen bir gerçekliktir.

Değişen hukuk düzeni ve adalet kavramına atfedilen anlamlar silsilesi, mağdurun haklarını ve sesini duyurmayı ön plana çıkarma şeklindeki tavrı zaruri bir ihtiyaç olarak uygulamaya koymuştur. Mağduru Devlet mekanizması gören zihniyetin aksine, suçtan asıl zarar gören gerçek bireylerin taleplerine, beklentilerine, düşüncelerine önem veren onarıcı adalet sisteminde, mevzu bahis uyuşmazlığın bir an evvel çözüme kavuşturulması, mağdurların hâlihazırdaki süreçten kaynaklanan travmatik hezeyanlardan korunması esaslı meseledir.

Bu anlayışa matuf olarak onarıcı adalet sistemi öncelikle failin ıslah olması buna gayret sarf edilmesi amacını merkezde tutmaktadır. Faile sarfınazar ceza vermek yerine, işlemiş olduğu suçun hukuki anlam ve sonuçları ile yüzleşmesi, sorumluluk bilincinin yükseltilmesi ve suçtan dolayı meydana getirdiği tahribatı ortadan kaldırması için fırsat sunulması söz konusudur (Özbek, 2009, s. 751).

Sistemin getirdiği amaçlar arasında ise, failin işlediği suçtan dolayı mesuliyet alarak bilinç düzeyinin yükselmesi hali özel manada, fail ve mağdurun bir araya gelerek, toplum

geneline de sağlanacak olan barış ve yararlı yaptırımların uygulanması hali genel manadaki önleme gayeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Mukabilinde, onarıcı adalet sisteminin bir getirisi olarak uyuşmazlık taraflarının bir araya gelerek sorunu çözüme kavuşturma imkânları, olayın failinin cezaevi süreçlerinden uzak kalmasına da imkân sunmaktadır. Doktrinde bazı görüşler, suç işleyen kişilerin bir arada olma hallerinin suça taklit ve meyletme aşamalarında menfi manada bir teşvik gücü yaratacağını, cezaevinden uzak kalan bir failin yeni ya da benzeri suçları taklit etme halinin engellendiğini savunmaktadırlar.

Yine sistemin getirdiği yeniliklerden biri, başrol olma halinden vazgeçen Devlet, olayın mağduruna, maruz kaldığı eyleme ilişkin yargısal faaliyet yürütülüp yürütülmemesi hususunda şikâyet hakkı gibi bazı haklar tanımıştır. Söz hakkını öncelikle mağdura bırakmak suretiyle, kamusal menfaati ve mağdurun tercihini ön planda tutarak, çeşitli suçlar açısından yargılama hakkından feragat etmiştir.

Herhangi bir hak ve kural ihlalini konu edinen suçlarda, şüphesiz olayın doğrudan muhatabı ve maruz kalanı olan mağdur kadar, toplumun genelinde de, huzur, barış ve adalete duyulan güven safhalarında sarsılmalar meydana gelebilmektedir. Kendisini ön plana koyan Devlet anlayışı yerine bireyleri ön plana koyan onarıcı adalet sistemi, toplum nezdindeki en büyük sirayetlerin de biri de toplum genelinde barışı sağlama, karşılıklı güven, hoşgörü anlayışlarının kuvvetlenmesine hizmet etmektedir (United Nations Office On Drugs And Crime. [UNODC], 2006, s. 5).

Onarıcı adalet sisteminin beslendiği genel olarak üç ilke bulunmaktadır. Bunlardan ilki, işlenen suça yönelik uygulanacak yaptırım, gösterilecek tepkinin, suçtan dolayı mağdurun yaşadığı zararın tazmin edilmesi, olumsuz sonuçlarının ortadan kaldırılıp kaldırılmadığına göre belirlenmesi halidir. İkinci ilke, failin sebep olduğu müsnet eyleme dair sorumluluk almasının sağlanması, farkındalığının artırılmasıdır. Son ilke ise, uyuşmazlık taraflarının bir araya gelmelerine cevaz vermek suretiyle, kin ve öç alma duygularının özellikle mağdur tarafında yer etmesini önlemeye matuf olacak şekilde, mağdura duygularını, düşüncelerini açıklama, anlatma, muhatabına soru sorma imkânı sağlaması fail tarafın ise bununla yüzleşmesini sağlamaktır (T.C. Adalet Bakanlığı. {UNDP}, 2009, s. 11; Jahıç & Yeşiladalı, 2008, s. 10).

Cezalandırıcı adalet sisteminin, suça maruz kalan mağdur taraflarını, haklılığını ispatlama, mağduriyetini ortaya koyma noktasında mücadeleci ve yorucu bir süreçte sürüklediği, bu durumun ise uzayan yargı süreçlerini, çözüme erişim noktasında tıkanan yolları beraberinde getirdiği gözlemlenmiştir (Özbek, 2005, s. 98).

Onarıcı adalet sisteminde, işte bu anlayıştan farklı olarak olayın mağdur ya da fail tarafının elinde ne olduğuna ne kadar güçlü veya zayıf olduklarına odaklanılmamaktadır. Bu sistemde önemli olan taraflar arasında, yaşanan sorunu çözmeye, olumsuz etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik gösterilen çaba ve iş birliğidir. Elbette onarıcı adalet modelinde suç işleyen bir failin eyleminin cezasız bırakılması, görmezden gelinmesi gibi bir vaziyet söz konusu değildir. Ancak üzerinde titizlik gösterilen nokta; bu faile salt ceza vermek değil, bir daha suç işlemesini önlemek noktasında farkındalık düzeyini, sorumluluk bilinci artırmak bu şekilde topluma kazandırılıp, bütünleşmesini kolaylaştırmaktır.

1.1.1.2. Onarıcı adalet yöntem ve çeşitleri

Onarıcı adalet bünyesinde yer alan modeller, ceza adaletine ilişkin uygulanan politikaları, bürokratik yapılarının esneme paylarının daha kısıtlı olduğu ülkeler olan kıta Avrupası'nda, Anglo-Sakson hukuk sistemlerinin uygulandığı ülkelere daha sınırlı sayıda, daha yavaş bir gelişim seyri halindedir.

Her ne kadar ülkeden ülkeye farklı görünümde uygulanmakta olan modeller bulunmakta ise de onarıcı adalet sistemi bünyesinde yer alan tüm bu sistemlerde ortak olan, hukuki meselenin çözümü noktasında rol üstlenen arabulucu/uzlaştırıcı birinin varlığıdır. Tüm bu sistemlerde olayın taraflarının karşı karşıya gelerek yüzleştikleri bir etap bulunmaktadır. Bunun temel amacı ise, suçtan doğan ve mağdurun maruz kaldığı zararların, olumsuz sonuçların ortadan kaldırılmasıdır.

Bu sistemde yaygın görülen uygulamalardan bazıları şu şekildedir;

- a. Aile-Toplum Grup Konferansları
- b. Cezalandırıcı Halka
- c. Mağdur-Fail Arabulucuğu (Mağdur-Fail Uzlaştırması olarak da bilinmektedir.)
- d. Toplum Islah Kurulları
- e. Suça Sürüklenen Çocuklara Yönelik Proje

1.1.1.3. Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları

Adalet mekanizması, var olduğu günden bu yana, bireyler arasında meydana gelen uyuşmazlıkları dava usul ve yöntemleri ile çözüme kavuşturma halini öncelik olarak belirlemiştir. Ancak değişen koşullar ve farklılık kazanan kavram arayışlarının neticesi olarak ilk etapta onarıcı adalet sistemi ile gelen, uyuşmazlıklara dava dışı çözüm bulma, yargıdaki

tikanıkların çözölmesini sağlama ihtiyacına binaen ‘alternatif uyuşmazlık çözüm yolları’ hukuk sistemlerinde kendisine yer bulmaya başlamıştır (Soysal, 2005, s. 204).

Esasında bu yolda izlenen yöntem, hukuki bir uyuşmazlık hasıl olması ile olayın taraflarının, hadise ile alakası bulunmayan tarafsız üçüncü bir kişinin sağladığı destek ile bir araya gelmeleri, bu şekilde başlayan müzakere süreçleriyle uyuşmazlığı çözüme kavuşturmaları şeklindedir (Benzer tanımlar için bkz., (Özbek, 2016, s. 128; Özbay, 2006, s. 459-457; EÜHFD, 2006, s. 460 ; Soysal, 2005, s. 208).

Öğretide yer alan baskın ve genel bir görüşe göre, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, başlı başına yargı yerine geçecek mahiyet barındıran, yargı aşamalarının yerine geçmeyi hedeflemek yerine, uyuşmazlık konusunun yargılama faaliyetlerine dönüşmeden evvel, taraflar arasındaki sorunun çözüme kavuşturulmasına olanak tanıyan bir modeldir. Nitekim uyuşmazlığın çözülemediği noktada, yargılama faaliyetleri ve safhaları tekrar işlerlik kazanacaktır.

Alternatif uyuşmazlık çözüm sistemlerinin günden güne yaygınlaşması ve tercih edilmesi sebepleri arasında ise, uzayan yargı süreçlerindeki aşamalardan tarafları kurtarması, adli mercilerin iş yükünü ciddi oranda azaltarak nefes aldırması hali ve uyuşmazlık taraflarının, klasik ceza sisteminde, suç teşkil eden eyleme öngörülen cezalardan büyük ölçüde tatminsizlik yaşamaları ve bu yöntemle uyuşmazlığı daha efektif bir şekilde çözüme kavuşturma olanağına sahip olma halleridir.

Dolayısıyla; yargılama süreçlerinde zamandan ve yapılacak masraflardan tasarruf sağlayan, ortaya çıkacak sonuç üzerinde taraf iradeleri ve hâkimiyetlerinin ön planda tutulduğu, sonuç olumsuz olsa dahi, mahkeme sürecinden önce, uzman bir kişi refakati ile meselenin ortaya konmuş ve konulmuş olması halinin uzantısı olarak yargılama safhasının daha sağlıklı ilerlemesine olanak tanıma gibi özellikleri muhtevasında barındıran bu çözüm yolları çeşitlerini şu şekilde sıralamak mümkündür;

1. Müzakere
2. Arabuluculuk
3. Tarafsız Ön Değerlendirme
4. Kısa Jüri Yargılaması
5. Vakıaların Saptanması
6. Kısa Duruşma

7. Uzlaştırma
8. İtiraf Pazarlığı
9. Tahkim
10. Yargıç Kiralama

1.1.2. Uzlaştırmanın Tanımı

Uzlaştırma kavramı her ne kadar onarıcı adalet kavramı ile iç içe geçmiş gibi bir görüntüye sahip olsa da özünde “onarıcı adalet sisteminin” en bilinen ve sık kullanılan bir alt başlığıdır. Evveliyatı itibarıyla de XXI. Yüzyıl Ceza Muhakemesi adaletindeki uygulamalarda “mağdura karşı hassasiyet” bilincinin teşekkül etmesiyle, Anglo-Sakson hukukunun bir müessesesi olarak ortaya çıkmıştır. Hedeflenen amaç ise yukarıda ayrıntılı olarak, onarıcı adalet anlayışında yer verildiği üzere, suça sebebiyet veren kişi/kişilere klasik cezai yaptırım uygulamaktan ziyade, bir yargılama evresinin dışında, olayın taraflarının karşılıklı olarak, bağımsız ve tarafsız arabulucu/uzlaştırmacı eşliğinde bir araya gelmeleri, anlaşmaya ulaşmalarıdır (Soysal, 2005 s. 45).

Uzlaştırma kavramı hakkında öngörülen tanımlamalara baktığımız zaman;

Türk Dil Kurumu nezdinde uzlaşmak kavramı bir konsensüs sağlamak, mutabakata varmak, anlaşma, uzlaş, uyuşma sağlama anlamlarında tanımlanmaktadır. Hukuk çerçevesinde ise uzlaşma /uzlaştırma kavramları ceza muhakemesi Kanunu ve Uzlaştırma Yönetmeliği m.4’te düzenlenen açıklamalar ışığında öncelikli olarak; uzlaştırmanın kapsamına giren bir suçun varlığı halinde suçun şüphelisi, sanığı ve karşılığında suçun mağduru ya da zarar göreni arasında kanunda ve ilgili yönetmelikteki usule ve esasa uygun düşecek şekilde uzlaştırmacı diye isimlendirilen bir görevli aracılığıyla mutabakat sağlamaları ve böylelikle uyuşmazlığın ortadan kaldırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2017).

Doktrinde yapılan tanımlamalara bakacak olursak; Centel ve Zafer, (2016) “*Mağdur iddia savunma ve yargının belli menfaatler karşılığında anlaşarak muhakemeyi sona erdirmelerine ifade eden bir kavram.*” (s. 524) olarak ifade ettikleri görülürken; Yurtcan, (2013) “*Uzlaşma temelde fail ile mağdurun Anlaşması nedeniyle Cezai yargılama faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi.*” (s. 1252) olarak belirtmiştir.

Ceza hukuku yönünden ise uzlaştırma kavramı, Kanunda aranan yasal tarifeyle uygun, suç olarak tabir edilen bir eylem ve bunun zararlı sonuçları meydana geldiği zaman, bu anlaşmazlığı ya da uyuşmazlığı, yargılama görevini üstlenen mahkeme kurumlarının dışında,

Kanuna ve mevzuata uygun düşecek şekilde, bir uzlaştırmacı nezaretinde, suçtan kaynaklanan zararın giderileceği, adil olarak, konusu ahlaka, hukuka ve kamu düzenine aykırı olmayan bir edimle veyahut edimsiz olarak, olayın taraflarının da bu sürece iştiraki doğrultusunda yapılan görüşmeler neticesinde sorunun çözüme kavuşturulması şeklinde tanımlanmaktadır (Yenisey, 2005, s. 247).

Onarıcı Adalet sisteminin en çok uygulanan modeli olan uzlaştırma kurumu, olayın failinin işlemiş olduğu suçun zararlı neticelerini ortadan kaldırmak adına sorumluluk üstlendiği, mağdurun zararını giderdiği ve uzlaştırmacı olarak tabir edilen görevli eşliğinde suçun mağduru ile karşılıklı olarak bir araya gelerek diyalog kurulması, mukabilindeyse sorunun çözüme kavuşturularak anlaşmazlığın ortadan kaldırılması şeklinde işlemektedir.

1.1.3. Uzlaştırmacının Hukuki Niteliği

Tüm bunların yanı sıra bilindiği üzere maddi gerçeği ortaya çıkarmak, etkin ve etkili adalete ulaşmak noktasında, bu amaç ve doğrultuda görev yapan bağımsız ve tarafsız mahkemelerde iş yoğunluğu giderek artmış olup; derdest halde bulunan davaların tekemmüle bağlanma süreçlerinin uzadığı ve beklenen sonuca ulaşma süresinin arttığını söylemekte herhangi bir beis bulunmamaktadır. Mahkemelerin artan iş yükleri, uzayan yargılama süreçleri ceza adalet anlayışında birtakım arayışları ve bu halin yansıması olarak bazı değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Neticeten ise; Ceza hukukunda “alternatif çözüm yolları” olarak isimlendirilen metotlar şekillenmiştir.

Bu metotlardan gerek çalışmamız konusu gerekse uygulamada birçok suç türünün tabi olduğu “uzlaştırma” usulü ise esasında “onarıcı adalet” kavramına hizmet eden bir uygulama olarak karşımıza çıkmaktadır.

Uzlaştırma müessesesinin varlığı kabul edilerek, ceza hukuku anlamında meydana gelen bir uyuşmazlık, klasik manadaki ceza yargılama süreçlerinin dışına çıkarılmış bulunmaktadır. Uzlaştırma usulünde, sahip olması gereken vasıflar yönetmelikte belirlenen uzlaştırmacı huzurunda, suçun şüphelisi ve suçun mağdurunun isteklerine, iradelerine uygun düşecek şekilde Uyuşmazlık sonlandırılmakta olup şüpheli, Sanık ve mağdur ya da suçtan zarar gören/ kişi/ kişilerin aktif katılımı ile söz sahibi oldukları ve konsensüs sağlamaları mukabilinde anlaşmaya vardıkları görülmektedir (Erdem vd., 2017, s. 21).

Her ne kadar uzlaştırma kurumunun hukuki niteliği anlamında farklı görüşler bulunsa dahi ekseri olarak ceza muhakemesi alanında kalan bir sistem olduğu kabul görmektedir. Mevzuatımızda ilk olarak, 5560 sayılı çeşitli kanunlardan değişiklik yapılmasına ilişkin kanun

(R.G:13.12.2006-26381) ve Türk Ceza Kanunun md.78/3'te yer alan düzenlemelerinin ilga edilmesiyle uzlaşma salt ceza muhakemesi kanununda düzenlenmiştir.

Özünde Mağdurun zararının giderilmesi ve iş yükü artan mahkemelerin bu vaziyetlerinde iyileştirme yapılması; böylelikle adalete hızlı, etkin ve etkili ulaşım metodunun önü açılması babında uzlaştırma yöntemi hem soruşturma hem de kovuşturma evrelerinde uygulanabilmektedir. Kaldı ki soruşturma evresinde uzlaştırmaya tabi bir suç açısından öncelikli olarak uzlaştırma hükümlerinin uygulanması bir dava şartı olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira iddianamenin kabulü yönünden ceza muhakemesi kanunu m.174/1.b'de bu durum açıkça düzenlenmiş olup uzlaşmaya tabi suç yönünden ilgili hükümlerin uygulanmaması hali iddianamenin iadesi yönünden haklı sebep olarak görülmüştür.

Uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlanması halinde Cumhuriyet savcısının bahse konu uyuşması hakkında Kamu davası ikame etme olanağı artık söz konusu olmamaktadır. 5271 sayılı Ceza Mahkemesi kanunu hükümleri doğrultusunda, uzlaşma kapsamında kalan bir suç işlendiği izlenimi noktasında şüphe duyan Cumhuriyet Savcısı, soruşturma işlemleri ile gerekli olan bütün araştırmaları yaparak, olaya ilişkin lehe ve aleyhe olan toplanması gerekli olan tüm delilleri topladıktan sonra, Kamu davası açmaya yeterli suç şüphesinin olgunlaştığını düşünüyorsa, Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde kurulan uzlaştırma büroya dosyayı gönderir. Zira ceza muhakemesi kanununm.253/8'de uzlaşma teklif edilmesi ya da bu teklifin kabul edilmesi halinin soruşturmaya konu suç teşkil eden olaya dair delil toplanması veya koruma tedbirinin tatbik edilmesine engel olmayacağı belirtilmektedir (Çetintürk, 2017, s. 486).

1.2. UZLAŞTIRMANIN TARİHİ

1.2.1. İlkel Toplumlarda Uzlaştırmanın Tarihi

İnsan tarihine baktığımız zaman yaratıldığı ilk zamanlardan olmak üzere tek başına ve yalnız yaşamaktansa gerek sosyal gerek toplumsal maddi ve manevi ihtiyaçlarını gidermek, yaşamı kolaylaştırmak adına topluluk halinde yaşamayı tercih ettiğini görmekteyiz. Bu tercihin neticesi olarak, toplumun düzenini sağlayacak ve devamını getirecek birtakım kurallar belirlenmiş olup belirlenen bu kuralların ihlali halinde çeşitli yaptırımlar öngörülmüştür.

Bilindiği üzere ilk etapta aile toplulukları oluşmuş bunların genişlemesiyle Klanlar dediğimiz kavram meydana çıkmıştır (Özbek, 1999, s. 57).

En küçük topluluk birimi olan aile ve klanlarda herhangi bir suç teşkil eden eylem gerçekleştirildiği zaman, bu birimlerin başkanı muhatabına ceza vermekle yetkiliydi. Söz konusu eylem farklı klan ya da aileye karşı işleniyorsa, bu ahvalde oraya mensup herkese karşı

işlenmiş sayılıp “öç alma” sistemi işletilmekteydi. Mevcut durumda hem suçun mağdurunun hem de ait olduğu birimin (aile ya da klan) öç almaya hakkı olduğu kabul ediliyordu. Ancak çoğu zaman herhangi bir sınırlamaya veyahut çerçeveye dahil edilmeyen öç alma hususu, uygulamada orantısızlık ve dolayısıyla adaletsizlik yaratıyordu. Bu neticenin insanlar arasındaki ilişkileri bozması, toplumsal gerginliklere ve akabinde savaflara sebebiyet vermesi gibi sonuçların varlığı, İlkel ceza hukuku mantığında, zararı onarmaya ve toplumsal barışı tahsis etmeye mahsus olarak uzlaşma kurumunun doğmasına öncülük etmiştir (Özbek, 1999, s. 58). Herhangi bir sorunun çözüme kavuşturulma aşamasında anlaşmazlık meydana geldiğinde Devlet olayın taraflarını kısasa ya da öç almaya başvurmak yerine uzlaşmaya davet etmekteydi. Bu davet üzerine suç işleyen tarafa bir diyet teklif edilmekte olup bu teklifin kabulü ise şahsın iradesine tabi tutuluyordu. Kabul edilmeme halindeyse kıyasa başvurulmasının önünde bir engel bulunmamaktaydı. Sonraki zamanlarda ise ilk etapta tercihe bırakılan diyet hususu zorunlu hale, diyet karşılığı belirlenen meblağ ya da miktar ise sabit bir tarife uygulamasına bağlanmıştır (Artuk vd., 2003, s. 118).

1.2.2. Eski Hukuk Düzenlerinde

Uzunca bir süre yazılı/yazısız kaynaklardan da edinilen bilgiler ışığında, yaygın bir görüş olarak en eski zamanlara dayanan kanun Hammurabi kanunları olarak bilinmekte ise de Ur Nammu kanunları ve Esnunna Kanunlarının daha eski olduğu yapılan araştırmalarda tespit edilmiştir. Basit kapsamlı bu kanunlarda ana gayenin suçtan kaynaklanan zararın giderilmesi olduğu görülmektedir.

Diğerlerine nazaran daha geniş kapsamlı pek çok kanundan oluşan Hammurabi kanunlarında öç almayı meşru kılan düzenlemeler yoğunlukta iken, mal varlığına karşı ve vücut bütünlüğüne yönelik saldırı olarak gerçekleştirilen suçlarda meydana gelen zararın giderilmesine yönelik hükümlere yer verilmiştir.

İlerleyen zamanlarda tanzim edilen Asur kanunları ve Hitit kanunları yine suçla bağlantılı olarak ortaya çıkan zararın giderilmesine yönelik düzenlemeler barındırmaktadır.

Uzlaşma felsefesinin Konfüçyüs anlayışına bağlı olduğu Çin’de ve uzak doğuda ise uzlaşmanın yaygın olduğu bilinmektedir. Sosyal düzen kurallarının Li ve Fa ilkeleri doğrultusunda düzenlendiği Çin’de Li yönünden, Konfüçyüs mantığına göre evrensel uyum, düzgün ve ahlaklı davranış, terbiye ön planda iken; Fa’ya göre, hukuk düzeninde resmîlik önemlidir ve resmi olması gereken bu hukuk düzeni devlet tarafından organize edilmelidir. Toplumda meydana gelen uyuşmazlıklar ise mümkün mertebe dava usulüne başvurmadan

imtina ederek geleneksel uzlaşma metodu kullanılarak çözüme kavuşturulmalıdır (Özbek, 1999, s. 64-65).

Bu bağlamda, eski Yunan hukuk sisteminde de ilk etapta cezai yaptırım modeli olarak benimsenen kısas sisteminden vazgeçilerek kanunlarda düzenleme altına alınan uzlaşma bedeli yöntemi getirilmiştir. Yunan hukukundan yapılan değişikliklerle öç alma sisteminde görünen; intikam, zor kullanma, cebre başvurma gibi usullerin terk edildiği gözlemlenmektedir (Özbek, 1999, s. 64-65).

Ceza hukukunun önemli ölçüde örf ve âdet hukukundan şekillendiği, şahıslara yönelik işlenen suçlara yer verilmemekle birlikte müeyyide olarak öç almanın ve kısasın geçerli olduğu Roma devletinde ise sonraki dönemlerde düzenlenen 12 levha kanunlarında, ceza içeren düzenlemelerin sayısının zamanla arttığı bilinmektedir. Kamu düzenine karşı işlenen suçlar ve insanlara, mal varlığına karşı işlenen suçlar olmak üzere iki ana başlık adı altında düzenlemeye tabi tutulan suçların yaptırımları, ilk grup için idam olmakla birlikte ikinci grup için meydana gelen zararın giderilmesi şeklinde belirlenmiştir (Özbek, 1999, s. 66).

İslam hukukunda ise kelime anlamı itibari ile barışıklık, anlaşma, barış manalarına gelen ve sulh olarak isimlendirilen uzlaşmaya büyük önem verildiğini görmekteyiz (İpek & Parlak, 2009, s. 20). Uzlaştırma İslam Hukukunda, taraflar arasında cereyan eden uyuşmazlığa konu hadisenin, hâkim karşısına çıkmadan, tarafların mutabakata vararak çözüme kavuşturulması hali olarak uygulanmıştır (Soysal, 2005, s. 208).

Uzlaşmanın önemi, İslam hukukunda Kur'an-ı Kerim'de de arabuluculuğun ön plana çıkarılması ve tavsiye edilmiş olmasından mütevellit, büyük yer kaplamaktadır (Özbek, 1999, s. 518)

XI. ve XII. Yüzyıllardan itibaren günümüz modeline benzer olacak şekilde devletin hâkimiyeti elinde tuttuğu Cezalandırıcı Adalet mantığı uygulanmaya başlanmıştır. Orta çağdan itibaren yönetim sistemlerinde meydana gelen değişimler (derebeylikler feodal devlet yapıları vb.) kamuda ve özel işlerdeki hukuki ayrımları kaldırmış olup kralı barışı tesis etmeye ve bunun ihlal edildiği vaziyetlerde de meydana gelen zarar yönünden işin tek mağduru olacağını kabul gören bir düzen ortaya koymuştur. Kralın kendisini her daim mağdur görmesi uzlaşma için belirlenen bedeli, sözde ihlal edilen kendi hakkı için talep etmesinin önünü açmıştır. Bu koşullar altında geline aşamada ise yargı özüne ve ruhuna aykırı olarak, maddi bir kazanç kapısı görüntüsüne büründürülmüştür. Bedel'in ödenmemesi halinde, yaptırıma aykırı davranan kişi/kişiler insan hakları ile bağdaşmayan cezalara maruz bırakılıyordu (Özbek, 1999, s. 75).

Akabinde devam eden süreçlerde XIX. Yüzyıla kadar suçun mağdurunun saf dışı bırakıldığı, cezalandırmanın devletin tekelinde olduğunun kabul edildiği ve failin ön plana çıkarıldığı anlayış egemen olmuştur (Dönmezer & Erman, 1994, s. 430).

Osmanlı İmparatorluğu'nda ise İslam ceza hukuku kuralları esas alınmakla beraber örf ve adet hukuki kurallarının yazıya dökülmesi ile oluşturulan bir takım kanunnameler de üretilmiştir. Osmanlı Devleti'ndeki cezalandırma mantığında da bu yetki devletin elinde olmakla beraber ilk başta mağdura ödenen ve onun zararının giderilmesi amacına matuf olarak talep edilen diyet bedelinin, zamanla devlete verilmesi gereken bir bedel olduğu yönünde ceza algısında değişikliğe gidilmiştir (Özbek, 1999, s. 88).

Tüm bu aşamalardan ve uygulamada süregelen alışkanlıklardan sonra ise XXI. Yüzyıldan itibaren klasik ceza anlayışına egemen olan suçu İşleyen failin cezalandırılmasından ziyade, suçtan kaynaklı olarak meydana gelen mağduriyetin giderilmesi ve dolayısıyla mağdurun tatmini yönünde duyarlılık, hassasiyet geliştirildiği gözlemlenmektedir.

1.3. UZLAŞTIRMANIN AMACI VE UZLAŞTIRMAYA YÖNELME SEBEPLERİ

Çalışmamızda bahsettiğimiz üzere, uzlaştırmayı daha iyi kavramak ve anlamak için onarıcı adalet mantığının nasıl çalıştığını, kişilerden ve pek tabii toplumdan ne beklediğini izah etmek gerekmektedir. Öncelikli olarak merkeze mağduru alan, mağdurun suçtan kaynaklı olarak meydana gelen zararlarını gidermeye yönelen, suçun failinin klasik ceza anlayışı ile cezalandırılması mukabilinde, toplumun dışında bırakılmasının suçtan zarar gören mağdurun tatmini noktasında noksan kaldığını ortaya koyan bir adalet anlayışıdır.

Esasında onarıcı adalete egemen olan ana ilkeler bulunmaktadır. Bunlardan ilki, mağdurda ya da suçtan zarar görende, işlenen suçtan kaynaklı olarak, mevcut bulunan zararı mümkün mertebe gidermeye yönelik iken ikincisi suçu gerçekleştiren failin, bu müstet eyleminin sorumluluğunu üstlenerek eyleminin dış ortamda yarattığı tesiri idrak etmesi, sonuçları ile yüzleşmesi şeklindedir. Son olarak üçüncü ana prensipte ise, olayın her iki tarafını karşı karşıya getirerek taraflar arasında diyalog kurulması, mağdura kendisini ifade edebilme olanağı tanınması ve ayriyeten toplum üyelerinin de dâhil olduğu bu son etap ile mağdurun beklentilerini, barış ortamı içerisinde, sağlıklı bir iletişim zeminine uygun olarak, rahat ve kolay ifade edebilmesinin getirdiği imkanlar dâhilinde, uğramış olduğu zararının en doğru şekilde giderilmesi yer almaktadır (Aersen vd., 2004, s. 9).

Dolayısıyla; klasik ceza modeli anlayışından daha farklı bir bakış açısı kazandıran onarıcı adalet modelinde en yaygın ve en çok bilinen uzlaştırma modülüne talebin oluşma sebeplerine bakacak olursak; ilk olarak yargının günden güne artan iş yoğunluğunun birincil

etken olduğunu söylemekte herhangi bir sakınca yoktur. Sayısal verilere göre 2005 yılında, Cumhuriyet Başsavcılıklarına, Türkiye çapında genel bir bakış imkânımız olduğunda, 2.576.568 civarı soruşturma dosyasının geldiği, bu sayısının 2018 senesinde 3.944.381 civarı soruşturma dosyası olarak arttığının görüldüğü tespit edilmiştir. Ortalama bir değerlendirme yapıldığında, ülkemiz nezdinde son 10 yıl içinde soruşturma dosya sayısında yaklaşık 1 milyonluk bir artış söz konusu iken, son 3 yıl içerisinde yine 400.000 civarı bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda dosyaların çözüme kavuşturulma hızına mercek tuttuğumuz zaman; 2005 senesinde bir soruşturma dosyası ortalama olarak 308 günde çözüme kavuşturulabilirken; 2015 senesinde bu süre 381 gün olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevcut vaziyet, iş yükü artan ve maddi gerçeğe ulaşma süresi uzayan yargılama faaliyetlerini meydana getirince, alternatif çözüm yollarının önemi anlaşılmıştır. Uzlaşmanın etkisine baktığımızda 2015 senesinde uzlaşma ile çözüme kavuşturulan dosya sayısı 17.319 iken 2016 yılında 7.817 civarı olduğu görülmüş olup yapılan değişikliklerden sonra 2017 yılında 223.469, 2018 senesindeyse 208.014 civarı oldu gözlemlenmiştir.

Bu bağlamda maddi gerçeğe ulaşmak adına yargılama faaliyetini yürüten bağımsız mahkemelerin basit düzeyde denebilecek hukuki uyumsuzluklarla meşgul edilmemesi, mevcut potansiyel enerjisini, meydana geliş şekli ve neticesi bakımından daha önemli atfedilebilecek olaylara ayırmasına olanak tanınması için, klasik ceza hukuku yargılama anlayışında alternatif çözüm yollarına başvurulması kanaatine hasıl olmuştur.

1.4. CEZAYA VE CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA EGEMEN OLAN İLKELER- UZLAŞTIRMA İLE İLİŞKİLERİ

1.4.1. Genel Olarak

Ceza Hukukunda öncelikli olarak, hangi eylemin suç teşkil ettiği, bu eylemin suç olarak tanımlanması için kanunda aranan yapısal unsurların, maddi ve manevi öğelerin ve neticesinde uygulanacak yaptırımlar ile bu yaptırımların infaz şekli ve süreçlerini incelemek, ortaya koymak büyük önem teşkil etmektedir (Özgenç, 2018, s. 52).

Nitekim bireylerin sahip olduğu haklarını, özgürlüklerini koruyarak kamunun güvenli ve istikrarlı işleyişini, sürekliliğini temin etmek, böylece bireylerin huzurlu ve güvenli bir toplumda hayatlarını idame ettirmelerine olanak tanımak, çevreyi, tabiatı ve tüm canlıları korumak, bireylerin salt insan olması hasebiyle sahip olduğu insan hakları hususunda hassas davranıp, ihlale sebebiyet vermeksizin , kanuna ve mevzuata uygun davranarak adaletin tesis edilmesi, barış ortamının sağlanması ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ceza hukukunun temel amacıdır (İçel & Donay, 2006, s. 4).

1.4.2. Adil Yargılanma Hakkı

Herhangi bir uyuşmazlığın tarafı olan vatandaşın kısa sürede etkin ve etkili bir yargılama süreci neticesinde adalete ulaşma ve erişme hakkını temin eden, hukuk devleti olma prensibinin ise en önemli somut tezahürü olan temel ilkelere biridir.

Adil yargılanma hakkı, 03. 10. 2001 tarihli 4709 sayılı kanun ile Anayasamızın 36/1. maddesinde düzenlenmiş olup Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6. Maddesinde de kaleme alınmıştır.

Böylelikle, *“herkesin meşru vasıta ve yollardan yararlanmak suretiyle yargı mercileri önünde Davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu”* Anayasa m.36’da belirtilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinde de adil yargılanma hakkına ilişkin olarak Uyuşmazlık halinde yargıya müracaat edebilme hakkı, davanın adalet ve hakkaniyete uygun olarak ele alınmasını talep etme hakkı, bağımsız ve tarafsız olan yasal mevzuata uygun teşekkül etmiş bir mahkemeye erişim hakkı, alenilik ilkesi, duruşmada bulunma, silahların eşit olması, makul sürede yargılamanın yürütülmesi ve tüm bu aşamalar nihayetinde hükmedilen sonucun gerekçeli karar ile açıklanmasını talep etme hakkı gibi kavramlar da dâhil edilmektedir (Kaymaz & Gökcan, 2007, s. 87; Çetintürk, 2017, s. 486; Özbek, 2005, s. 154).

Uzlaştırma Kurumu ile adil yargılanma hakkının uyuşup uyuşmadığı noktasında yapılacak değerlendirmede ise; uzlaştırma yönetmeliğinin temel ilkelere dair kısmında yer alan 5/1. Maddesinde uzlaştırmadan olayın taraflarının özgür iradelerine dayandığı, kendi iradeleri doğrultusunda uzlaşıp uzlaşmama noktasında karara vardıkları ve anlaşmanın tamamlanma anına kadar da vazgeçebilme hürriyetlerinin bulunduğu vurgu yapılmaktadır (Özgenç, 2018, s. 110). Dolayısıyla taraf iradesinin ön planda olduğu, olumsuz ya da olumlu sonucu seçme noktasında herhangi bir kısıtlamanın bulunmadığı uzlaştırma kurumu adil yargılanma ilkesi ile uyumsuzluk taşımamaktadır (Kaymaz & Gökcan, 2007, s. 87).

1.4.3. Bağımsız ve Tarafsız Mahkemelere Erişim Hakkı

Esasında bu hak; adil yargılanma hakkının da bir unsuru olan ve yine gerek Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6. Maddesiyle gerekse Anayasamızın 36. Maddesinde yer alan ve özünde herhangi bir suç isnadına maruz kalan kimsenin bağımsız, tarafsız, yasal mevzuata uygun teşekkül eden bir mahkeme önünde yargılama usul ve esasına uygun olarak hak arama hakkının ve hukuk devleti olma ilkesinin uygulamaya yansıyan bir tezahürüdür (Cengiz vd., 2008, s.102).

Birleşmiş Milletler insan hakları Evrensel beyannamesinde de hak arama hürriyetinin 8-10. Maddelerde düzenlendiği ve hak arama özgürlüğünün vurgulandığı görülmektedir. Bu bağlamda uzlaştırma müessesesi bağımsız ve tarafsız mahkemelerde hak arama hürriyetine engel teşkil etmemektedir. Nitekim uzlaşma için yapılan görüşmelerinin olumlu sonuçlanmaması durumunda çözüm yolu olarak yine dava usulü uygulanacaktır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 48).

Uygulamada uzlaştırmının hâkimin tarafsızlığı mahiyetinde sorun teşkil edip etmeyeceği noktasında farklı görüşler bulunsa dahi; eski Türk Ceza Kanunu'nda mülga edilen 73/8. Maddesinde uzlaşmanın olumlu sonuçlanması için suçun şüphesinin suçunu ikrar etme zorunluluğu bulunurken bu kanun maddesi 5560 sayılı kanun ile kaldırılmış olup, 5271 sayılı ceza muhakemesi Kanunu'nda 253/20. Maddesinde uzlaşma müzakereleri aşamasında tarafların söylemlerinin, bu noktada yapılan görüşmelerin, suçun ikrar edildiği vaziyetlerin, uzlaşma olumsuz sonuçlanması halinde ilerleyen süreçlerdeki kovuşturma aşamasında veyahut başkaca herhangi bir yerde delil olarak kullanımının engellendiği düzenlenmiştir. Dolayısıyla bu sayede uzlaşma müzakerelerinde suç şüphelisinin veyahut sanığının ikrar içeren söylemlerinin hâkimin kanaatini ya da tarafsızlığını etkilemesinin önüne geçilmiştir (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 48).

1.4.4. Aleniyet İlkesi

Yargılamanın herkese açık bir ortamda, yargılamayı takibe elverişli bir şekilde yürütülmesi halini ifade etmektedir. Kamu düzenine, ulusal güvenliğe, yaşı küçük şahısların ya da kişilerin özel yaşamlarının korunması hallerine zeval gelme ihtimalinde ve benzeri diğer durumlarda ise bu ilkeye istisna getirildiği görülmektedir (Fevzioğlu, 2022, s. 169).

Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6/1. Maddesi ile Anayasamızın 141/1. Maddesinde duruşmaların herkese açık halde yapılması gerektiği, ancak yukarıda belirtmiş olduğumuz hassasiyet gözetilmesi gereken durumlarda ise kapalı yapılmasına karar verilebileceği düzenlenmektedir.

Doktrinde yer alan görüşlerin bir kısmında, uzlaşma müzakerelerinin duruşmanın dışında gerçekleşmiş olması ve görüşmeler esnasında hazırlanan tutanakların açıklanmaması, bu görüşmelerin gizli yapılması halinden kaynaklı olarak aleniyet ilkesinin ihlal edildiği yönünde kanaat bulunmakta ise de karşıt görüşlerde ekseri olarak uzlaşmanın duruşma dışı bir kurum olduğu, bu aşamadaki bilgi ve belgelerin, olumsuz sonuçlanma halinde dahi yargılamada nihai karara esas teşkil etmemesi gibi hususların uzantısı olarak hakim kanatı noktasında

dayanak kabul edilemeyecek bu aşamalara ait gizli tutulan belgelerin, yargılamanın kaderine etki etmeyeceği değerlendirilmektedir (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 89).

Ez cümle uzlaştırma modelinin ceza muhakemesi ilkelerinden aleniyet ilkesini ihlal eden herhangi bir yönü bulunmamakla birlikte, aksine uzlaştırmının ve süreç boyunca oluşturulan tutanakların açıklanması halinin hakimın tarafsız karar verme haline zeval getireceğini ve bilhassa soruşturma evresi yönünden “şüphe” kavramının egemen olduğu bir aşamada kişilerin lekelenmeme haklarının ihlali noktasında gözetilmesi gereken hassasiyete de ket vuracağını söylemekte bir beis bulunmamaktadır (Özbek, 1999, s. 329).

1.4.5. Adalet İlkesi

Şüphesiz ki ceza muhakemesi hukukunun ana gayesi, toplum huzurunu, barışını ve düzenini sağlamak, yanı sıra bu düzeni sürekli hale getirmektir. Toplumun bu kıstaslar dahilinde yaşaması ancak adaletin özüksendiğı gerçek bir hukuk devletinde mümkün olacaktır. Hak, nezafet ve hakkaniyet olarak da ifade edilen adalet kavramı ile uzlaştırma Müessesesi arasında büyük bir uyum söz konusudur (Kaymaz & Gökcan, 2007, s.90). Zira uzlaştırma mantığında da ihtiyaç, her şeyden önce iş yükü artan mahkemelere ve buna bağı olarak uzayan yargılama süreçlerine bir nefes olacak şekilde adalete erişimi hızlandırmak, yanı sıra mağduru hedefe koymak suretiyle suçtan dolayı meydana gelen zararın sonuçlarını ortadan kaldırmaktır.

Uzlaştırma kurumunun, toplumsal barış ve uyuma hizmet etmeyi amaçlayan ana teması ile gecikmiş bir adaletin toplum nezdindeki olumsuz yansımalarını ortadan kaldırmaya matuf - alternatif - yönünün de aynı şekilde adalet ilkesi ile uyum sağladığını söylemek mümkündür. Nitekim uzlaştırma kurumunun varlığı, uzayan yargılama süreçlerini kısaltmıştır ve bu da etkin, etkili, hızlı işleyen bir adalet anlayışının gözettiğı en önemli hususlardan biridir (Özgenç, 2018, s.117).

Adalet ilkesi ile uzlaştırma kurumu arasındaki ilişkiyi ele alacak olursak; suça konu olayın şüpheli/sanık tarafı ile mağdur/suçtan zarar gören taraflarının uzlaştırma kurumunda karşılıklı olarak bir uzlaştırmacı nezaretinde bir araya gelerek anlaşmaya varmaları, bu noktada bir konsensüs sağlamaları halinin hakkaniyete uygun olacağı şüpheden uzaktır. Ezcümle, *“Anlaşılarak ulaşılan Adalet daha iyi adalettir”* (Şahin, 1994, s. 252).

1.4.6. Masumiyet Karinesi

Bilindiğı üzere hukuk devletleri tarafından kabul edilen en önemli ilkelerden biri de şüphesiz masumiyet karinesidir. Bu karine, aksi ispatlanıncaya kadar, yanı bir kimsenin suçu işlediğı bağımsız mahkemelerce yürütölen yargılama faaliyeti neticesinde verilen hükümle

sabit olmadığı müddetçe, kimsenin suçlu sayılamayacağı anlayışı üzerine kurulmuştur. Kovuşturma evresine hâkim olan ilkelerden “*şüpheden sanık yararlanır*” ilkesi de bu anlayışın bir uzantısıdır (Şahin, 1994, s. 80).

Dolayısıyla suç isnadı yapılan failin masumluğunu ispat çabasına gerek olmaksızın, İddia makamı olarak görev yapan Cumhuriyet Savcısının lehe ve aleyhe topladığı deliller ışığında, bu iddiasını ispatlaması gerekmektedir (Tezcan vd., 2002, s. 206).

Masumiyet karinesi, Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6/2. maddesi ile Anayasamızın 38/4. Maddelerinde, suçluluk halinin hükmen sabit halde olacağı aşamaya kadar kimsenin suçlu kabul edilemeyeceği bir ilke olarak düzenlenmiştir. Bu ilkenin uzlaştırma kurumu ile çatışıp çatışmadığı hususunda ise Türk Ceza Kanunun mülga edilen 73. maddesinin 8. Fıkrasında uzlaşmanın sağlanması için failin suç ikrarı meselesi şart koşulmakta iken 5560 sayılı kanun ile bu şarttan vazgeçilmesi, kurumu masumiyet ilkesine uygun hale getirmiştir. Zira uzlaşmanın kabul edilmesi bir suç ikrarı hali değildir (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 88).

1.4.7. Maddi Gerçeğin Araştırılması İlkesi

Ceza muhakemesi hukukunun ana gayesi maddi gerçekliğe erişerek adaleti sağlamaktır. Bu husus 5271 sayılı ceza muhakemesi Kanunun 160/2. Maddesinde, Cumhuriyet savcısının maddi gerçeğe ulaşmak adına şüphelinin lehine ve aleyhine olacak bütün delilleri toplamakla mükellef olduğu şeklinde belirtilmektedir (Mevzuat Bilgi Sistemi CMK, m160/2).

Soruşturmaya konu suçun uzlaştırma hükümleri kapsamına girmesi halinde yine 5271 sayılı ceza muhakemesi kanunun 253/8. Maddesinde belirtildiği üzere soruşturmaya konu suça dair bütün işlemler tamamlandıktan sonra dosyanın uzlaştırma büroya gönderilmesi halinin suça dair delillerin toplanması ve koruma tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil etmeyeceği belirtilmektedir (Centel & Zafer, 2016, s. 6).

Uzlaştırma kurumunda ise, kanunda aranan yasal tarifeğe uygun vasıflara haiz bir uzlaştırmacı nezaretinde, olayın her iki tarafının da adaletin tesis edildiği aşamada aktif yer almaları ve nihayetinde ise amaç olarak mağdurun uğradığı zararın giderilmesi gözetilmektedir. Hal böyle iken, ceza muhakemesi hukukunda ana hedefin suçun gerçek Failini bulmak ve maddi gerçeği ortaya çıkarmak amacı gütmesinin uzlaştırma kurumunun mantığı ve işleyiş yöntemleri ile uyumlu bir tablo ortaya koyduğu söylenebilecektir (Çetintürk, 2017, s. 370).

1.4.8. Ceza Sorumluluğunun Şahsiliği ve Kusur Sorumluluğu İlkeleri

Ceza hukukunun temel prensibi, herkesin sadece kendisinin gerçekleştirdiği eylemden ve bu eylemin neticesi olan zarardan sorumlu olacağı şeklindedir. Başkası tarafından gerçekleştirilen ve suç teşkil eden bir eyleme başka birinin iştirak ederek suçu işleme amacı gütmeye hali bulunmadığı müddetçe, o eylemden sorumlu tutulamayacaktır (Çetintürk, 2017, s. 381).

Kusur sorumluluğu ilkesinde ise; suç teşkil eden ve haksız fiil diye nitelendirilebilecek eylemi gerçekleştiren kişinin meydana gelen zarar ya da tehlike arz eden vaziyetten sorumluluğunun söz konusu olabilmesi için kusurlu bir halinin olması gerekmekte olup, eylemi gerçekleştirme ya da neticenin meydana gelmesi yönünde var olan bu kusur oranında ceza tayin edilmesi gündeme gelecektir (Şahin, 1994, s. 253).

Bu İlkelerin anlayışlarına uygun olarak, 5271 sayılı ceza muhakemesi kanunun 255. Maddesinde aralarında suç işleme amacına matuf olacak şekilde iştirak iradesi bulunan veya bulunmayan birden çok kişinin suç işlediği hallerde sadece uzlaşmayı kabul eden kişi/ kişilerin uzlaşma kurumundan yararlanacağı düzenlenmiştir. Dolayısıyla ceza hukuku bağlamında cezalandırılmaya elverişli şekilde kusuru olan bireyler, sadece kendi eyleminden dolayı sorumlu olacak ve hakkındaki uzlaştırma hükümleri bu doğrultuda tatbik edilecektir.

1.4.9. Kamu Davasının Mecburiliği İlkesi

Ülkemiz ceza hukuku anlayışında ceza muhakemesi kanununa uygun olacak şekilde, bir suç işlendiği izlemini öğrenen Cumhuriyet Savcısı, vakit kaybetmeksizin, maddi gerçeği ortaya çıkarmak adına, emrinde bulunan adli kolluk görevleri marifetiyle, şüphelinin lehine ve aleyhine olan bütün delilleri toplaması akabinde, CMK'nın 170/2. Maddesi doğrultusunda Kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin olgunlaştığı kanısına vardığı takdirde bu davayı açmakla yükümlüdür. Ancak dava açma hususunda farklı ülkeler nezdinde değişik uygulamalar tatbik edilmektedir. Bu uygulamaları iki ana başlık altında toplayacak olursak; davayı açma noktasında gerekli koşulları bulunmasına rağmen Savcının Kamu davası açmadığı -*maslahata uygunluk veya takdirilik*- sistemi ile ülkemiz nezdinde uygulandığı üzere soruşturma süreci tamamlandığında yeterli delile ulaşılması halinde dava açma zorunluluğunun bulunduğu - mecburilik - ilkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fakat ceza muhakemesi kanunu bakımından bu mecburilik ilkesine getirilen bir takım istisnai haller bulunmaktadır; cezayı ortadan kaldıran şahsi sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin mevcudiyeti, ön ödeme şartına tabi suçun varlığı, şahsi cezasızlık sebepleri,

uzlaştırma hükümlerinin uygulanması gereken koşulların bulunması gibi durumlar bu hallere örnektir (Şahin, 1994, s. 246).

Uzlaştırma Kurumu ise, güttüğü amaç, süreç boyu takip edilen iş/ işlemler ve ulaşılan nihai sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda, söz konusu ilke ile hiçbir çelişki içermemektedir. Zira olayın tarafları kendi iradeleriyle bir araya gelmekte olup karşılıklı bir mutabakata vararak anlaşmaya ulaşmaktadırlar. Anlaşma sağlanamaması halindeyse Kamu davası ikame edilmesinin önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 94).

1.4.10. İrade Özgürlüğü İlkesi

Uzlaştırma yönetmeliğinin 5/1. Maddesinde yer alan düzenlemeye göre uzlaştırmanın şüpheli, sanık veyahut mağdur, suçtan zarar gören taraflar arasında gerçekleşen görüşmelerde, her iki tarafın da özgür, hür iradeleriyle alacakları karar neticesinde sağlanabileceği belirtilmektedir (Çetintürk, 2017, s. 507-508). Olayın taraflarından herhangi birisi uzlaşma noktasında gönülsüz, isteksiz olduğu takdirde ise uzlaştırma işlemleri olumsuz sonuçlanacak olup klasik Ceza uygulama aşamaları gündeme gelecektir (Çetintürk, 2017, s. 490).

Uzlaştırma aşamaları başladığı andan itibaren suçun mağduru ya da şüphenin bu yönde ortaya koyacakları hür, özgür iradeleriyle alacakları karar önem teşkil etmektedir. Bu kararın özgür irade ile verildiği noktasında gerçekleşecek kabul için, uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişinin her iki tarafı da süreç hakkında aydınlatması, gerekli olan bilgilere aktarması, uzlaşma sağlandığı veyahut sağlanmadığı takdirde meydana gelecek olan sonuçları anlaşılabilir şekilde izah etmesi gerekmektedir (Şahin, 1994, s. 254).

5271 sayılı CMK'nın 253/17. Maddesi ile uzlaştırma yönetmeliğinin 18/4. Maddesinde düzenlendiği üzere “*Cumhuriyet Savcısı, uzlaşmanın tarafların Özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse raporu veya belgeyi mühür ve imza altına alarak soruşturma dosyasında Muhafaza eder*” (Yenisey, 2005, s. 10; Yıldırım, 2007, s. 477). Bu hususa aykırı olarak tarafların özgür iradeleri ile anlaşma sağlanmadığını düşünen Cumhuriyet Savcısı uzlaştırma sonucu tanzim edilen raporu onaylamayacak ve uzlaştırma gerçekleşmemiş kabul edilecektir. Aynı durum mahkeme aşamasında, kovuşturma evresinde taraflara sunulan uzlaştırma teklifinde de geçerlidir (Mevzuat Bilgi Sistemi Uzlaştırma Yönetmeliği. m.25/5).

1.4.11. Re'sen Araştırma İlkesi

5271 sayılı CMK'nın 160/1. Maddesinde;

Cumhuriyet Savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmen kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar. Cumhuriyet Savcısı maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi için, emrindeki adli koltuk görevleri marifetiyle şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını korumakla yükümlüdür (Özgenç, 2015, s.130).

Şeklindeki düzenleme doğrultusunda Cumhuriyet savcılarında, suç işlendiği izlenimini veren bir halin söz konusu olduğu durumlarda doğrudan, yani re'sen olacak şekilde, işin gerçekte nasıl olduğunu ve suç teşkil eden vaziyetin delillerini *-herhangi bir hak kaybına uğranılmaması bakımından-* ivedilikle toplama yükümlülüğü atfedilmiştir.

Soruşturmaya konu olan suç türünün uzlaştırma hükümleri kapsamı sınırlarında bulunduğu takdirde de Cumhuriyet Savcısı yine suça ilişkin gerekli araştırmaları yapmak ve delilleri toplamakla yükümlüdür. Soruşturmayı yürütmekte olan Cumhuriyet Savcısı maddi gerçeği ortaya çıkarmak adına olaya ilişkin delilleri ve bilgileri muhafaza altına alıp değerlendirmesi akabinde Kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin olgunlaştığını düşünüyorsa dosyayı Cumhuriyet başsavcılıkları nezdinde kurulu olan uzlaştırma büroya gönderecektir. Yine soruşturma esnasında, suç her ne kadar uzlaştırmaya tabi olsa dahi, olayın taraflarından birinin çocuk olması halinde 03.07.2005 tarihli ve 5395 sayılı ÇKK'da düzenleme altına alınan ve somut hadiseye uygun düşecek koruyucu, destekleyici tedbirlerin uygulanmasının önünde de herhangi bir engel bulunmamaktadır (Çetintürk, 2017, s. 561)

Yani ezcümle, soruşturma konusu suçun uzlaştırma hükümleri kapsamında kalması halinin, maddi gerçeğe ulaşmak adına yürütülen soruşturma evresi işlemlerine herhangi bir zeval getirmediği görülmektedir (Özgenç, 2018, s.132).

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRK HUKUK SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA USULÜ VE UZLAŞTIRMA KAPSAMINA GİREN SUÇLAR

2.1. GENEL OLARAK

Onarıcı adalet anlayışının tabi bir uzantısı olarak; gerek uluslararası toplumda gerekse her ülkenin ceza yargılaması alanında, milli kimliklerinin de tezahürü mahiyetindeki ilgili Kanun ve mevzuat hükümlerinde yer verilen uzlaştırma kurumu, amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olan ceza yargılama sistemimizde ilk kez “Dönmezer Tasarısı” şeklinde isimlendirilen 2001 tarihine ait Türk Ceza Kanun Tasarısının 39. Maddesi kapsamında düzenleme altına alınmıştır. Bu tasarı metninin 39/2 maddesine ait olan gerekçede uzlaşma kurumu bir reform olarak ifade edilmiş olup, mağdurlara yönelik gözetilen duyarlılık ve hassasiyet kavramlarına vurgu yapılmıştır. Zira işlenen suçlar karşılığında öngörülen “salt ceza” içeren klasik cezalandırma anlayışı yerine, 21. Yüzyıl adalet anlayışı ile birlikte mağdurun üstün yararı, yaptırımların onarıcı yönlerine duyulan gereksinimler ön plana çıkmıştır. Bilhassa uzlaştırma kurumunda olayın fail ve mağduru arasında, tarafları barıştırma görevi üstlenen bir “uzlaştırmacı” olarak adlandırılan görevlinin refakatinde meydana gelen sonuç bakımından bir tazmin/iyileştirme amacı da güdülmektedir. Böylelikle mağdur yönünden meydana gelen zarar giderilmiş olacak ve olayın sorumlusu olan fail bakımından da işlediği fiilin sorumluluğunu alma, müsnet eyleminin yarattığı sonuçlar ile yüzleşme ve bu aşamalar neticesinde esasen toplumla daha bütünsel bir birleşme yaşamasına imkân tanınacaktır.

Uzlaştırma müessesesi mevzuatımızda ilk defa 01.06.2005 tarihinden itibaren yürürlükte bulunan 5237 sayılı mevcut Türk Ceza Kanunumuz bünyesinde 73/8. Maddesinde ve aynı tarihte yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunumuz nezdinde ise 253,254. Ve 255. Madde metinlerinde kaleme alınırken; yürürlük tarihi 15.07.2005 olan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 24. Madde metninde düzenleme altına alınmıştır.

Bu öncül adımların akabinde, 06.01.2006 tarihinde kabul gören ve 19.12.2006 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanmasının ardından yürürlük hakkı kazanan 5660 sayılı Kanun (Çeşitli Kanunlarda değişiklik yapılmasına dair Kanun) ile uzlaşma kurumuna dair bu öncül düzenlemeler üzerinde birtakım değişiklikler yapılmıştır (Özen, 2007, s. 130). Bu yeniliklerin öncülü ise değişiklik getiren bu Kanun ile “uzlaştırma” olarak yer alan kurumun adı “uzlaşma” olarak değiştirilmiş olup; ile Türk Ceza Kanunu’nun 73/8. Maddesinde, soruşturma ya da kovuşturulma şartının e tabi olduğu belirtilen suçlarda bu suçtan zarar gören özel hukuk tüzel kişisi ya da gerçek kişisi, suçu işleyen failin suçu gerçekten işlediğini kabul edip ikrarda

bulunarak meydana gelen netice zararı tamamen veya büyük oranda tazmin etmesi halinde, olayın mağduru ile mutabakat sağlamaları ve bu vaziyetin de Cumhuriyet Savcısı ve ilgili mahkeme hâkimi tarafından tespit edilmesi gibi durumlarda soruşturma aşamasında iken kamu davası ikame edilemeyeceğini, kovuşturma aşamasındayken ise davanın düşmesi yönünde karar verileceğini belirten bir düzenleme olarak yer alan metnin tamamen ilga edildiği, Ceza Muhakemesi Kanunu’nun ise 253. Maddesi ve devamı madde metinlerinde yer alan içeriklerin daha teferruatlı olacak şekilde ele alındığı görülmektedir. Suçu işlediği tarihte 18 yaşından küçük olan ve bu bağlamda Ceza Kanunu muhtevasında “suça sürüklenen çocuk” olarak adlandırılan kişiler açısından özel soruşturma usul ve yöntemlerini konu edinen 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 24. Maddesi kapsamında yapılan düzenlemede ise 5271 sayılı CMK’da uzlaşma kurumuna dair yapılan değişimlerin bu ilgili Kanun metninde de tatbik edileceği yer almıştır. Böylelikle uzlaştırma işlemlerinin uygulanma safhasında, yaşı büyük şahıslar ile olay tarihi itibarıyla 18 yaşından küçük olan çocuk şahıslar açısından uygulamada yeknesaklık sağlanmaya çalışılmıştır.

Mamafih, çocuklara dair özel soruşturma usul ve yöntemlerini her zaman ön plana çıkarmak isteyen ceza hukukumuzda, çocuklar yönünden uzlaştırma işlemlerinin nasıl ve ne şekilde yapılacağına dair usul, esas ve yöntemleri konu edinen, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile beraber 24.12.2006 tarihinde 28386 sayılı Resmi Gazete yayımlanmasının ardından yürürlük hakkı kazanan “Çocuk Koruma Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” ve “Çocuk Koruma Kanuna Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik” metinlerinde yer alan düzenlemeler yol gösterici olmuştur (YÖN/5/7).

Teoride yer alan bu değişimlerin pratiğe dökülmesine mukabil; tatbik noktasında ihtiyaç hâsıl olduğu düşünülen bazı durumlara atfen 19.12.2016 yılında yürürlükte yer alan 6763 sayılı CMK ile Bazı Kanunlarda Değişiklik yapılmasına Dair Kanun (R.G:02.12.2016-29906) ile yürürlük tarihi 24.10.2019 olan 7188 sayılı CMK ile Bazı Kanunlarda Değişiklik yapılmasına Dair Kanun (R.G:24.10.2019-30928) metinlerinde 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun uzlaşma ile ilgili hükümlerinin yer aldığı 253. ve 254. Madde metinlerinde bazı değişimler gerçekleştirilmiştir.

Yine bu minvalde, uzlaştırma müessesesinin uygulanma noktasında baş gösteren sorunların ortadan kaldırılması maksadıyla, TBB (Türkiye Barolar Birliği) tarafından TCK ve CMK’da uzlaştırma ile ilgili hükümlerin yer aldığı madde metinlerine ilişkin “Uzlaşmanın Uygulanması Hakkında Yönerge” oluşturmuştur. (Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu’nun 04.09.2005 tarihli ve 394-2 sayılı kararı ile kabul edilerek aynı tarihte yürürlüğe girmiştir.)

Bu düzenlemelerin ardından Adalet Bakanlığı nezdinde de uzlaştırma kurumunun pratikte nasıl ve ne şekilde uygulanacağını göstermek maksadıyla, 5271 sayılı CMK'nın 253/25. Maddesinde yer alan düzenleme delaleti ile “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği” başlığı altında, bugün dahi uzlaştırma müessesesinin tatbiki babında önemli bir başucu mahiyetinde olan bir düzenleme meydana getirmiştir (Mevzuat, 2017).

Uzlaştırma kurumunun mevzuat sistemimize dâhil edilmesi müteakiben ilk etapta, yukarıda detaylı olarak belirtildiği üzere, Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu alanlarında ayrı ayrı düzenlenme hali, bu müessesenin bir ceza muhakemesi alanında mı yoksa maddi hukuk alanında mı değerlendirilmesi gereken bir mesele olduğu noktasında görüş ayrılıklarını da beraberinde getirmiştir. Zira mevzuat sistemimizde tanımlı ceza hukukunda kıyas yapılabilme hali mümkün değilken; ceza muhakemesi alanında -pek tabii sanığın temel haklarını, özgürlüklerini korumak şartıyla- kıyas yapılmasında beis görülmemektedir.

Diğer bir nokta ise ceza kanununda “lehe kanun uygulaması” sanığın menfaati gözetildiğinde tatbiki olanaklı bir husus iken; ceza muhakemesinde “derhal uygulanma” prensibi esastır (Centel & Zafer, 2016, s. 11). Ancak doktrinde uzlaştırma kurumunun bir maddi ceza hukuku alanına sahip olduğunu (bu görüşün örneği olarak bkz., Kunter/Yenisey/Nuhoğlu, s. 1232) düşünen görüşler olduğu gibi; tam aksine bir ceza muhakemesi meselesi olduğunu da öne süren bu görüş yönünden fayda sağlaması için (Centel & Zafer, 2016, s. 451) ve Dönmezer Tasarı metninin 39/2. Maddesinde etki ve tesirleri yönü ile Türk Ceza Kanunu'nda yer verilen uzlaştırmının mahiyeti göz önünde bulundurularak ceza muhakemesi alanındaki tesiri ağırlaştırılan bir kuruma evirildiği yönünde kabulde bulunan çok sayıda görüş mevcuttur (Centel & Zafer, 2016, s. 451).

2.2. UZLAŞTIRMAYA TABİ SUÇLAR

2.2.1. Genel Olarak

Öncelikle 5271 sayılı CMK'nın 253. Maddesinde düzenlenen uzlaşma müessesinin uygulanabilmesi için ilgili suçun bu düzenleme kapsamında yer alması gerekmektedir. Yani en temel hali ile ortada uzlaşma kapsamında bulunan bir suç ve bu suçu işleyen gerçek bir fail bulunmalıdır. Zira 5237 sayılı TCK'nın 20/2 maddesine göre tüzel kişilere yönelik ancak güvenlik tedbiri mahiyetindeki hükümler tatbik edilebilir (Mevzuat Bilgi Sistemi TCK. m.20/2).

2.2.1.1. Taraflara ilişkin genel bilgiler

Uzlaştırma işlemleri esnasında tarafların doğru belirlenmesi büyük önem arz etmektedir. Bu taraf sınıflandırmasında -kovuşturma evresinin başlamasıyla birlikte suç isnadı altında bulunan kişiyi tanımlayan-sanık veya -soruşturma aşamalarında suç isnadında bulunulan kişiyi tanımlayan-şüpheli, -suç teşkil eden müsnet eylemin bizzat muhatabı olan kişiyi tanımlayan-mağdur veya -suça konu edinen eylemden doğrudan etkilenmekle birlikte mağdur dışında kalan kişileri tanımlayan-suçtan zarar görenler yer almaktadır (Öztürk, 2013, s.163). CMK 253/1 maddesi ve CMUY'un 8/1 maddesine göre özellikle mağdur veya suçtan zarar gören kişi olarak tanımlanan kavramların, gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi kapsamında bulunması gerekir.

Dolayısıyla ilgili düzenlemeler ışığında özel hukuk tüzel kişileri sadece mağdur sıfatı ile bu alanda kendisine yer bulabiliyor; yalnızca gerçek kişiler uzlaştırmada fail sıfatı ile işleme tabi tutulabilmektedirler (Yerdelen vd., 2018, s. 41).

Kamu hukuku bünyesinde yer alan tüzel kişilikler ise kural olarak uzlaşmanın tarafı olmazlar. Nitekim kamunun tanıdığı birtakım ayrıcalıklara sahip olma halinin taraflar arasındaki eşitlik dengesine halel getireceği ve yine kamu tüzel kişiliklerine ait menfaat dengesi ölçütlerinin neye/kime göre belirlenmesi gerektiği hususlarının müphem kalması hasebi, bu kurumların uzlaşma tarafı olmalarına mani teşkil eden iki esaslı faktördür (Yerdelen vd., 2018, s. 56-57). Anayasa Mahkemesinin de kamu tüzel kişiliklerinin uzlaşmanın tarafı olmaları halinde ortaya çıkacak tablonun başta hukuk devleti ve mukabilinde eşitlik ilkesi gibi önemli ceza muhakemesi ilkelerine aykırılık doğuracağı yönünde görüşleri mevcuttur (AYM,05.03.2009,E.2006/77,K.2009/39, (RG 27.03.2010,sy:27534).

Uzlaşmada taraf konusunun önemi uzlaşma teklif işlemleri aşamasında irade açıklamaya ehil olup olunmadığı meselesinden ileri gelmektedir. Bu bağlamda mağdur veya suçtan zarar görenin bir özel hukuk tüzel kişisi olduğu hallerde, uzlaşma teklifi bu tüzel kişiliğin yetkilisine yapılmalıdır (Bıkmaz, 2008, s. 95). Fakat müşteki ya da suçtan zarar görenin vekili sıfatı ile avukatlarına teklifte bulunmasına cevaz veren Uzlaştırma Yönetmeliği 29/2. Maddesine göre vekâletnamede özel yetki kılınması halinde bu tarafların vekillerine de uzlaştırma teklifinde bulunulmasında herhangi bir beis bulunmamaktadır.

Yine irade açıklamaya yetki hususundan doğan başka bir düzenlemeye göre aynı Yönetmelik madde metninde (29/2) uzlaşmanın tarafları olarak belirtilen “şüpheli, sanık, katılan, mağdur, suçtan zarar gören” kavramlarına dahil edilecek kişilerin; reşit olmama, ayırt etme gücünün bulunmaması, kısıtlı olması gibi vaziyetlerde teklif işlemlerinin kanuni temsilci

sıfatına haiz kişilere yapılabileceği kaleme alınmıştır. Burada üzerinde durulması gereken nokta esasen kanuni temsilci uzlaştırma işlemlerinde bir taraf değildir; bilakis taraf sıfatına haiz olan kimselerin, sahip olduğu bütün haklara ve güvencelere CMUY'un 7/3 maddesi gereğince ehil olan kimsedir. Kanuni temsilci kapsamında yer alanlar ise; veliler, kayyumlar ve vasilerdir.

Doktrinel anlamda kanuni temsilci ile uzlaştırma işlemlerinin yürütülmesine ise bazı eleştirel yaklaşımlarda bulunmaktadır. Bu eleştiriler ekseriyetle “uzlaştırma işlemlerinin tarafların özgür iradelerinden beslenmesi” gerçekliği noktasında yoğunlaşmaktadır (Çetintürk, 2017, s. 518).

Aksi yönde düşünen cenahta ise uzlaştırma işlemlerinde kanuni temsilcinin özgür iradesinden bahsedildiği müddetçe kurumun muhtevasının zarar görmeyeceği yönündedir (Yerdelen vd., 2018, s. 148). Nitekim yerleşik Yargıtay içtihatlarında da belirtilen hallerde uzlaştırma işlemlerinin kanuni temsilci ile tamamlanmaması halini bir bozma sebebi olarak görmektedir (CGK., 15.04.2014, E.2013/13-689,K.2014/191, (UYAP E.T. 18.08.2019).

Bu görüş farklılıklarına binaen oluşan düşüncemize göre, uzlaşmada taraf olma sıfatına haiz olan kimselerin sarfınazar reşit olmamaları nedeniyle teklifin kanuni temsilcilerine yapılması hali, “tarafın hür/özgür irade açıklamasını” dayanak kabul eden uzlaştırma kurumunun ruhu/karakteristik yanı ile tamamen örtüşen bir düzenleme değildir. Nitekim uzlaştırma kurumunda mağdurun yaralarını sarma, sesini duyma bir nevi onarma görevi her ne kadar temel hedeflerden biri ise de şüpheli ya da sanık yönünden de işlediği fiilin anlam ve sonuçları ile yüzleşme, sorumluluk bilincinin artırılması ve bunun yükümlülüğünü üstlenme şeklindeki idrak kabiliyetinin geliştirilmesi meseleleri de başka bir önemli amaç konusudur. Dolayısıyla bu bağlamda reşit olmayan çocuklar için TCK'nın 31/1-2-3 madde hükümlerinde, ceza sorumluluğu bağlamında gözetilen ayrımların, uzlaştırma işlemleri esnasında da benzer nevideki bir düzenleme ile yürürlüğe koyulması, örneğin ayırt etme gücüne haiz bir yaşı küçük şahsın uzlaştırma noktasında irade açıklamaya ehil kılınması gibi bir vaziyetin, uzlaşmanın bilhassa taraflar üzerinde meydana getirmesi beklenen menfi etkisini artıracakını söyleyebiliriz.

Uzlaştırma işlemleri esnasında olayın taraflarının bizatihi kendilerinin bu müzakere süreçlerine refakat etme zorunlulukları bulunmamaktadır. 5271 sayılı CMK'nın 253. Madde hükümlerine göre bu müzakerelere katılım hakkı; mağdur, şüpheli, sanık, suçtan zarar gören, müdafî, vekil ve kanuni temsilcilere aittir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253/13 maddesine göre bu kişilerden müdafî dışındakilerin görüşmelere katılmama halleri uzlaşmanın olumsuz sonuçlandığı kabulüne sebebiyet verecektir.

Uzlaştırma müzakere ya da teklif aşamalarında taraflardan birinin hayatını kaybetmesi halinde nasıl yol izleneceği meselesinde ise Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 7/7. Madde hükümleri yol gösterici niteliktedir. Zira uzlaşmanın taraflarından birinin soruşturma aşamasında iken vefat etmesi halinde artık soruşturma işlemlerine devam etme olanağı kalmadığı anlaşılmakla uzlaştırma işlemleri nihayete erecek ve takipsizlik kararı verilecektir (TCK 64). Fakat uzlaştırma işlemlerinin tamamlanması akabinde gerçekleşecek bir ölüm halinde durumlar farklılık arz edecektir. Öyle ki uzlaştırma raporu artık İİK 38 maddesi ışığında ilam niteliğinde bir belge olacağından; mağdur karşı tarafın mirasçısı olan kişi/kişilerden edimin yerine getirilmesini isteme hakkına sahip olacaktır. Edimin yerine getirilmemesi halinde ise her türlü yasal takip sürecini başlatma hakkı bulunmaktadır (Yerdelen vd., 2018, s. 47). Mukabilinde uzlaştırma işlemlerinin tamamlanmasının ardından mağdurun ölmesi halinde de aynı durum mağdur mirasçıları yönünden kazanılmış bir hak olacak olup; belirlenen edimin yerine getirilmesini talep hakkı doğuracaktır. Dolayısıyla uzlaştırma işlemleri tamamlanmış ve taraflardan biri vefat etmiş ise; ortadaki hukuki uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması noktasında icra hukuku ile miras hukuku kurallarının aktifleşmesi söz konusu olacaktır.

Esasen burada önemli olan kıstas uzlaştırma raporunun imzalanmadan önceki aşamada mağdurun vefat etmesi halinde soruşturma ve kovuşturma safhalarında farklı değerlendirmelerde bulunulması gerekmektedir. Soruşturma evresinde mağdurun vefat etmesi halinde, kişiye sıkı sıkıya bağlı olan haklardan biri olarak kabul edilen hakkının, ölen şahsın yakınları veyahut mirasçılarına geçmeyeceği kabulü ile ve CMUY'un 7/7 maddesi gereğince uzlaştırma yoluna gidilmesinin bir anlam doğurmayacağı, gidilmiş ise de sona erdirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

Kovuşturma evresinde de eğer mağdur ölmeden evvel katılan sıfatını alarak davaya dâhil olmuş ise CMUY'un 7/7 maddesi atfıyla CMK 243. Madde hükümlerine göre katılanın geride kalan mirasçıları haklarını korumak ve takip etmek adına davaya katılabileceklerdir.

Uzlaştırma işlemlerinde taraflara ilişkin önemli olan bir diğer mesele ise birden fazla tarafın sürece dâhil olması halidir. Uzlaştırma Yönetmeliği 7/3 maddesi ile 5271 sayılı CMK'nın 253/7 madde düzenlemelerine göre birden fazla kişinin, bir suçtan dolayı, olayın mağduru veya zarar göreni olması halinde bu kişilerin hepsinin uzlaştırma işlemlerini kabul etmeleri halinde uzlaştırmanın sağlanacağı belirtilmektedir.

Madde lafzında geçen “bir suç” ibaresi üzerinde önemle durulması gereken bir detaydır. Bu ifadeye göre bir suçtan kaynaklı birden fazla mağdurun bulunması haline emsal teşkil edebilecek en güzel örnek elbirliği ile mülkiyet halleridir. Mevcut ahvalde failin eylemi ve suç tek olmakla birlikte birden fazla mağdur olacaktır. Fakat TCK'nın 43. Maddesinde tanımlanan

zincirleme suç düzenlemelerinde kanun koyucu her ne kadar tek suç olduğu kabulü ile hareket etmekte ise de esasen birden fazla suç olmakla birlikte tek suçtan dolayı cezalandırma yoluna gitmektedir. Örneğin iki kişiye yönelen “sizi döverim” şeklinde söylemde bulunan failin, maddesel anlamda tek fiili ama iki kişiye yönelen iki ayrı suçu vardır. Böylesi bir halde artık kanun lafzında geçen “bir suç” şartından bağımsız olarak her bir mağdur hakkında uzlaştırma işlemlerinin ayrı olarak tatbik edilmesi hukuki zeminde meşru olacaktır. Mukabilinde uygulamada sıklıkla rastlanılan diğer bir örnek de failin taksirli eylemi ile birden çok kişinin yaralanmasına sebebiyet verdiği hallerde de her ne kadar TCK’nın 89/4. Maddesi genel bir düzenleme ile yaptırıma tabi tutmuş ise de esasen mağdur sayısınca suç bulunmaktadır. Pratikte bu ve benzeri durumları aydınlatmak maksadı ile CMUY’un 7/4. Maddesinde birden çok suçun sübut ettiği hallerde Kanun tek bir ceza öngörmüş ise de her suç açısından uzlaştırma işlemlerinin ayrı olarak yapılabileceği belirtilmektedir.

Doktrinde eleştirel yaklaşımların bulunduğu bu düzenlemelerde, her ne kadar birden fazla mağdur veya suçtan zarar gören olsa dahi; bu işlemleri kabul edenler yönünden uzlaşmanın sağlanması ve hangi evredeyse (soruşturma aşaması için takipsizlik, kovuşturma aşaması için düşme kararı verilmesi şeklinde) ona göre karar verilmesi halinin, uzlaşmanın gayesi olan “onarıcı adalet” amacına daha iyi hizmet edeceği yönündedir.

Uzlaştırma işlemlerine konu olan suçun şüpheli ya da sanık tarafında birden fazla kişinin yer alması halinde ise, aralarında ortak suç işleme iradesi ve kararlılığı yani “iştirak” vaziyeti söz konusu olsa dahi; uzlaşmanın sağlanıp sağlanamadığı sonucu her biri yönünden ayrı ayrı değerlendirilecektir (Ünver & Hakeri, 2012, s. 783). CMK’nın 255. Maddesinde bu durum ise birden fazla kişinin birlikte işlediği suçlarda, aralarında iştirak iradesi varlığından varest olacağı şekilde, her bir failin uzlaştırma yönündeki iradesinin kendi alanında sonuç doğuracağı düzenleme altına alınmıştır.

Uzlaşmanın birden fazla fail olması haline tanıdığı bu hususi hal, 5237 sayılı TCK’nın 73/4 maddesinde yer alan şikâyetten vazgeçme düzenlemesinden “şikâyetin bölünmezliği” prensibi doğrultusunda farklılık göstermektedir. Nitekim birden fazla failin yer aldığı suçlarda, faillerden bir kısmı hakkında şikâyetten vazgeçme olması halinde şikâyetin bölünmezliği/sirayeti gereğince bu durum diğer failleri de kapsamaktadır.

2.2.1.2. Uzlaştırmanın suça ilişkin şartları

Uzlaştırma kurumunun işlerlik kazanabilmesi için, her şeyden evvel hakkında soruşturma yürütülmesinde herhangi beis bulunmayan bir suç ve yürütülen soruşturma

neticesinde 5271 sayılı CMK'nın 170/2 maddesi uyarınca kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin olgunlaştığı bir halin varlığı gerekmektedir.

Soruşturma sürecinin başlaması veya akabinde kovuşturma evresinin devam etmesi bazı vaziyetlerde “muhakeme şartları” denen birtakım koşullara tabi kılınabilir. Bu koşullar olumlu veya olumsuz olarak sınıflara ayrılmaktadır (Sancar, 2007, s. 247). Örneğin takibi şikâyeteye tabi kılınan bir suç yönünden “şikâyet” koşulunun gerçekleşmesinin aranması olumlu bir muhakeme şartı iken, kusur yeteneğinin kabulü noktasında önem arz eden olayın failin akıl hastası olmaması yönündeki şart olumsuz muhakeme şartı olarak kabul edilecektir. Muhakeme şartlarının uygulamada en sık rastlanan türleri ise; başta şikâyet mefhumu, akabinde izin meselesi, tarafların kusur yetenekleri, kovuşturma esnasında menfaatlerini gözeterek akla uygun savunmada bulunabilme halini kapsayan duruşma ehliyetine sahip olma (Centel & Zafer, 2016, s. 160-161). Bazı meslek gruplarında gündeme gelen dokunulmazlık meselesi, ceza ve dava zamanaşımını düzenleyen madde hükümlerim ile af meselesi gibi haller sıralanabilir.

Muhakeme şartlarını sağlayan bir suçun varlığı halinde, yürütülen soruşturma evresi akabinde Cumhuriyet Savcısının vaki olan suç isnadı yönünden CMK'nın 170/2. Maddesinde kamu davası ikame etmek için aranan ve esasında açılacak bir dava neticesinde olayın fail/faillerinin yapılacak yargılama neticesinde cezalandırılma olasılıklarının beraat etme olasılıklarından daha yüksek olacağına dair bir kabulü simgeleyen “yeterli şüphe” unsurunun olgunlaşması gerekmektedir. Bu aşamaya gelmiş suç yönünden kamu davası açmak yerine, mevzuat hükümleri kapsamında uzlaştırmaya tabi kılınması hasebiyle, uzlaştırma işlemlerinin tatbiki yoluna gidilecektir.

Suç yönünden aranan en esaslı ve hususi başka bir koşul ise soruşturma veya yargılamaya konu suçun uzlaştırma kapsamına giren bir suç olması gerektiğidir. Suçun bu kapsama girmesi halinde soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısı kovuşturma evresinde hâkim uzlaşma teklifini sunmakla yükümlüdür. Bu artık bir “muhakeme şartı” olarak yerine getirilmesi zorunlu olan bir husustur (Centel & Zafer, 2016, s. 449; Y.5. CD.,7.3.2006, 2006/1043 E., 2006/1460 K. Sayılı kararı, karar için bkz., www.akip.com.tr).

Hangi suçların uzlaştırma kapsamına dâhil edileceğine dair sistematığı ise şu şekilde açıklamak mümkündür;

2.2.1.3. Türk ceza kanunu kapsamında şikâyeteye tabi suçlar

Bu bağlamda ekseriyetle uzlaştırma kapsamına dâhil edilen suçların takibi şikâyeteye tabi kılınmıştır. Bu özelliği taşıyan suçun ise hangi Kanun metninde düzenlenmiş olduğu farklılık arz etmemektedir. Nihayetinde Türk Ceza Kanunu'nda veya başka Kanunlarda düzenlenmiş

olabilir. Ezcümle bir suçun uzlaştırma kapsamında olduğu veya olmadığı meselesi ilgili Kanun metninde açık olarak belirtilmelidir. Örneğin CMK 253/1-b madde metninde yer alan “katalog suçlar” olarak bilinen düzenlemelere uygulanabileceği gibi CMK 253/3. Maddesinde belirtilen cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar, ısrarlı takip gibi suçlara uygulanamayacağı kaleme alınmıştır.

Dolayısıyla şikâyet kavramı özünde, takip şartı bahse konu müsnet eylemden zarar gören/mağdur olan kimsenin, Kanun’da belirtilen süre sınırlaması içerisinde, kendisine yönelik gerçekleştirilen suç teşkil eden fiil yönünden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin tatbik edilmesini isteme hakkıdır. Anayasamızın 74. Madde metninde de şikâyet kurumunun bir vatandaşlık hakkı olduğuna vurgu yapılmıştır. Mukabilinde yine şikâyet süresi ve nerelere/nasıl yapılacağı hususlarında yol/yöntem gösteren TCK’nın 73. Madde metni ve 5271 sayılı CMK’nın 158. Madde metinlerinde şikâyet kavramına dair düzenlemelere yer verilmiştir. Böylelikle bir muhakeme şartı olan şikâyet koşulunun gerçekleşmesi ile gerekli adli tahkikat işlemleri uygulanacak ve uzlaştırma işlemleri faaliyet gösterecektir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda şikâyet koşuluna tabi kılınan suçlar ve 5271 sayılı CMK’nın 253/1-b maddesinde şikâyet koşulundan bağımsız olarak uzlaştırmaya tabi kılınan suçlar ise şu şekilde sıralanabilir;

1. TCK 86/2. Maddesinde düzenlenen ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek mahiyetteki kasten yaralama suçu,
2. TCK 89/1 (bilinçli-bilinçsiz taksir)-2-3-4 maddelerinde düzenlenen taksirli eylem neticesinde yaralama suçları,
3. TCK 106/1-2. Cümle maddesinde yer alan kişilerin başına sair bir kötülük getireceğinden bahisle veyahut malvarlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden bahisle tehdit suçu,
4. TCK 116. Madde metninde yer alan Konut Dokunulmazlığının İhlali suçu,
5. TCK 117. Madde metninde yer alan İş ve Çalışma Hürriyetinin İptali suçu,
6. TCK’nın 123. Madde metninde yer alan kişilerin huzur ve sükunu bozma suçu,
7. TCK’nın 125 (125/3 maddesinde yer alan kamu görevlisine hakaret suçu harici) ve 131. Maddelerinde yer alan hakaret ve kişinin hatırasına hakaret suçları,
8. TCK’nın 132-134/139. Madde metinlerinde yer alan haberleşme gizliliği ile özel hayatın gizliliğini ihlal suçları,
9. TCK’nın 144-146. Madde metinlerinde yer alan hırsızlık suçunun basit hali ve kullanım hırsızlığı suçları,

10. TCK'nın 151,155 ve 156. Madde metinlerinde yer alan, sırasıyla mala zarar verme (hırsızlık suçunun işlendiği esnada oluşan türü hariç), güveni kötüye kullanım ve bedelsiz senet kullanımı suçları,
 11. TCK'nın 160. Madde metninde yer alan kaybolan ya da hata sonucu ele geçen bir eşya üzerinde tasarrufta bulunma suçu,
 12. TCK'nın 209, 239 ve 233. Madde metinlerinde yer alan, sırasıyla açığa atılan imzanın kötüye kullanılması, sırrın açıklanması (ticari-bankacılık-müşteri sırrı niteliği taşıyan bilgi-belgelerin açıklanması) ve aile hukukundan doğan bazı yükümlülüklerin ihlal edilmesi suçları,
 13. TCK'nın 234/3 madde metninde yer alan çocuğun kaçırılarak alıkonulması suçu,
 14. TCK'nın 105/1 ve 154/1 madde metinlerinde düzenlenen, sırasıyla cinsel taciz ve hakkı olmayan yere tecavüz suçları,
- Olarak belirtilmektedir.

2.2.1.4. Farklı kanun metinlerinde yer alan şikâyeteye tabi suçlar

Türk Ceza Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamı dışında kalan, farklı alanlara ilişkin tanzim edilen Kanun metinlerinde yer alan ve şikâyeteye tabi olması hasebiyle uzlaştırma bünyesine dahil edilen suçlardan bazıları; (Yerdelen vd., 2018, s. 56; Çetintürk, 2017, s. 474-476; Kaymaz & Gökcan, 2007, s. 325-347; Erdem vd., 2017, s. 45-47; Özgenç, 2013, s. 285-298; Sezer, 2010, s. 63-71).

1. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda manevi haklara yönelen tecavüz eylemlerinin yaptırım altına alındığı 71. Madde hükümleri,
2. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nda marka haklarına yönelen tecavüz eylemlerinin cezalandırmalarına ilişkin tanzim edilen 30. Madde hükümleri,
3. 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda 354. Madde hükümleri,
4. 6750 sayılı Ticari İşlemlerde Taşınır Rehni Kanunu'nda düzenlenen 16/1 madde hükümleri,
5. 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 33. Madde hükümleri,
6. 5941 sayılı Çek Kanunu 7/4-5 fıkra madde hükümleri,
7. 3573 sayılı zeytinciliğin ıslahı ve yabancıların araştırılması hakkında Kanun 14. Madde hükümleri,
8. 5042 sayılı yeni bitki çeşitlerine ait ıslahçı haklarının korunmasına ilişkin Kanun 66. Madde hükümleri,

9. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nda ticari alanda tutulan defterlere ve bundan kaynaklanan doğan sır saklama yükümlülüklerine dair mevzuat hükümlerinin yer aldığı 25. Madde hükümleri, Şeklindedir.

2.2.1.5. Etkin pişmanlık madde hükümlerinin tatbik edildiği suçlarda uzlaştırma

Öncelikle etkin pişmanlık kavramı, suçun failinin işlemiş olduğu bir suç akabinde iç dünyasında hissettiği pişmanlık duygusunun teşvikiyle işlediği suçun Kanun'da öngörülen cezai sonuçlarını etkisiz kılacak ya da bu cezai yaptırımlarda indirim yapılmasına olanak taşıyacak mahiyette bazı hareketlerde bulunma hali olarak karşımıza çıkmaktadır. Hangi suçlarda etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanabileceği ise Kanun metinlerinde bu konuda açık hüküm bulunması koşuluna bağlıdır (17.10.2019 tarihli ve 7188 Sayılı Kanun ile eklenmiştir).

Etkin pişmanlığın tatbik olanağı bulunan suçlar yönünden ise uzlaştırma yoluna gidilemeyeceğine dair düzenleme 5271 sayılı CMK'nın 253/3. Maddesine 6 Aralık 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun metni ile gündeme gelmiştir. Bu içeriğe göre soruşturma-kovuşturma şartı şikâyeteye tabi olan suçlar yönünden etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanma olanağı varsa artık uzlaştırma müessesinin uygulanması söz konusu olmayacaktır (Çetintürk, 2017, s. 472).

Bunun sebebine dair ise doktrinde baskın gelen görüşlerden biri şöyle açıklanmaktadır; uzlaştırma özü itibarıyla onarıcı adalet sistemine hizmet eden, mağdurun suçtan dolayı maruz kaldığı zararlarının giderilmesini hedefleyen bir kurumdur. Bu bağlamda etkin pişmanlık uygulamaları ile de esasen mağdurun uğradığı zarar giderilmekte olup her iki kurumun birlikte uygulanması halinde ise mağdurun zararının defaten giderilmesi hali yaşanacaktır. Ancak bunun karşıt görüşünde ise konuya şu açıdan yaklaşılmaktadır; elbette etkin pişmanlık hükümleri ile mağdurun uğradığı zarar giderilmektedir. Ama bu zarar giderimi suçun konusu olan edim her ne ise onun aynen yerine konulması veya maddi boyutunun telafi edilmesi haline özgüdür. Oysa uzlaştırmada mağdurun zararı bir tek suça konu maddesel varlık veya maddi karşılığı değildir. Öyle ki bazen özür dilenmesi, konusu hukuka ve ahlaka aykırı olmayacak nitelikte başkaca herhangi bir edim icra edilmesi ile uzlaştırma işlemlerinin sağlanacağı kabul edilmektedir. Kaldı ki bir suçun uzlaştırma kapsamında olması halinin etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasına engel olma vaziyeti, onarıcı adalet mantığı ile de bağdaşmayan bir tutum olacaktır (Özgenç, 2013, s. 265-266).

Dolayısıyla pratikte yaşanan bu görüş farklılıkları mukabilinde 24 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeler kapsamında CMK 253/3 maddesinde yer alan hüküm kaldırılmış olup; yeni düzenlemenin gerekçesinde, eski madde metnin kaldırılması ile uzlaştırma kapsamına dâhil edilecek olan suç türlerinin kapsamının genişletildiğine vurgu yapılmıştır. Yapılan güncellemeler ile etkin pişmanlık bünyesinde yer alan ancak şikayete tabi olan ya da şikayet koşulundan bağımsız olarak etkin pişmanlık kapsamında yer alsa dahi katalogda yer alan suçlar yönünden de uzlaştırma yoluna gidilmesinin önünde engel bulunmamaktadır (Çetintürk, 2017, s. 472; Erdem vd., 2017, s. 40).

Bu suçlardan bir kısmına örnek verecek olursak; (Çetintürk, 2017, s. 473).

TCK 144. Maddesinde düzenlenen hırsızlık suçlarında daha az ceza verilmesini gerektiren durumlar,

TCK 146. Maddesinde düzenlenen kullanma hırsızlığına ilişkin suç,

TCK'nın 151. Maddesinde yer alan mala zarar verme suçu,

TCK'nın 155/1 maddesinde yer alan güveni kötüye kullanma suçu,

TCK'nın 159. Maddesinde yer alan dolandırıcılık suçunun daha az ceza verilmesini gerektiren haller

TCK dışında kalan diğer Kanunlardan ise;

Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz eylemlerini yaptırma bağlayan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71/1-1,6 bent maddesi şeklinde yer verebiliriz.

2.2.1.6. Mağdurun kamu tüzel kişiliği bünyesinde yer alması halinde uzlaştırma

5271 sayılı CMK'nın 253/1-1. Fıkra maddesinde mağdurun ya da suçtan zarar görenin “gerçek veyahut özel hukuk” tüzel kişileri olması halinde uzlaştırma işlemlerinin uygulanabileceğinin belirtildiği, ancak kamu otoritesini kullanarak kamu görevi ifa eden kamu kurum ve idarelerinin kamu tüzel kişiliği kapsamında kalacağı (Oğuzman & Seliçi, s.106) ve uzlaştırma işlemlerinin bu kurumlar nezdinde yürütülemeyeceği açık ve net olarak belirtilmiştir. (Y.9.CD.,E.2007/247,K.2007/5172 (www.meşe.com.tr) Aynı yönde bkz., Y.9.CD.,11.12.2007,3485 E.,2007/9143 K.)

Örneğin; TCK'nın 340-341-342. Madde metinlerinde yer alan yabancı bir devletin başkanına, bayrağına, temsilcisine hakaret eylemlerini konu alan suçlar için mağdurun kamu tüzel kişiliği olması hasebiyle uzlaştırma işlemleri uygulanamayacaktır.

2.2.1.7. Uzlaştırma kapsamındaki bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmesi hali

Uzlaştırma bünyesi kapsamında değerlendirilmesi gereken bir suçun bu kapsama girmeyen başka bir suç ile birlikte işlenmesi halinde nasıl bir yol izleneceği hususunda 26 Haziran 2009 tarihinde yürürlüğe giren 5918 sayılı Kanun metni ile yapılan değişiklikler ve eklemeler ile bazı sınırlamalar getirilmiştir. Öyle ki 5271 sayılı CMK'nın 253/3. Maddesinde uzlaştırma kapsamında kalan bir suçun bu kapsama dâhil edilmeyen farklı bir suç ile birlikte işlenmesi halinde uzlaştırma yoluna gidilmesini engellemiştir. Bu değişiklik ile pratik örneklerdeki karışıklıkların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır (Gerekçe için bk. <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlarvekararlar.html>).

Akabinde 7188 sayılı Kanun metni ile getirilen değişiklikler kapsamında yukarıda belirtilen CMK/253/3-2. Fıkrasındaki maddeye “aynı mağdura” karşı işlenmesi haline dair bir ibare getirilmiştir. Zira bu ibarenin evvelinde de aynı failin işlediği birden fazla suç durumunda bunların somut hadisede aynı mağdura mı yoksa farklı mağdurlara mı yönelik olup olmadığının belirtilmesi hususunda bir karışıklık bulunmaktadır.

Uygulamada müphem kalan hususlardan biri ise “birlikte işlenen suç” kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Doktrinde yer alan farklı görüşlerde; iki ayrı suçun birliktelik kıstasında yer alması için bu suçlar arasında zaman, mekan hatta amaç birliği bulunması gerektiği yönünde iken farklı görüşlerde madde metninde geçen kanun lafzındaki “aynılık” ibaresi üzerinde daha yoğun durulmuş olup; “aynı kişinin, aynı mağdura, eş zamanlı olarak işlediği suçların” birlikte işlenen suç kabul edileceği fikri öne çıkarılmıştır.

Dolayısıyla uygulamada ve teoride her ne kadar “birlikte işlenen suç” kavramına dair bütün müphem yanları ortadan kaldırmaya elverişli olacak görüş birliği bulunmasa dahi, bu kıstas her somut olay nezdinde, hukuki yarar mefhumu gözetilerek ele alınması gereken bir mesele olarak kabul edilmelidir. Olayın meydana geliş şekli, eylemlerin akış ve devamlılık silsilesi, netice, fail saiki, suçun manevi unsurları ve daha pek çok parametre suçların birlikte işlenip işlenmediği noktasında değerlendirilmeye tabi tutulması gereken ayrıntılardır.

2.2.1.8. Uzlaştırma kapsamında bulunmayan suçlar

Bilindiği üzere, yukarıda yer alan açıklamalar dâhilinde de bahsedildiği gibi, soruşturulması ve kovuşturulması şikayet şartına tabi olan suçlarda başkaca bir muhakeme engeli bulunmuyor ise uzlaştırma işlemlerinin tatbiki söz konusu olacaktır. Bu koşulların varlığına rağmen uzlaştırma işlemleri uygulanamayacak ise buna dair Kanun'da açıkça düzenlenen bir hüküm bulunması gerekmektedir (Yerdelen vd., 2018, s. 57-58).

5237 sayılı TCK'nın 102/1. Maddesinde yer alan cinsel saldırı suçu, aynı Kanun'un 102/2.maddesinde yer alan nitelikli cinsel saldırı suçunun e e karşı gerçekleştirilmesi, TCK'nın 103/1 maddesinde düzenlenen çocuklara yönelik cinsel istismar suçunda m snet eylemi gerçekleştiren failin de  ocuk olması ve eylemin sarkıntılık düzeyinde kalması hali, TCK'nın 104/1 maddesinde yer alan Reşit Olmayan Kimse ile Cinsel İlişki Suçu ve TCK'nın 105. Maddesinde yer alan cinsel taciz suçunda her ne kadar  ik yet koşulu aranmakta ise de 5271 sayılı CMK'nın 253/3. Maddesinde yer alan düzenleme gereği uzlaştırma işlemlerinin uygulanması söz konusu olmayacaktır.

Doktrinde bu tür cinsel dokunulmazlığı hedef alan suçlar yönünden uzlaştırma yoluna gidilmemesi haline yöneltilen eleştiriler bulunmaktadır. Bunun temelinde ise, cinsel dokunulmazlı a yönelik gerçekleştirilen bu saldırı eylemlerinin toplum her kesiminde genel ve ortak olarak gizli kalıp aleni bir hal almasını engelleme noktasında duyulan müşterek istek duygusu, sonrasında ise benzer nevideki suç türlerinde maddi gerçeğin aydınlatılması ve ortaya çıkarılması amacına matuf olarak toplanması gereken deliller kapsamında tatbik edilen ma dura yönelik bir takım uygulamalardan (beden muayenesi vb.) doğan travma yaratacak bazı duygusal bunalımların engellenmesi ve en nihayetinde mağdurun uzla ıp uzla mama noktasında takdir hakkının baki olduğu gibi sebepler sunulmaktadır ( zbek, 2005, s. 297). Fakat bu görüşlere katılma noktasında gözetilmesi gereken hukuki yarar kavramına zeval gelme olasılığı çok daha yüksektir. Öyle ki; gerek ülkemiz gerekse küresel ölçekte ağırlıklı olarak kadın ve  ocuk bireylerin maruz kaldığı bu suç türlerinin gizli kalması, benzer nevideki suçları ortadan kaldırmaya yönelik gösterilen çaba ve emeklere haksızlık olacaktır. Hâlihazırda bu suçların mağdurları ve aile bireylerinin, çevresel baskılardan ve bir takım toplumsal örf-adet-alenilerden çekinerek maruz kalınan m snet eylemlerinin saklama, gizleme eğiliminde olma hallerinin bilinen bir gerçeklik olduğu düzende, buna olanak tanıyacak bir kapı aralamak cinsel suçların meşru vasıtalar ile üzerinin kapatılarak yaptırma tabi tutulmasını önlemek amacına hizmet edecektir. Yine benzeri sebepler dâhilinde, uzlaştırma aşamasında, bilhassa mağdurun başta aile bireyleri sonrasında ise yakın çevresinden kuvvetle muhtemel görmesi beklenen baskı ve benzeri girişimler ise uzlaşmanın tarafların h r ve  zg r iradelerine dayanması gerektiği koşuluna aykırılık teşkil edecektir. Bu anlamda yaşanacak bir başka sorun ise, cinsel suçlarda delil toplama aşamasında dikkat edilmesi gereken ölçütlerdir. Bunlardan en önemlisi olayın hemen akabinde süratle kaybolma ihtimali erken olan delilleri toplamak, muhafaza altına almak ve maddi gerçeği araştırmaya ba lamak etabıdır. Uzlaştırma kapsamına dahil edilen bir suç aşamasında uzlaşma sürecinin varlığı bu delillerin toplanması noktasında zaman kaybına mahal verecek olup; delil kaybı yaşanacaktır. Kaldı ki mağduru beden muayenesi vb. işlemlerin

yaratacağı travmatik etkilerden korumak adına uzlaşma işleminin yapılması gerektiği yönündeki görüş; uzlaşmanın söz konusu olduğu hallerde dahi her şeyden evvel bahse konu suç şüphesi hakkında 5271 sayılı CMK'nın 170/2. Maddesinde kamu davası ikame etme noktasında aranan “yeterli şüphe” kavramının varlığını ortaya koymak açısından yapılması zaruri olan iş/işlemlerden olacaktır. Zira uzlaştırma işlemi normal bir soruşturma süreci ve toplanması gereken tüm delillerin akabinde Kanun'da yer alan düzenleme ve kıstaslar ışığında tatbiki söz konusu olacak bir müessesedir.

Tüm bunlardan varestede olacak şekilde ise, cinsel suç mağdurlarının uzlaştırma işlemleri ile sürece dâhil edilmesi, meselenin bu şekilde çözüme kavuşturulmaya çalışması, başta mağdur olmak üzere toplumsal adalet duygusunu, kamu vicdanını zedeleyecek, uzlaştırmanın hizmet ettiği onarıcı adalet anlayışına hanel getirecek bir uygulama olacaktır (Erdem vd., 2017, s. 40).

2.2.1.9. Suça sürüklenen çocuklar hakkında uzlaştırma işlemlerinin uygulanması

Türk Ceza Kanunu'nun madde metinlerinde geçen bazı kavramlara dair tanımlara yer verdiği 6/1-b bendinde yer alan açıklamalar ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan tanımlamalar ışığında; öncelikle özel düzenlemeler kapsamında daha önce erginlik vasfı kazanmış olsa dahi 18 yaşını doldurmayan kişiyi çocuk olarak tanımlarken; adli tahkikata konu olan müstet eylemi gerçekleştirdiği tarihte henüz 18 yaşını doldurmayan suç şüphelileri, çocuk hukuku bünyesinde yer alan ilkeler kapsamında, “suça sürüklenen çocuk” olarak ifade edilmektedir (Yerdelen vd., 2018, s. 56).

Mevzuat tarihçesine baktığımızda ise 5395 sayılı Yasa'nın 24. Maddesinde yer alan düzenleme, 6 Aralık 2006'da yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun'un 41. Maddesinde yer alan düzenlemeler ile değişikliğe uğramış, suça sürüklenen çocuklar bakımından uzlaştırma kurumunun alanı oldukça daraltılmıştır. Bu değişiklikle genel olarak çocuklar ve yetişkinler yönünden uzlaştırma işlemlerinin aynı prosedür ve kapsam dahilinde yürütülmesine olanak tanıyan bir düzen getirilmiştir. Ancak çocukların menfaatlerinin korunması noktasında üstünlük tanıyan ceza hukuku sistemimizde yapılan bu değişikliğin eleştirilerin odağı haline gelmiştir. Çünkü özellikle suç işleyen çocukların bu süreçlerden sonra rehabilite olmaları ve toplumla uyum sağlayıp bütünleşmelerini kolaylaştırmaya olanak sağlayan üstün menfaat ilkeleri ile bu düzenlemenin bağdaşmadığı anlaşılmıştır (Özgenç, 2015, s. 50-51; Özbek, 2007, s. 109; Çetintürk, 2017, s. 447-448).

Bu sorunları ortadan kaldırmak adına 24 Kasım 2016 tarihinde yürürlüğe giren 6763 sayılı Kanun ile getirilen düzenlemeler doğrultusunda suça sürüklenen çocuk şahıslar yönünden uzlaştırma müessesesinin kapsam alanı genişletilmiştir. Öyle ki; 5271 sayılı CMK'nın 253/1-c

madde metninde suçla sürüklenen çocuklar hakkında yine mağdur veya zarar görenin gerçek ya da özel hukuk bünyesinde yer alan bir tüzel kişilik olması halinde, yetişkinler için uzlaştırma kapsamında yer alan suçlara ilaveten -zira Kanun maddesinde “ayrıca” ibaresine yer verilmiştir-, şikayete tabi olup olmadığına bakılmaksızın, ceza üst sınır miktarı üç seneyi geçmeyen hapis cezasını gerektiren haller veyahut miktarı fark etmeksizin adli para cezası olarak yaptırıma tabi kılınan suçlar yönünden uzlaştırma hükümlerinin uygulanabileceğini kaleme alınmıştır (Erdem vd., 2017, s. 48-49).

Suçla sürüklenen çocuklar için bahsedilen bu düzenlemelere doktrinsel anlamda getirilen eleştirilerden en baskın olanı ise TCK’da yaş aralığına göre (0-12 yaş, 12-15 yaş, 15-18 yaş) üç ayrı grup şeklinde yer alan düzenlemelerin hepsinin aynı uzlaştırma kurallarına tabi kılınması hali olmuştur. Bu eleştirinin özünde ise örneğin suç işleyen çocuklar normal şartlar altında işlediği fiille ilgili karşılaşacağı yaptırımın tatbiki konusunda içinde bulunduğu yaş aralığına göre bazı farklılıklara maruz kalmakta iseler de uzlaştırma işlemlerinin tatbiki esnasında herhangi bir farklılık bulunmaktadır. Benzer minvalde bir düzenlemenin uzlaştırma işlemleri yönünden de uygulanması halinin daha adil bir yaklaşım olacağı düşünülmektedir.

2.2.1.10. Suçun nitelikli hallerinde uzlaştırma

Uzlaştırma kapsamında yer alan bir suçun temel halini, her suç türünde farklı koşullara tabi kılmak suretiyle, nitelikli vassına dönüştüren etkenlerin varlığı halinde suçun karşılığı olarak belirlenen yaptırımda ceza miktarında artma hali söz konusu olabileceği gibi temel hali için belirlenen yaptırımdan tamamen farklı yeni bir ceza verilmesi hali de söz konusu olabilmektedir. Böylesi hallerde suçun uzlaştırma kapsamında kalıp kalmadığına dair yapılacak değerlendirmelerde; Nitelikli halin şikâyet şartı koşulunu sağlayıp sağlamadığı veya CMK’da belirlenen katalog suçlar kapsamında bulunup bulunmadığı koşulları irdelenmelidir.

Gerek SSC’ler gerekse yetişkinler bakımından, temel hali ile uzlaştırma kapsamında yer alan bir suçun nitelikli hallerinin söz konusu olduğu vaziyetlerde, uzlaştırmaya tabilik bağlamında artık temel hal değil bu nitelikli halin öngördüğü düzenleme baz alınacaktır. Bu aşamada suçta indirim yapılmasını gerektirir örneğin haksız tahrik, yaş küçüklüğü gibi muhtemel sebeplerin varlığı ile cezada yapılacak indirimlerin yanıltıcı olmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir.

Ezcümle; suçla nitelikli hale dönüştüren ve bu sebeple farklı bir ceza veyahut var olan cezanın miktarını artıran durumlarda uzlaştırma yönü ortaya çıkan yeni duruma göre değerlendirilecekken; cezada indirim yapılmasını gerektiren sebeplerin varlığı halinde yapılan

indirimini getireceği yeni görüntü uzlaştırma noktasında ayrıca değerlendirme konusu yapılmayacaktır (Artuç, 2018, s. 964; Şahin & Yemenici, 2018, s. 472).

2.3. UZLAŞTIRMA USULÜNÜN ŞEKLİ ŞARTLARI

2.3.1. Uzlaştırma Bürosu

Uzlaştırma işlemlerinin sağlıklı, etkin ve hızlı bir şekilde yürütülmesi etapları, şüphesiz ki amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olan ceza muhakemesi hukukunun en temel gayelerinden biridir. Bu amaca matuf olarak 6763 sayılı Kanun ile getirilen değişikliklerden biri olarak, kendi içerisinde spesifik yol/yöntemleri olan uzlaştırma işlemlerinin en doğru şekilde tatbikini mümkün kılmak adına, Uzlaştırma Yönetmeliği'nin 39. Maddesi ve 40. Maddesi ile desteklendiği üzere, her Cumhuriyet Başsavcılığı muhtevasında uzlaştırma bürolarının oluşturulması gerektiği, bu bürolar nezdinde yeterli sayıda olacak şekilde Cumhuriyet Savcıları ve ilgili personellerin görevlendirilmesi, akabinde uzlaştırma işlemlerine katılacak uzlaştırmacıların vasıf ve mahiyetlerine, görev-sorumluluk alanlarına ilişkin düzenlemelere yer verilerek uzlaştırma işlemlerinin profesyonel anlamda işlerlik kazanması hedeflenmiştir (Yerdelen vd., 2018, s. 174).

5271 sayılı CMK'nın 160. Madde metninde belirtildiği üzere; herhangi bir suretle suç işlenildiği yönünde ihbar/haber alan Cumhuriyet Savcısı, emrinde yer alan kolluk kuvvetlerinin güç ve imkânlarını da kullanarak, maddi gerçekliği araştırmaya, gerçeği ortaya çıkarmaya çalışacaktır. Bu işlemler esnasında olayın fail/faillerinin lehlerine ya da aleyhlerine olan bütün delilleri büyük bir titizlik ve özenle toplamaya gayret edecektir. Tahkikat sürecinin tamamlanmasını müteakiben, ortada bulunan atılı suç iddiası, ele geçen bütün deliller ve somut hadisenin muhtevasına göre Cumhuriyet Savcısı 5271 sayılı CMK'nın 170/2. Maddesinde “kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesi” kavramının olgunlaştığına inanıyorsa kamu davası açmaya karar verecektir. Burada vurgulanan “yeterli şüphe” kavramı ise adli tahkikata konu suçun şüphelisi olan şahıs hakkında açılacak bir kamu davası ve yapılacak olan yargılama işlemleri neticesinde şahıs hakkında atfedilen suça ilişkin mahkûmiyet kararı verilmesi halinin beraat kararı verilmesi ihtimalinden daha yüksek görülmesi halinden doğan bir meseledir. Bkz., 6763 sayılı kanun gerekçesi (www.tbmm.gov.tr, E.T. 28/05/2025) Aksi halde ise bir kovuşturma evresine gerekli görmeyecek ve “takipsizlik” olarak da bilinen kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karar verecektir. Takipsizlik kararı verilen bu durumlarda ise artık uzlaştırma yoluna gidilmesi söz konusu olmayacaktır (CMUY 10/1 maddesi).

Soruşturma işlemleri aşamasında Cumhuriyet Savcısı, atfı kabil cürüm isnadı altında bulunan şüpheli hakkında kamu davası açılması gerektiği yönünde “yeterli delil” aşamasına

ulaşıldığını takdir ettiği noktada, atılı suç uzlaştırma kapsamına giren bir suç ise diğer koşulların da gerçekleştirilmesi şartıyla, uzlaştırma sürecinin başlaması için dosya ilgili büroya (uzlaştırma bürosuna) gönderilecektir (Uzlaştırma Yönetmeliği 10/2. Maddesi). Bu aşamaya gelindiği takdirde; yani kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin tahkikat neticesinde olgunlaşması ve ilgili suçun uzlaştırma kapsamı alanına dâhil olan suç türlerinden olması halinde, bir muhakeme şartı olarak uzlaştırma işlemlerinin uygulanması için “uzlaştırma bürosuna gönderme kararı” hazırlanması Cumhuriyet Savcısı için zorunluluk arz edecektir.

Uzlaştırma bürosuna gelen bu dosyanın uygun koşulları sağlayıp sağlamadığı noktasında ise Uzlaştırma Yönetmeliğinin 11. Madde metninde bir nevi denetim/kontrol yapılabilmesine olanak tanıyan unsurlarına yer verilmiştir. Bu maddeye göre, müstet eylemin uzlaşma kapsamında kalan suçlardan olmaması veya suçun sübut haline esas teşkil edecek mahiyette önem arz eden bir delilin ele geçirilmeksizin dosyanın ilgili büroya gönderildiğinin anlaşılması halinde, uzlaştırma bürosundan sorumlu olan Cumhuriyet Savcısının, Uzlaştırma Yönetmeliğinin 11. Maddesinin tanıdığı olanak mukabilinde Yönetmeliğin 2 numaralı ekinde bulunan “iade kararı” şeklindeki bir taslak metin ile dosyayı tekrar soruşturma işlemlerine bakan Cumhuriyet Savcısına gönderme imkânı mevcut olacaktır (Yerdelen vd., 2018, s. 182).

2.3.2. Uzlaştırmacı

Uzlaştırmacı kavramının tanımına baktığımız zaman Uzlaştırma Yönetmeliğinin 4/1-1 maddesinde; Cumhuriyet Savcısının onay vereceği hukuk öğrenimi gören kişiler veya avukat olarak görev yapan kişilerin, taraflar arasında yürütülecek olan uzlaştırma müzakerelerini yönetmekle mesul olan kimse olarak belirtilmektedir.

Kimlerin uzlaştırmacı olarak görev yapacağı hususunda mevzuatımızda bazı değişiklikler olmuştur. CMK’da uzlaştırma kurumuna dair yer verilen ilk açıklamalarda tarafların uzlaşma teklifini uygun görmeleri akabinde bir uzlaştırmacı görevlendirme zorunluluğu vardı. Ancak 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5560 sayılı Kanun metni ile bu zorunluluk hali ortadan kaldırılmış ve uzlaştırma iş/işlemlerini yürütme yetkisi tamamen Cumhuriyet Savcısına veya onun takdirine bağlı olmak üzere barodan görevlendirme talep edeceği bir avukat ya da hukuk eğitim-öğrenimi görmüş başka bir kişinin görevlendirilmesini tercih etme koşuluna bağlanmıştır. Buna ilişkin belirtilen düzenleme de yine 2006 tarihli 6763 sayılı Kanun metni ile ortadan kaldırılmıştır.

Esasen 6763 sayılı Kanun ile getirilen düzenleme bugün uygulanmakta olan uzlaştırma kurumunu oluşturan bir yeniliktir. Nitekim buna göre uzlaştırmacı görevlendirme işi,

Cumhuriyet Başsavcılıkları nezdinde kurulan uzlaştırma büroları tarafından yerine getirilecek ve bu kişiler avukat veya hukuk eğitim-öğrenimi görmüş kişiler arasından seçilecektir.

Hukuk öğrenimi gören kişi kıstasının ne olacağı ise Uzlaştırma Yönetmeliğinin 48/3-ç maddesinde başlı başına hukuk fakültesi veyahut lisans programlarında hukuk eğitimini yeterli olacak şekilde veren maliye, iktisat, siyasal bilgiler, idari bilimler veya polis akademisi gibi fakültelerde asgari dört sene boyunca lisans eğitimini tamamlamış olan kimseler olarak belirtilmektedir.

Aynı yönetmelik maddesinde yine uzlaştırmacı olabilmenin diğer şartlarına da (Türk vatandaşı olmak, baroya kayıtlı avukat olmak, kasten işlenen suç-terör örgütleri ile iltisak-irtibat gibi hallerin olmaması, uzlaştırmacı eğitimini ve sınavını başarıyla tamamlamak, tam ehliyetli olmak, disiplin yönünden meslekten kalıcı-geçici çıkarılma-uzaklaştırılma gibi bir halin olmaması gibi) yer verilmiştir. Avukatlar yönünden aranan baroya kayıtlı olma koşulunda ise avukatın özel-serbest çalışan veya kamu avukatı olarak çalışması arasında herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Her ne kadar ilgili düzenleme kapsamında uzlaştırmacıların hangi meslek gruplarına mensup ya da hangi şartlara haiz olması gerektiğine dair kriterler ana çerçeve olarak ortaya konulmaya çalışılmış ise de pratik alanda kimlerin uzlaştırmacı olması gerektiği her zaman tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalardan en yaygın olanı ise uzlaştırmacı olma halini sarfınazar hukuk fakültesi mezunlarına değil de lisans programlarında “yeterince” hukuk öğrenimi görmüş diğer diğer meslek mensuplarına da tanınması vaziyeti doğurmaktadır.

Zira memur ya da kolluk kuvveti olarak görev yapan kişilerin uzlaştırmacı olarak görevlendirilmeleri veyahut adliye personellerinden zabıt kâtipleri, kalem müdürleri vb. insanların uzlaştırmacı olarak görev yapmaları halinin, öncelikle kendi işlerinden arta kalan zamanlarda yoğunlaştıkları uzlaştırma kurumunun taşıdığı anlam ve öneme hâlel getirme olasılığı yüksek görülmektedir. Uzlaştırma işlemlerinin bu kişiler için bilhassa maddi anlamda ek bir gelir, boş zamanda uğraşılacak bir mesele olarak görülmesine sebep olacağı düşünülmektedir. Bunlara ilaveten tarafların özgür iradelerine önem atfeden uzlaştırma kurumunda, bahsi geçen bu kişilerin sahip oldukları meslek unvanları ile sürece dâhil olma hallerinde gizli bir manipülatif yön olacağı tehlikesi de üzerinde durulan başka bir konudur. Zira bu kişiler uzlaştırma işlemlerini erişilebilirlik ve kolaylık sağlama açısından görev yaptıkları alanlarda icra edebilmektedirler. Örneğin resmi kıyafeti ile bu görevi icra edenlerin adliye binasında, resmi makam odalarında, mahkeme salonlarında, karakolda tarafları uzlaştırma görüşmelerine davet etme halleri bilinen bir gerçekliktir.

Bu bağlamda 31 Aralık 2019 tarihinde CMUY’da yapılan değişiklik ile polislerin de uzlaştırmacı sıfatı ile görev yapmalarına olanak tanıyan düzenlemenin de toplum algısı olarak genel itibariyle çekinilen, kişilerde endişe yaratmaya matuf yönü baskın olan bir kamu meslek grubunun, muhatap olduğu kişilerin özgür/hür iradeleri üzerinde aktif-pasif fark etmeksizin bizatihi varlıkları ve titreleri ile olumsuz etki yaratma olasılığı oldukça yüksektir.

Ancak uzlaştırmacı olarak görev yapma halinin salt olarak hukuk fakültesi mezunlarına verilme halinin de uygulamada yaşanan bu sorunları ortadan kaldırmaya matuf bir düzenleme olmayacağı aşîkârdır. Özellikle daha küçük yerleşim yerleri, taşra birimlerinde sayıca az olması kuvvetle muhtemel olan hukuk fakültesi mezunlarının tek başlarına bu görevi üstlenme halleri de artan ve biriken bir iş yüküne sebebiyet verme tehlikesi ile adli mercileri karşı karşıya bırakacaktır.

Kanaatimizce, bunun yerine Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin 50/6. Maddesinde uzlaştırmacıların eğitim koşullarını belirleyen düzenleme kıstasında, uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişilerin hukuk eğitimlerinin etkin, kaliteli ve kapsayıcı olması haline çaba sarf edilmesinin daha efektif bir sonuç yaratacağı düşüncesindeyiz.

CMUY 36/3 madde metnine göre bir dosya bazında görevlendirilecek uzlaştırmacı sayısını, somut hadisenin özellikler ve olay muhtevasını göz önünde bulunduracak olan Cumhuriyet Savcısı, uzlaştırmacı olma koşul/yeterliliğini karşılayan kişilerin sicil numaralarının kaydedildiği Alternatif Çözümler Daire Başkanlığınca oluşturulan sicil defterinden kendi yargısal faaliyet alanında bulunanlardan (CMUY 12/2 maddesi) birden fazla kişi olacak şekilde belirleyebilmektedir (Özbek, 2018, s. 66).

Uzlaştırmacıların üstlendikleri görev özü itibariyle her ne kadar bir yargısal faaliyet kapsamında yer almakta ise de uzlaştırmacı olarak görev yapan kişiyi yargı görevi ifa eden kimse olarak tanımlamak doğru değildir. Ancak üstlendikleri vazifeyi kamu hukukuna dair mevzuat hükümleri ışığında bir yasal merciinin takdir etmiş olması hasebiyle kamu görevlisi olarak kabul edilmeleri gerektiği noktasında müşterek bir bakış açısı vardır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 176). Bu kabulün bir uzantısı olarak da gerek görevleri esnasında işledikleri suçlar gerekse maruz kalıp/kalacakları mûsnet eylemler yönünden bir kamu görevlisi olarak (ki bu durum her iki yönden de ağırlaştırıcı bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır.) muamele görme halini beraberinde getirecektir (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 177).

Uzlaştırma işlemlerinin olumlu ya da olumsuz sonuçlanmasını müteakiben uzlaştırmacı ya ödenecek ücret ise 5271 sayılı CMK’nın 253/22. Madde metni atfıyla Adalet Bakanlığınca takdir edilen ücret tarifesine uygun olarak ödenmektedir. Adalet Bakanlığının Teşkilat ve

Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 9. Maddesinde 6763 Sayılı Yasa ile getirilen değişiklikle uzlaştırmacılara ilişkin asgari ücret tarifesi hazırlama misyonu Alternatif Çözümler Daire Başkanlığına tanınmıştır.

Bu düzenlemeler kapsamında; birden fazla uzlaştırmacının görev almaları halinde hepsine eşit olacak şekilde, raporun uzlaştırma bürosuna teslim edilmesi akabinde, rapor teslim tarihinde yürürlükte olan tarife ölçütlerine uygun düşecek şekilde, hak ve zaman kaybına mahal vermeyecek makul bir zaman içerisinde ücret ödenmelidir (Erdem vd., 2017, s. 300).

Uygulamada uzlaştırmacılara ödenen ücretlerin özellikle arabuluculuk veya CMK'da tanımlanan zorunlu müdafî görevlendirmeleri kapsamında ödenecek ücretlere ilişkin tarifeler ile sık sık mukayese edildiği ve bu ücretlere göre daha az bulunması hasebiyle eşitlik ilkesine aykırı olduğu yönünde eleştiriler yapıldığı görülmektedir.

Uzlaştırmacıların, bu işlemler esnasında yapması muhtemel giderleri yönünden ise CMK 253/22. Maddesinde uzlaştırma işlemleri esnasında yapılan bu gider ve harcamaların da yargılama gideri olarak kabul edilerek Devlet hazinesince üstlenileceği belirtilmiştir (Çetintürk, 2017, s. 584).

Uzlaştırma işlemleri esnasındaki bu yargılama giderlerine örnek verecek olursak; taraflara ulaşmak, teklifte bulunmak için yapılan tebligat gider harcamaları, uzlaştırmacı ya verilmesi gereken ücret, uzlaştırmacı olarak görev yapan kişinin bu süreçler esnasında uzlaştırma sağlama maksadı ile yaptığı tüm giderler (ulaşım, iletişim vb.) harcamalardan bazılarıdır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 155).

2.3.3. Uzlaştırmacıların Uymaları Gereken Etik İlkelerden Bazıları

Uzlaştırma işlemlerine dair gerçekleştirilen görüşmeler ve yaşanacak süreçler aşamasında, sürecin en sağlıklı ve amaca uygun olarak ilerlemesi, sonuç doğurması açısından bu etaplara dahil olan herkesin ve bilhassa uzlaştırmacıların dikkat etmesi gereken unsurlara ilişkin, “Arabuluculara Yönelik Avrupa Etik Kuralları” baz alınarak Yönetmeliğin 6. Madde metninde bu etik kurallara yer verilmiştir (Özbek, 2007, s. 317).

2.3.3.1. Tarafsız ve bağımsız olma ilkesi

Uzlaştırmacı, CMUY 6/1-a maddesine göre görevini ifa ettiği esnada dürüst, tarafsız ve bağımsız olma gayretini göstermelidir. Örneğin taraflardan biri ile arasında şahsi bir yakınlık veyahut aksi yönde bir anlaşmazlık, uyuşmazlık meselesi bulunuyorsa, adil olmak kadar adil görünmenin de önem arz ettiği hususunu göz ardı etmeksizin gerekli olan durumlarda

görevinden çekinmeli, devam ettiği takdirde ise bu etkenlerden etkilenmemelidir (Özbek, 2018, s. 85-86).

Her ne kadar CMUY'un 31/2. Maddesinde Cumhuriyet savcısının uzlaştırmacı olarak görev yapan kimseye talimat verme hakkı düzenlenmiş ise de bu talimat uzlaştırmacının iradesine olumsuz etki doğuracak mahiyette olmamalı, hususiyetle usule ilişkin konularda verilecek telkinlere riayet etme şeklinde uygulanmalıdır (Özbek, 2018, s. 74).

2.3.3.2. Görevini özenli ve titiz olarak yapma ilkesi

CMUY 6/1-b maddesine göre, uzlaştırmacı olarak görev yapan kişi üstlendiği kamu görevi vazifesinin yanı sıra, hizmet ettiği yargı faaliyeti işinin kutsallığının ve öneminin bilincinde olması, görevini, durum koşulların getirdiği bütün hassasiyetleri gözetererek özenle yerine getirmesi gerekmektedir. Bu ilkenin uzantısı olarak, uzlaştırmacı görevlendirme yapıldığı ilk andan tüm işlemlerin tamamlandığı son ana kadar dosyaya ciddiyetle yaklaşmalı süreç boyunca bu dikkat, özen ve hassasiyeti gösterme eğiliminde olmalıdır.

Uzlaşma Tarafları ile Saygı ve Nezaket Kurallarına Uygun Olacak Şekilde İlişki Kurma İlkesi

CMUY 6/1-c maddesine göre, uzlaştırmacı görevlendirildiği dosyanın taraflarının, içinde bulundukları hal, koşulların yarattığı duygusal hassasiyet ve etkileşim halini de göz önünde bulundurulmalı, taraflara kaba, saygısız, nezaketsiz olacak davranış şekillerinden kaçınmalıdır. Aksi durum ve tutumlar, halihazırda maruz kalınan olay nedeniyle ruhsal dünyalarında çöküntü yaşama ihtimalleri bulunan tarafların, bu süreçlerden daha kötü etkilenmelerine ve uzlaştırmacının güttüğü gayenin dışında başka bir durumun gelişmesine sebebiyet verebilir. Dolayısıyla uzlaştırmacı gerek kendisinin taraflara karşı gerekse tarafların birbirlerine karşı, saygı ve nezaket kuralları çerçevesinde muamele göstermelerine ön ayak olmalı, aksi hali tetikleyecek bütün davranış biçimlerinden kaçınmalıdır.

Önyargılı Olmadan Objektif Davranma İlkesi

CMUY 6/1-ç maddesi ışığında, uzlaştırmacı görüşme sağladığı taraflar arasında, özellikle şüpheli ya da sanık yönünden henüz ortada kesinleşmiş mahkûmiyet doğuran bir sonuç ceza veyahut beraat kararı verilen bir aklanma halinin bulunmadığını unutmaksızın, masumiyet karinesinin gerektirdiği koşullara uygun düşecek şekilde, önyargılarından ve şahsi yorum ya da tahminlerinden kaçınarak süreci yönetmelidir.

2.3.3.3. Taraflar arasında eşitlik ilkesini gözeterek ayrımcılık yapmaksızın davranma ilkesi

CMUY 6/1-d maddesinin gereği olarak, uzlaştırma etabında görev alan uzlaştırmacı, muhatap olduğu tarafların, herhangi bir özellik-vasıflarından (din, dil, ırk, siyasi görüş vb.) etkilenmeksizin, eşit mesafede davranış sergilemesi gerekmektedir. Aksi yönde bir tutum sergilenmesi halinde en başta taraflar özelinde akabinde ise toplum nezdinde adalete olan inanç ve güven duyguları zeval görebileceği gibi, uzlaştırmacı ve mukabilinde uzlaştırma kurumuna duyulan saygı, itibar gibi meziyetlere de zeval gelmesi söz konusu olacaktır (Özbek, 2018, s. 74).

2.3.3.4. Menfaat çatışmasına mahal vermemek ve menfaat gözetme/temin etme gibi davranışlardan uzak durmak ilkesi

CMUY 6/1-e-g maddelerine göre süreçte görev alacak uzlaştırmacının, uzlaşma işlemlerinin olumlu veya olumsuz sonuçlanması halinden kaynaklı olarak herhangi bir taraftan maddi ya da manevi bir kazanım elde etme amacı gütmemesi, olayın taraflarından biri ile evveliyatı olan bir husumet ya da tarafsızlığına hanel getirecek bir yakınlıkta bulunmaması gerekmektedir. Örneğin taraflardan biri ile eskiye dayalı iş-ticari ilişki ya da benzeri bir durumun varlığı halinde uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişinin bağımsızlık ve tarafsızlık misyonlarına gölge düşeceği kabulü ile görevinden çekilmesi gerekmektedir.

Görevinden çekilmediği durumlarda ise izlemesi gerekli olan 2 yoldan bahsetmek mümkündür. Bunlar, uzlaştırmacı işlemler esnasında her iki tarafa karşı da tarafsız ve bağımsız bir tavır sergileyeceğine dair garanti vermelidir yahut tarafların işlemlere kendisi ile devam etme noktasında açık, net bir rıza iradesi göstermeleri gerekmektedir (Özbek, 2018, s. 77-78).

2.3.3.5. Uzlaştırma aşamasında görev alan bir uzlaştırmacının vekil-müdafi görevlerini üstlenmemesi ilkesi

CMUY 6/1-f maddesine göre uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kimse eğer bir avukat ise, uzlaştırma sürecine konu olan bu suçla ilgili olarak taraflardan birinin vekillik ya da müdafilik görevlerini üstlenmemesi gerekmektedir. Öyle ki uygulamadaki eğilim bu yasağın kapsamını genişleterek, ilgili avukat harici beraber aynı büroda çalıştığı diğer avukatları da ve ilgili avukat yönünden de taraflara dair sadece ceza davasında değil uzlaştırma işlemlerine konu olan suçla ilgili görülecek hukuk davalarında da bu görevleri üstlenmemesi gibi koşulları da bu kıstasa dahil etmektedir (Erdem vd., 2017, s. 85).

Uzlaştırmacının yasak olması ve uzlaştırmacının reddi

Uzlaştırmacılar 5271 sayılı CMK'nın 253/10. Maddesi ve CMUY 28. Madde hükümleri uzantısında mevzuatımızda hakimler yönünden düzenleme altına alınan yasaklılık ve red sebeplerine tabi kılınmıştır. Hakimlere ilişkin bu düzenlemelere ise CMK'nın 22 ve devamında düzenlenen maddelerde yer verilmiştir. Bu hükümler ışığında eğer ki uzlaştırıcı olarak görevlendirilen kimse;

Bahse konu olaydan bir şekilde zarar görme durumu varsa,

Olayın tarafları ile arasında madde metninde belirtilen düzeyde bir yakınlık durumu söz konusu ise,

Uyuşmazlık konusu olan meselede daha evvelden avukat, kolluk kuvvet, ya da hakim-savcı olarak görev aldıysa,

Bilirkişilik yapma ya da tanık olarak dinlenilmiş olma gibi bir durumu söz konusuysa,

Uzlaştırmacılık görevinden çekinmesi zaruri olacaktır. Bu hususta nihai karar verme yetkisi ise uzlaştırma bürosunda görevli olan Cumhuriyet savcısıdır. Taraflardan herhangi birinin belirtilen geçerli sebepler ışığında uzlaştırma bürosuna uzlaştırmacının reddi hususunda başvuru yapması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek olan karar kesin mahiyette olup bu karara karşı tek başına bir itiraz yolu düzenlenmemiştir. Ancak bu hal nihai kararlar beraber itiraz-istinaf gibi kanun yollarına başvurulması hakkına engel değildir (Özbek, 2018, s. 93).

Uzlaştırmacının sorumluluğu

Uzlaştırıcı olarak görevlendirilen kişi her ne kadar bir yargı mensubu olarak görev yapmamakta ise de üstlendiği vazifesinin bir yargılama faaliyeti kapsamında kalması hasebiyle görevini ifa ettiği süre boyunca bir kamu görevlisi olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu kişiler görevleri esnasında, üstlendikleri mesuliyetin gerekliliklerine, etik ilkelere aykırı hareket edip bu değerlere riayet etmedikleri takdirde idari ve adli alanda bazı yaptırımlara tabi tutulmaktadırlar.

CMUY 49/1 maddesinde uzlaştırıcı olma şartlarına haiz olmayan veyahut sonrasında bu şartları kaybeden, yükümlölüklerine karşı sorumsuz davranma, görevinin gerektirdiği kurallara uygun davranmama, performansları ölçen değerlendirme raporlarında uygun verimlilik göstermeyen, performans düşüklüğü yaşayan, etik olarak belirlenen ve yukarıda bahsedilen ilkelere aykırı davranan, eğitim süreçleri ile ilgili etapları tamamlamayan uzlaştırmacılar idari anlamda uygulanacak yaptırım olarak öncelikle yazılı halde

savunmalarının alınması akabinde ise uzlaştırmacı listesinden silinmesi şeklinde bir idari yaptırım öngörülmüştür.

Uzlaştırmacı sergilediği davranış, eylem biçimleri ile idari sorumluluğunun mukabilinde adli anlamda da sorumluluk doğuran hallere sebebiyet verebilir. Kaldı ki uzlaştırmacının bir kamu görevi ifa etmesi sebebiyle göreceği kamu görevlisi muamelesi bu adli sorumluluk alanında uygulanacak yaptırımların artmasına olanak tanıyacaktır. En sık görülen örneği ise ceza muhakemesi ve ceza hukukun temel prensiplerinden biri olan ve temelinde “lekelenmeme hakkının” korunması anlayışının bulunduğu soruşturmanın gizlilik mefhumunu ihlal etmeye yönelik hal, hareketlerdir. Uzlaştırmacı olan kişi müzakereler esnasında öğrendikleri ile soruşturma işlemlerinin gizliliğini ihlal ettiği takdirde TCK 285. Maddesi kapsamında düzenlenen (soruşturmanın gizliliğini ihlal suçu) suçuna, bu etaplar esnasındaki bilgi-belge ve benzeri tüm hususları, olayın taraflarının bilgi-rızaları dışında açıklaması halinde ise TCK 258. Maddesinde düzenlenen (göreve ilişkin sırrın açıklanması suçu) suçuna sebebiyet verecektir (Özbek, 2018, s. 91).

2.3.4. Uzlaştırma Teklifi ve Aşamaları

Uzlaşma Teklifinin Yöneltilceği Kişiler

Soruşturmaya konu olan müsnet eylemin sübut ettiği suçun, 5271 sayılı CMK’nın 253. Madde hükümleri kapsamında uzlaştırmaya tabii olan suçlardan olması halinde, CMUY 29/1 maddesinde yer alan düzenlemeye göre uzlaştırmacı tarafından, soruşturma evresinde şüpheli, kovuşturma evresinde sanık olan kişilere, suçtan zarar görene, mağdura veya katılana uzlaşma teklifinde bulunulur. Eğer ki bahsi geçen bu kişilerin reşit halde olmama, ayırt etme kudretinden yoksun vaziyette bulunma ya da kısıtlılık hali gibi vaziyet söz konusu ise uzlaşma teklifi bunların -veli, vasi, kayyum- olarak belirlenen kanuni temsilcilerine yapılacaktır. Yine bu madde hükmüne göre suçtan zarar görenin özel hukuk hükümleri nezdinde bir tüzel kişiliğe sahip olması halinde vekaletnamesinde bu işlem için hususi yetki tanınan vekile ya da yetkili sıfatına haiz gerçek kişi/kişilere yapılacaktır (Centel & Zafer, 2016, s. 478).

Reşit olmayan ya da kısıtlı olan şahıslara yöneltilen uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılması zorunluluğu bulunan hallerde özellikle çocuk şahıslar yönünden 5395 sayılı ÇKK’nın 4/g madde metninde üzerinde durulan hassasiyetler mukabilinde ÇKK’nın 15/2 maddesi gereğince sosyal çalışma görevlisi olarak çalışan kişilerden destek alınması da mümkündür. TMK kapsamında yer alan düzenlemelere göre küçüklerin kanuni temsilcilik görevlerini anne veyahut babaları üstlenmektedir. Bu ahvalde anne ve baba evlilik birliği içerisinde ise velayet hakkına birlikte haiz olmaları hasebiyle uzlaştırma teklifinin her ikisine

birlikte yapılması gerektiğini savunan görüşler mevcuttur (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 167). Aksi yönde görüş için bkz., (İpek & Parlak, 2016, s. 105).

Kısıtlı olan kimseler için ise, uzlaştırma süreçlerinde ilgili hakim ya da Cumhuriyet savcısı, hakkında henüz kısıtlılık kararı bulunmayan kişi hakkında, hal-hareketleri, sözleri neticesinde kısıtlanma kararı verilmesi gerektiğine dair bir izlenim edinirse Türk Medeni Kanunu'nun 403 ve devamı maddeleri uyarınca şahsın kısıtlanması ve bir vasi tayin edilmesi hususunda Sulh Hukuk Mahkemesinden talepte bulunabilirler. İlgili mahkeme kısıtlanma halini gerekli görür ve bir vasi tayin eder ise uzlaşma teklifi bu kişiye yöneltilir, aksi durumda ise şahsın bizzat kendisine yapılır (Özbek, 2018, s. 95-96).

Nitekim uzlaştırma tekliflerinin tarafların bizzat kendilerine yapılması önem arz etmektedir. Farklı durumların varlığı halinde ise (kanuni temsilcilik, özet yetki ile vekilin yetkilendirmesi gibi) bu kişilere teklifin sunulması gerekmektedir. Çünkü doğru taraf teşekkülü akabinde uzlaşma sürecine dair tarafların bilgilendirilmesi işlemleri ancak bu şekilde efektif sonuç doğuracaktır. Kaldı ki CMK'nın 253/6. Maddesinde de teklifin yapılması gereken tarafa veya onlar yerine yetkili olan vekile, kanuni temsilciye yapılamaması, bu kişilere ulaşamaması halinde artık uzlaştırma yolunun tatbik imkânı kalmayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken tarafların bizzat kendileri, onlar adına irade açıklamaya ehil kanuni temsilcileri ve vekâletnamelerinde özet yetki bulunması halinde bu görüşmelere katılma ve sunulan teklife görüş bildirme hakkına haiz vekiller ile sürecin yürütüleceği konusudur (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 170).

CMUY 12/5. Maddesinde yer alan düzenlemeye göre, uzlaştırmacı tarafından sunulacak teklif için suçun meydana geldiği vaktin üzerinden bir aylık olarak belirlenen ve uygulamada “soğuma süresi” olarak tabir edilen bir sürenin geçmiş olması gereklidir. Zira olayın taraflarının işlenen suçtan dolayı, özellikle duygusal/ruhsal açıdan uğradıkları tahribat, neticenin travmatik etkisinin henüz aktif olduğu bir dönemde sağlıklı ve sağduyulu karar verme hallerinde yaşanması muhtemel güçlükler düşünülerek bu şekilde bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. Bu sayede sakinleşen taraflar ile gerçekleştirilen görüşmeler akabinde uzlaşma çalışmalarının olumlu sonuç vermesi daha yüksek bir ihtimal dâhilinde olacaktır.

2.3.4.1. Uzlaşma teklifinin sunulma yol/yöntemleri

6763 sayılı Yasa ile getirilen düzenleme ile uzlaşma teklifinde bulunma görevinin tanımlandığı uzlaştırmacı olan kişi, CMUY 29/5 maddesinde belirtildiği üzere, olayın taraflarına sunacağı teklifini yüz yüz gelerek yapabileceği gibi, istinabe, SEGBİS ya da açıklamalı tebligat gibi yöntemlere başvurarak da gerçekleştirebilir. Bu bağlamda 5560 sayılı

Kanun ile CMK'nın 253/4. Maddesine yeni bir düzenleme getirilmesi mukabilinde bu seçimlik haklara sahip olan uzlaştırmacının, taraflar ile yüz yüze gelme hali dışındaki diğer usulleri uzlaştırma bürosu kanalı ile uygulaması gerekmektedir (Uzlaştırma teklifinin yüz yüze yapılması hakkında görüş için bkz., (İnceoğlu, 2009, s. 657).

Uzlaştırmacı taraflara teklif sunmak amacıyla yapacağı çağrıda faks, elektronik posta, telefon ve telgraf gibi usul ve yöntemleri de kullanabilir (CMUY 29/7) (emsal karar için Yargıtay 4.CD., 08.06.2021,2018/8458, 2021/18378.).

Uzlaştırmacı istinabe usulü ile yapacağı teklif işleminde, öncelikle hazırladığı teklif formunu bağlı olduğu uzlaştırma bürosuna sunacaktır. Sonrasında ise tarafın yaşamını sürdürdüğü yerin idari sınırları kapsamında yetkili olan yer Cumhuriyet Başsavcılığına istinabe yapılması gündeme gelecektir (CMUY 29/4). Bu yöntemin uygulanabilmesi için, uzlaştırmacının öncelikle olayın tarafı ile bir görüşme sağlaması ve gerçekleştirilen bu ön görüşme neticesinde tarafın uzlaşma teklifini kabul etmiş olması gerekmektedir. Böylelikle diğer adı ile “talimat bürosu” olan istinabe bürosu tarafından karşı başsavcılık talimat bürosuna UYAP yargı portalı üzerinden düşürülen talimatın gereği olarak, olayın tarafı talimat bürosuna giderek sunulan teklif formunu imzalaması üzerine uzlaşma gerçekleşmiş kabul edilecektir.

Fakat olayın tarafı olan kimse uzlaştırmacı ile gerçekleştirdiği ön görüşmede teklifi reddetmiş ve sunulacak olan formu da imzalamayı kabul etmemiş ise bu ahvalde açıklamalı tebligat yoluna başvurulması gerekmektedir.

Açıklamalı tebligat usulünde ise uzlaştırmacı olarak görevlendirilen kişi tebligat yöntemini kullanarak teklif sunmak istediğini gösterir bir yazı ve beraberinde sunacağı teklif formunu da ekleyerek ilgili uzlaştırma bürosundan talepte bulunmalıdır. Uzlaştırma için sunulacak teklifin uzlaştırma bürosu harici (kargo, posta vb.) gönderilmesi hali söz konusu değildir. Zira CMUY 29/6 madde metninde açık ve net olarak bu işlemlerin uzlaştırma bürosunu aracı kılmak suretiyle yapılması gerektiği belirtilmektedir. (YARGITAY 4.CD., 08.01.2020 tarih, 2017/22557 E. ve 2020/436 K. (UYAP PORTAL); “...Açıklamalı tebligat ya da istinabe işlemi ancak uzlaştırmacıya görev veren uzlaştırma bürosu aracılığı ile yerine getirilebilecektir.”

Bu yöntemle sunulacak bir tebligat teklifinde muhataba, üç gün içerisinde kabul etmediği takdirde teklifi reddetmiş sayılacağı bildirisini içeren meşruhatlı tebligat belgesi ile CMUY ekinde bulunan EK-4 sayılı uzlaştırmacının mahiyetini anlatan uzlaştırma teklif formu 7201 sayılı Tebligat Kanunu ile Tebligat Tüzüğü düzenlemelerine uygun düşecek şekilde karşı tarafa tebliğ edilir. Nitekim Yargıtay 4. Ceza Dairesi de 2018/6310 Esas ve 2021/19204 Karar

sayılı ilamında ve daha pek çok benzer içtihadında uzlaştırmaya ilişkin sunulan teklif formlarının öncelikle TK 10/1 ve TK 21/1 maddeleri uyarınca tarafın, bizzat kendisi tarafından herhangi bir aşama veya belge üzerinde bildirdiği, bilinen en son adresine, sonrasında bu şekilde ulaşım sağlanamaz ise TK 21/2 maddesi gereğince Mernis şerhli adresine tebligat çıkarılması gerektiğini vurgulamıştır (Çatalkaya, 2018, s. 155).

Olayın tarafının kendisine sunulan uzlaşma teklifini kabul yönünde irade açıklaması için tanınan süre üç gün olarak belirtilmiştir. Bu süre zarfında muhatap olumlu ya da olumsuz herhangi bir irade açıklama girişiminde bulunmaz ise teklifi reddettiği ve uzlaşmanın olumsuz sonuçlandığı kabul edilecektir (CMK 253/4, CMUY 30. Maddesi).

Yine CMUY 30. Maddesi kapsamında yer alan düzenlemeye göre üç gün içerisinde yanıt vermeyerek uzlaştırma teklifinin olumsuz sonuçlandığının kabul edildiği hallerde olayın karşı tarafında yer alan kişi/kişilere uzlaşma teklifi sunmaya gerek görülmemiştir. Bu düzenlemeye ilişkin sunulan karşıt görüşte mağdurun uzlaşma teklifini reddetmesi halinde şüpheli ya da sanık tarafının uzlaşma teklifi sunulmaksızın sürecin olumsuz sonuçlandığı yönündeki kabulün, şüpheli ya da sanık cephesinde mağduru ikna etme, belki böylelikle uzlaşmanın olumlu sonuçlanması hususunda çaba sarf etme hakkına ket vurduğu iddia olunurken; böylesi bir durumda mağdurun reddetmesine rağmen uzlaşma teklifi sunulan failin, mağdurun olumsuz görüşünden haberdar olarak üzerinde baskı kurma, korkutma, iradesini etkilemeye çalışma gibi menfi risk ve ihtimalleri bünyesinde barındıracaktır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 171)

Uzlaştırma teklif sunma işlemlerinin bu şekilde açıklamalı tebligat yolu ile yapılması halinde muhatabın herhangi bir mazeret, gerekçe belirtmeksizin tebligata ilişkin belgeyi tebellüğ etmiş olmasına rağmen ısrarla gelmemesi halinde, CMK'nın 145 ve 146. Maddelerinde soruşturma ve kovuşturma evrelerinde ifade-sorgu işlemleri için usule uygun çağrı ile davet edilmesine rağmen gelmeyen şahıs hakkında tatbiki mümkün olan zorla getirme kararı verilip verilemeyeceği hususu tartışmalıdır. 5271 sayılı CMK'nın 146. Maddesi, Cumhuriyet savcısına ifade ya da sorguya çağırılmış olmasına rağmen gelmekten imtina eden mağdur ya da fail yönünden zorla getirme yetkisi tanımıştır. Ancak bu düzenleme “ifade alımına” yönelik olarak uygulamada yer bulmaktadır. Bunun harici durumlarda örneğin salt olarak uzlaştırma işlemleri için bu usulün uygulanmaması gerektiği yönünde görüşler mevcuttur (Yenisey, 2005, s. 1066).

2.3.5. Uzlaştırma Müzakereleri

Uzlaştırma müzakereleri, işlenen bir suç nedeniyle zarar gören mağdurun talebi doğrultusunda suçun şüpheli veya sanığı olan kimsenin mağdurun zararını gidermeye, suçun

olumsuz sonuçlarını ortadan kaldırmaya yönelik gerçekleştirilen, uzlaştırmacının denetim ve gözetiminde tarafların bir araya gelerek konuşmalarına olanak sağlayan, nihayetinde meselenin olumlu ya da olumsuz bir sonuca varmasını mümkün kılan önemli bir etaptır (Erdem vd., 2017, s. 153). Başka tanımlar açısından bkz., (Özbek, 2013, s. 167).

Uzlaştırmacı olan kişi, bu görüşmelerin yapılacağı en uygun yeri, öncelikle kiminle ya da kimlerle görüşüleceği, müzakere işlemlerinin nasıl yürütüleceği ne şekilde yapılacağı gibi bazı yükümlülüklerini yerine getirecek ve olayın taraflarına uzlaştırmacının ne olduğunu, mahiyetini, olumlu veya olumsuz sonuçlanması halinin sonuçlarını sürece katılım sağlayacak kişilere anlatmakla mesul olacaktır (Erdem vd., 2017, s. 153-154).

CMUY 5/8. Maddesinde de uzlaştırmacının çalışma usulüne ilişkin yol ve yöntemler detaylı olarak açıklanmıştır.

Uzlaştırma müzakerelerine katılan, suçtan zarar gören/mağdur, sanık/şüpheli, bu kişilerin yasal/kanuni temsilcisi olan kişiler ve müdafî/vekilleri katılım sağlama hakkına sahiptirler.

Bu müzakerelerin gayesi, olayın taraflarının doğrudan bir araya gelmeleri, bu şekilde iletişim sağlamalarıdır. Esasında tarafların karşılıklı olarak bir araya getirilmesine olanak tanıyan bu zeminde, mağdur ya da suçtan zarar gören kişi ile şüpheli veya sanık arasında işlenen suçtan dolayı ortaya çıkan neticeyi konuşma, bu bağlamda belki mağdur tarafın yaşadığı, maruz kaldığı zorlukları dile getirmesine, şüpheli veya sanık tarafının ise işlemiş olduğu suçtan duyduğu pişmanlığı göstermesine, olumsuz neticeleri ortadan kaldırmaya yönelik şans verilmesine imkân sunulmaktadır (Çetintürk, 2017, s. 525).

Mukabilinde bu müzakere süreçlerinde, değişen hukuk düzeninde ve güncellenen ceza hukuku yargılamalarında “onarıcı adalet sistemi” olarak tanımlanan bu kavramın da önemli kıstaslarından biri olan “olayın failinin işlediği suçun meydana getirdiği olumsuz etkiler konusunda bizzat sorumluluk hissetmesi” ve klasik cezalandırma anlayışından farklı olarak “mağdurun müspet neticeden doğan zararlarını talebi doğrultusunda giderilmesi” noktasında amaçlanan hedeflere ulaşılmaktadır (Çetintürk, 2017, s. 525-526).

5271 sayılı CMK’nın 253/12. Maddesinde yer alan düzenlemelere göre uzlaştırmacı olarak görev yapan kişi, uzlaştırma bürosu tarafından kendisine verilen dosyayı en geç ihtimalde 30 günlük bir süre zarfında muktezaya bağlamakla yükümlüdür. Eğer ki durum koşullar gerekli kılırsa, Cumhuriyet savcısı, her biri yirmi günlük süreleri geçmemek kaydıyla iki kez bu süreleri uzatma yetkisine sahiptir. (CMK 253/12 ve CMUY 17. Maddesinde ayrıntılı olarak düzenlenmiştir.) Uzlaştırmacı tarafına sağlanan bu ek süreler de dahil olmak geçirilen

süre zarfında raporunu teslim edemez ve daha geç bir tarihte raporu uzlaştırma bürosuna sunarsa, uzlaştırmacıya tanınan sürelerin esasen hak düşürücü mahiyetteki sürelerden ziyade düzenleyici süre kıstasında kaldığı kabulü ile bu raporun da kabul edilmesi gerektiği yönündeki görüş hakimdir (Özbek, 2005, s. 109).

Dosyayı teslim alan uzlaştırmacı, önündeki dosyada yer alan olayın özellikleri, tarafların sosyal ve kişisel özelliklerini, mağdurun maruz kaldığı zararın ne olduğu ve ne şekilde giderilip tazmin edilebileceği gibi kıstasları iyi irdelemeli, müzakere görüşmelerine hazırlık yapmalıdır (Şahin & Yemenici, 2018, s. 493).

Uzlaştırmacı, olayın seyrine ve özelliklerine göre, gerekli görmesi halinde taraflar ile birden fazla kez bir araya gelerek bu görüşmeleri yapabilir. Yine bu bağlamda CMUY 31/2 maddesinin de cevaz verdiği üzere bu görüşmelerin etkinlik ve verimlilik fonksiyonlarını artırmak adına Cumhuriyet savcısından alacağı talimat ve yönlendirmeleri tatbik edebilir.

CMUY 31/3-4 maddelerinde yer verildiği gibi müzakere görüşmelerinde olayın tarafları bir araya getirilerek yüz yüzelik sağlanabileceği gibi, birbirlerinden bağımsız ayrı olarak görüşmeler veyahut farklı iletişim kombinasyonları ve teknikleri ile süreç yürütülebilir (Erdem vd., 2017, s. 156-166). Ancak uygulamada, bir nevi doğrudanlık ilkesinden de kaynaklanan, yüz yüze görüşme hali, etkili sonuç kıstasında daha tercih edilen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır (Şahin & Yemenici, 2018, s. 493).

Uzlaştırmacı görüşmeler esnasında CMUY 6. Maddesinde belirlenen etik ilkelere ve üstlenmiş olduğu görevin sorumluluk bilincine yakışır titizlik ve özeni göstermeli, tarafları yargılayan, irdelleyen soru ve üsluplardan kaçınmalı, tarafların birbirlerini dinleyerek, sağlıklı bir iletişim kurmaları noktasında elinden gelen çabayı sarf etmelidir (Yenisey, 2005, s. 830).

5560 sayılı Yasa ile 5271 sayılı CMK'nın 253/20. Maddesi kapsamında tanımlanan değişiklikler ile uzlaştırmaya yönelik yürütülen bu müzakere süreçlerinde taraflar arasında geçen konuşmalar, açıklanan bilgi, belge ve benzeri mahiyetteki bütün hususların gizli kalması gerekmektedir. Bu etabın tamamen gizlilik prensibi ölçütlerine uygun olarak yürütülmesi, burada yer alan hususların yargılama faaliyetinin herhangi bir aşamasında, lehe ya da aleyhe dayanak teşkil edecek bir delil mahiyetinde kullanılmaması gerekmektedir (Çolak, 2006, s. 143; Özbek, 2005, s. 317).

Bu hususun gündeme getirdiği tartışmalardan biri görüşmeler esnasında suçunu ikrar eden şüpheli ya da sanığın, bu beyanlarının suçun mağdur ya da zarar göreni tarafından aleyhine kullanılması tehdidi ile mevcut zararından daha fazlasını talep hakkı ya da aleyhe delil olarak

kullanılması korkusunun olayın taraflarından biri olan şüpheli/sanık üzerinde çekingenlik, iradesinde sakatlık meydana getireceği noktasıdır (Bayraktar, 2005, s. 7).

CMUY'un 32/4 maddesi kapsamında yer alan düzenlemede ise uzlaştırma müzakerelerinin evvelinde, soruşturma ya da duruma göre kovuşturma aşamasında hâlihazırda var olan belgelerin, müzakere süreçlerine tekrar konu edilmesi ve üzerinde konuşulması halinde, bu kapsamda yapılacak açıklamalar gizlilik kuralının ihlali kapsamında değerlendirilmeyecektir (Sezer, 2010, s. 124).

Uzlaştırmacı yönünden ise müzakere etapları bittikten ve süreç tamamen sonlandırıldıktan sonra dahi görevi hasebiyle erişim imkanı olan bilgileri, belgeleri ve açıklamaları gizli tutmak yükümlülüğü devam edecektir. Uzlaştırmacı bu yükümlülüğün tarafların üzerinde de olduğunu müzakereleri başlatmadan önce muhakkak bildirmelidir. (CMUY 5/ ve 8. Maddeleri)

Yapılan bu görüşmelerin akabinde uzlaştırmacı, sonucun olumlu veya olumsuz olmasından vareste olacak şekilde, müzakerelere katılım sağlayan taraf sayısından bir daha fazla olacak şekilde, uzlaştırma bürosuna sunulmak üzere neticeyi gösteren, katılım sağlayan tarafların ıslak imzalarını içeren bir uzlaştırma raporu tanzim edecektir (Erdem vd., 2017, s. 158). Sürecin istinabe yöntemi ile ilerlemesi halinde bu rapor, tarafın bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde kurulu olan istinabe bürosu aracılığı ile ilgiliye imzalatılmak suretiyle yapılırken, taraflardan birinin adresinin tüm araştırmalara rağmen tespit edilememesi, ilgiliye ulaşılamaması halinde, dosyanın sürüncemede kalmasını önlemek, sürecin salâhiyetini korumak adına uzlaştırma olumsuz sonuçlanmış sayılır ve sürece son, usul ekonomisi ilkesinin de gereği olarak, son verilir.

Bu şekilde ortaya çıkarılan uzlaştırma raporu artık CMK, Avukatlık Kanunu ve İcra İflas Kanunu 38. Madde hükümlerine göre artık yazılı ilam mahiyetinde hukuksal alanda geçerliliği olan dolayısıyla şüpheli ya da sanığın, süreç esnasında kararlaştırılan edimi gerçekleştirmemesi halinde, olayın diğer tarafına İİK hükümlerine göre ilamlı takip mefhumunu etkinleştirme hakkı tanıyan bir belge olacaktır (CMK 253/19 ve CMUY 20/5 maddesi).

Mukabilinde 5171 sayılı CMK'nın 253/16 maddesinde yer verilen düzenlemeye göre uzlaştırma müzakereleri esnasında mutabık kalamayan taraflar, bu teklifi reddetmiş olsalar dahi, sonrasında aralarında anlaşma sağlamaları halinde, buna ilişkin tanzim edecekleri belgeyi en geç iddianamenin tanzim edileceği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına teslim ederek uzlaşma sağlayabilirler (CMUY 17/2).

2.3.6. Uzlaştırmada Edim Unsuru

Karşımıza daha çok özel hukuk hükümleri arasında ve bilhassa Borçlar Kanunu düzenlemelerinde çıkan edim kavramına ilişkin olarak CMK ve CMUY mevzuat hükümlerinde herhangi bir tanıma yer verilmemiş ise de; hukuk terminolojisinde borçlunun, alacaklının kendisinden yerine getirmesini, gerçekleştirmesini istediği bir yükümlülüğü-alacak konusunu, yerine getirme mesuliyeti taşıdığı bir unsurdur (Yılmaz, 2017, s. 210).

Türk Borçlar Kanunu'nun 49. Madde metninde alacaklı ve borçlu arasında, haksız bir fiilden kaynaklanan borca ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Madde lafzına göre kusurlu olunan, ahlaka aykırılık teşkil eden ya da hukuk düzeninin meşruluk tanımayacağı bir davranış ile muhatabının zarar görmesine neden olan kimse, ortaya çıkan bu zararı gidermekle, muhatabın yaşadığı müspet etkiyi ortadan kaldırmakla yükümlüdür. Mağdurun maruz kaldığı bu zarar maddi veyahut manevi olabilir. İşte bu ahvalde uzlaştırma müzakerelerinde de cezai anlamda suç/suçlu unsurlarını ihtiva eden msnet eylemi gerçekleştiren failin, mağdurun uğradığı zararı gidermekle yüklendiği, mağdurun talep hakkının konusunu oluşturan kavrama edim denilmektedir (Kılıçoğlu, 2011, s. 3).

Müzakereler esnasında, konusu hukuka, kamu düzenine, kişilik haklarına ve ahlaka aykırı olmaması ya da imkansızlık içermemesi, belirlenebilir olması kaydıyla, taraflara edimin konusunun ne olacağı hususunda özgürlük alanı sunulduğu görülmektedir (zbek, 2018, s. 102). Kaldı ki bu ölçütlere uymayan bir edimi konu edinen sözleşmeler hukuk düzeninde bir varlık gösteremeyecek, hükümsüz nitelikte kalacaktır (zbek, 2018, s. 114). Uzlaştırma yönetmeliğinin 33.maddesinde tarafların bu müzakereler esnasında seebilecekləri edimlerin bazılarına yer verilmiştir. Ancak bu düzenleme sınırlama getiren bir düzenlemeden ziyade örnek teşkil eden, tavsiye mahiyetindeki edim türlerinden bahsetmektedir. Yani taraflar burada yazanlar dışında başka bir edim de belirleyebilecekleri gibi herhangi bir edim uygulanmamasına da karar verebilirler.

Madde metnindeki tavsiye niteliğinde yer alan edim türleri ise şu şekildedir;

Fiilden doğan maddi-manevi zararların kısmen veya tamamen tazmin edilmesi ya da eski haline getirilmesi,

Mağdur ya da suçtan zarar görenin bu süreçlerde üzerlerine tanımlı haklarına haiz olan kişi yönünden de maddi-manevi zararların kısmen ya da tamamen giderilmesi veya eski hale getirilmesi,

Bir kamu kuruluşuna veya kamunun yararı mefhumunu gözeterek hizmet sağlayan bir özel kuruluş ya da yardıma ihtiyaı olan şahıs/şahıslara bağış yapmak suretiyle destek olmak,

Mağdurun, suçtan zarar görenin, belirleyecekleri başka şahısların veya bir kamu kuruluşuna veya kamunun yararı mefhumunu gözeterek hizmet sağlayan bir özel kuruluşun sunduğu birtakım hizmetlerin geçici süre ile ilgili tarafından da yerine getirilmesi,

Topluma faydalı olacak mahiyette bir program sürecine dahil olunması,

Suçtan zarar görenden, mağdurdan özür dilenerek uzlaşmaya varılması,

Şeklinde sıralanabilir (CMUY 33. Madde).

Edim türünün ne olacağı, ne şekilde, nasıl, nerede ifa edileceği gibi hususlar müzakereler esnasındaki görüşmelerde belirlenmelidir. Edim nevinin para ya da benzeri menkul kıymetlerden olması halinde ödeme aşaması tek seferde veyahut taksit tabi tutularak gerçekleştirilebilecektir. Bu hususta üzerinde durulması gereken nokta ise, olayın failinin bu ödeme ile zor bir durum içerisinde kalmaması gerektiğidir (Özbek, 2018, s. 104-105).

Yine madde metninde yer alan kamu kurumları ya da kamu yararı gözeterek hizmet veren özel kuruluşlara ya da yardıma muhtaç kimselere bağış yapılması veya bu kurum/kuruluşların sundukları hizmet bünyesinde geçici olarak görev üstlenme şeklindeki edimler de, olayın faili yönünden işlediği suça yönelik sorumluluk bilincinin gelişmesine imkân tanırken, toplum tarafından ötekileştirilip dışlanma tehlikesini ortadan kaldıracak olup, bir nevi suç sonrası rehabilite amacına ışık olacaktır (Özbek, 2018, s. 107-108). Ayrıca gerek Anayasamızın 38. maddesinde gerekse 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 20. Maddesinde yer verildiği üzere cezai sorumluluğun şahsi olduğu, bizzat suça konu eylemi gerçekleştiren kişiye atfedildiği noktasındaki anlayış da dikkate alınarak, uzlaştırma neticesinde belirlenen edimin olayın tarafı olan şüpheli ya da sanık tarafından yerine getirilmesini sağlayacak özellikte olması lazımdır (Çetintürk, 2017, s. 576). Kararlaştırılan edimin, bu kıstasa uygunluk denetimi ise, durum ve koşullar, failin kişisel özellikleri ve diğer şartları göz önünde bulundurularak Cumhuriyet savcısı tarafından değerlendirilmesi gereken bir konudur (Çetintürk, 2017, s. 576).

Nihayetinde ezcümle, tarafların özgür iradelerine dayanan ve hukuk sisteminde geçerli bir edimi konu alan sözleşmelerde aranan şartlara uygun olarak belirlenecek bir edim türü, uzlaştırma müzakereleri aşamasında kararlaştırılarak uygulamaya konulabilir. Uzlaştırmacının da bu karar verme sürecinde, özellikle tarafların talep etmeleri halinde, yönlendirme ve baskı kurma halinden uzak duracak şekilde, tavsiyelerde bulunmasında herhangi bir beis yoktur (Erdem vd., 2017, s. 198; Özbek, 2018, s. 556-557). Böylelikle günden güne değişen yeni, farklı türden edim uygulamaları ile kamuoyunun memnuniyetini sağlayan, toplum nezdinde uzlaştırma kurumuna duyulan sevgi ve inancı destekleyen yeni edim türlerinin önünün açılmasına da imkan tanınacaktır.

2.3.7. Uzlaştırma Raporu ve Uzlaşma Belgesi

Uzlaşma işlemleri başlangıcında, kendisine dosya tevzi edilen uzlaştırmacı, yukarıda belirtildiği üzere, ilk etapta dosyaya konu suçu, olayı ve tarafları anlamak adına dosyayı irdelemeli, müzakere sürecine hazırlık yapmalıdır. Müzakere görüşmeleri öncesinde taraflarla ön görüşme sağlaması hali ise uygulamada en tercih edilen metotlardan biridir. Gerçekleştirilen bu ön görüşme akabinde taraflara müzakere için teklif sunduğu evrede, uzlaştırmacının tarafı olan kimseler bu aşamada olumsuz yanıt vermeleri halinde müzakere aşamasına geçilmesi mümkün olmayacağı için artık uzlaştırma raporu düzenleme yükümlülüğü ortadan kalkacaktır. Mevzuatta bu duruma binaen düzenlenen herhangi bir madde hükmü bulunmasa dahi usul ekonomisi ilkesinin gereği olarak henüz teklif aşamasında ret olunan bir süreçte, usul ekonomisi ilkesinin de mantığına uygun olacak şekilde, uzlaştırmacının bu durumu belgeleyen ve süreci anlatan bir tutanak minvalindeki belgeyi uzlaştırma bürosuna sunmasında herhangi bir beis görülmemektedir.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 73/8 maddesi atfıyla bu kıstaslara uygun olarak hazırlanan raporun Cumhuriyet savcısı veya hakim tarafından uygun görülmesi halinde CMK'nın 253/17 maddesinde yer alan düzenlemeye binaen uzlaştırma bürosundan sorumlu Cumhuriyet savcısı, süreçlerin usule ve Kanun'a uygun yürütüldüğü, edimli bir uzlaşma olması halinde bu edimin konusunun hukuka, ahlaka uygun olduğu yönündeki incelemeleri ve denetlemeleri yapmakla yükümlü olacaktır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 189). Cumhuriyet savcısının yapacağı denetleme ve incelemeler akabinde büroya sunulan raporun bütün yönleri ile mevzuat hükümlerine uygun olduğu kanaatine varırsa CMUY 18/4 maddesine göre raporu imzalayıp, mühürlemek kaydıyla soruşturma dosyasında muhafaza edilmesine karar verecektir. Bu denetimde herhangi bir sorun ya da aksaklık tespit ettiği takdirde ise CMUY 17. Maddesinin de tanıdığı olanakla gerekçelerini belirtmek suretiyle uzlaştırmacıya raporu iade hakkı saklı olacaktır (CMUY 18/5).

Yine tarafların müzakere ya da teklif aşamalarında uzlaştırma teklifine olumsuz yanıt vererek süreci sonlandırmaları ancak iddianame tanzimine kadar yer alan o süre zarfında kendi aralarında anlaşma sağlayarak, Yönetmelik Ek-3'te bulunan belgeye uygun olarak aralarında hazırlayacakları 'uzlaşma belgesini' de Cumhuriyet savcısına sundukları takdirde, ilgili savcılık tıpkı uzlaştırma raporunda olduğu gibi belgenin ve diğer şartların usule ve yasaya uygunluğuna ilişkin denetim yapacaktır (CMUY 19/1).

2.4. UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİNE DAİR SONUÇLARIN HUKUKİ ZEMİNDE YANSIMALARI

2.4.1. Soruşturma Evresi Aşamasında Uzlaştırmanın Sağlanması Halinde Hukuki Sonuçları

Soruşturma aşamasında uzlaştırma sağlanması halinde nasıl bir yol izleneceğine dair düzenlemelere 5271 sayılı CMK'nın 253/19 maddesi ve CMUY 20. Maddesinde yer verilmiştir. Mevzuat hükümleri ile belirlenen bu neticelerin ne olacağı konusu, uzlaştırmacı tarafından sürecin en başında, taraflara da tam ve eksiksiz olarak anlatılmalıdır. Özellikle fail bakımından hukuk ekseninde çok farklı yerlere evrilme ihtimali bulunan bu durumlara ilişkin bilgilendirme ve aydınlatma yükümlülüğü uzlaştırmacı tarafından titizlik ve özenle yerine getirilmelidir (Yerdelen, 2018, s. 185).

Bu bağlamda soruşturma evresinde uzlaşma işlemleri olumlu olarak neticelendirildiği takdirde iki türlü karar verildiğini görmekteyiz. Bunlar kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı olarak karşımıza çıkmaktadır.

CMK'nın 172. Madde metninde düzenlenen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararı esasen, soruşturma sürecinin sonunda Cumhuriyet savcısı yürütülen tahkikat ile lehe ve aleyhe toplanılan bütün deliller mukabilinde, kamu davası ikame etmeye elverişli “yeterli şüphe” veya herhangi bir sebepten dolayı kovuşturma yapılmasına engel bir durum ortaya çıktığında verilen bir karar türüdür. Uzlaşma işlemleri yönünden de olumlu sonuçlanan bir süreçte olayın faili kararlaştırılan edimi tek seferde tatbik eder veyahut bir edim belirlenmeksizin doğrudan uzlaşma olumlu sonuçlanır ise Cumhuriyet savcısı tarafından bu yönde karar verilecektir (Yerdelen, 2018, s. 186).

Çalışmamızın “Uzlaştırmada Edim” başlıklı bölümünde yer verildiği üzere, bazen süreç esnasında belirlenen edimin tek seferde ifası yerine ileri bir tarihe ya da taksitlere bağlanarak yerine getirilmesine taraflarca karar verilebilir ya da edimin muhtevası bir süreklilik haline ilişkin olabilir. Bu gibi hallerde ise 5271 sayılı CMK'nın 171/3 maddesinde yer alan düzenleme ışığında varlık gösteren “kamu davasının açılmasının ertelenmesi” kurumu için aranan koşullar olmaksızın, duruma spesifik bir yaklaşımın tezahürü olarak, kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönünde karar verilecektir. Buradaki ana kıstas kararlaştırılan edim türünün taksitlere bağlanmış, süreklilik arz eden ya da vadeli yani ileri bir tarihe ifası bırakılmış türden olması gerektiğidir. Edimin vaat edildiği üzere uygulanıp uygulanmadığı noktasında ise takibi yapması gereken ilgili Cumhuriyet savcısı olacaktır (Yerdelen, 2018, s. 187-188). Edimin anlaşmaya uygun bir şekilde yerine getirilmesi halinde şüpheli şahıs hakkında artık kovuşturmayaya yer olmadığına dair yani “takipsizlik” kararı verilecektir (CMUY 20/3 maddesi).

Bu durumda artık CMK 253/19 maddesinde yer alan düzenlemeye göre -uzlaşma işlemleri esnasında henüz tespit edilememiş veya sonrasında varlığından haberdar olunmuş zararlar hariç olmak üzere- soruşturmaya konu olan suç yönüyle ayrıca bir tazminat davası ikamesi söz konusu olmayacak, bu şekilde açılmış bir dava var ise bundan da feragat edildiği kabul edilecektir (Çetintürk, s. 580.). Bu koşul zararın tamamen değil de bir miktarının-kısmen giderildiği hallerde de kalan kısım-miktar yönünden tazminat davası açma hakkına engel olacaktır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 207).

CMK'nın 253/19. Maddesinde yer alan düzenleme ışığında, kararlaştırılan edimin süresi içerisinde yerine getirilmediği halde, normal şartlar altında CMK 171/4 maddesinde öngörülen geri kalan erteleme süresi ya da yine madde metninde belirtilen koşullardan biri olan kasıtlı suç işleme koşulu aranmaksızın, şüpheli hakkında üzerine atılı suça ilişkin olarak kamu davası açılacaktır. Bu takdirde olayın mağdur ya da zarar gören tarafı da, Cumhuriyet savcısının onaylaması ile İİK 38. Maddesinde yer alan yazılı ilam niteliğine haiz olan uzlaştırma belgesi ya da raporunu kullanmak suretiyle şüpheli ya da sanık hakkında zararı tazmin etmek maksadı ile ilamlı icra mekanizmasını devreye sokabilir (Yerdelen, 2018, s. 192).

Uygulamada edimin süreklilik içermesi, takside bağlanması ya da vadeli olarak belirlenmesi halinde tatbik edilen kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin konuda tartışma konusu olan meselelere de değinmekte fayda görüyoruz. Bu ahvalde doktrinde yer alan bir görüş edim ifa edilse dahi, CMK ilgili madde metninde erteleme süresi içerisinde kasıtlı bir suç işlenilmediği takdirde şartların oluşacağını belirtildiği, dolayısıyla bu durumun uzlaşma kapsamında tatbik edilen bu madde metninde de aranması gerektiğini savunmaktadır. Yani fail edimi ifa etse dahi, bu süre zarfında kasıtlı bir suç işlemiş ise hakkında takipsizlik kararı verilmemesi gerektiğini savunmaktadır (Kaymaz & Gökcan, 2003, s. 190-191).

Karşıt cenahta yer alan görüşe göre ise, uzlaştırma işlemleri esnasında edimin tek seferde yerine getirilmesi hali ile takside bağlanması, ileri tarihe bırakılması ya da süreklilik ihtiva eden bir türden olması arasında, edim ifa edildiği takdirde, herhangi bir fark bulunmamaktadır. Sarfinazar edimin ileri tarihe bırakılması vaziyetinin, koşulları daha ağır olacak neticelere bağlama halinin Kanun koyucunun amacı ve uzlaştırma kurumunun sağlamak istediği onarıcı adalet anlayışına hizmet etmeyeceği, bu koşullar altında verilen kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının, sadece uzlaştırma kurumu yönünden diğer şartlar aranmaksızın spesifik bir uygulama olarak tatbik edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Arslan & Soygüt, 2008, s. 159).

Kanaatimize göre ise, CMK 259/19. Madde metninde yer alan düzenlemede, edimin ifa edilmemesi halinde, CMK 171/4 maddesinde belirtilen şartlar aranmaksızın kamu davası ikame

edileceği hususu vurgulanmıştır. Dolayısıyla uzlaştırma müessesesi yönünden kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin karar verme halinin daha münhasır bir noktadan ele alındığını söylemek mümkündür. Edimli bir uzlaştırmada failin tek seferde edimi ifa etmesi hali nasıl ki doğrudan takipsizlik kararı ile sonuçlandırılmakta ise edimin ileri tarihli, taksitli ya da süreklilik ihtiva etmesi halinde de bu süre zarfında soruşturmanın sürüncemede kalmasını önlemek adına bir karar verilmesi halinin gerekli olması hasebiyle CMK 171/4 maddesinin uygulanabilirliğinin gündeme geldiği, bu bağlamda edimin ifa edilmemesi halinde bu madde metnindeki diğer şartlardan varestede olacak şekilde takipsizlik kararının verileceğinin de kaleme alındığı, dolayısıyla hukuki bakış açısında istikrar ve tutarlılık sağlamak adına edimin ifa edildiği senaryoda da bu şartlardan ayrı bir değerlendirme ile sonuç odaklı düşünmek ve gayesi edimin gerçekleştirilmesi ile süreci sonlandırmak şeklindeki bakış açısının bu kurumun amacına daha uygun olacağı düşüncesindeyiz.

2.4.2. Kovuşturma Evresinde Uzlaştırma İşlemlerinin Hukuki Sonuçları

Uzlaştırma kurumu ekseriyetle ve öncelikle soruşturma safhasında tatbik edilmesi lazım gelen, özü itibariyle de bir muhakeme şartı özelliği barındıran müessese olarak düzenlenmiştir (Centel & Zafer, 2016, s. 637). Öyle ki bu kapsama giren bir suç hakkında yürütülen soruşturma süreci sonunda, kamu davası ikame edildiği takdirde, uzlaştırma işlemlerinin uygulanmaması vaziyeti 5271 sayılı CMK'nın 174/1 Maddesinde yer alan “İddianame İadesi” sebeplerinden biridir. Her ne kadar genel kural ve uygulama bu yönde ise de bazı hallerde mahkeme aşamasında da uzlaştırma işlemlerinin uygulanma zarureti hâsıl olabilmektedir. Bu vaziyetler;

Suçun yargılama aşamasında ilk etapta tanımlanan niteliğinin değişerek CMK 253. Maddesi kapsamında yer alan suçlardan birine dönüşmesi (Y.4.CD., 17.04.2006, 2004/5947 E., 2006/9479 K., (YKD., S.1, C.33, Ocak 2007, s.173)).

Suçun halihazırda bu vasfa haiz olduğunun ilk defa kovuşturma aşamasında anlaşılması ve ‘evrelerden dönülmezlik’ prensibi gereği uzlaştırma işlemlerine başvurma ihtiyacı hasıl olduğu (Centel & Zafer, 2016, s. 460). (Y.4.CD., 8.2.2006, 2005/13135 E., 2006/2163 K., sayılı kararı (www.akip.com.tr)).

Normal şartlar altında iddianame tanzimi ile mahkeme önüne gelmesi gerekli olan uzlaştırma kapsamında yer alan bir suçun iddianame yerine geçme vasfına haiz bir belge ile mahkeme önüne gelmesi,

Kovuşturma evresinde yürütülen yargılama faaliyetleri esnasında güncel bir Kanun değişikliği ile yargılamaya konu olan suçun uzlaştırma kapsamına alınan suçlardan biri olması,

Gibi durumların varlığı halinde artık uzlaştırma işlemlerinin tatbik edilmesi gerekecektir (Erdem vd., 2017, s. 101; Öztürk, 2013, s. 60).

Bu koşulların ortaya çıkması halinde mahkeme artık yargılama faaliyetine devam etmeyecek ve dosyayı Cumhuriyet Başsavcılık nezdinde bulunan uzlaştırma bürosuna gönderme kararı vererek, uzlaştırma sürecinin sonuçlanmasını bekleyecektir.

Mahkeme bu yönde bir uygulamayı zorunlu gördüğü takdirde, dosyayı bütünüyle değil; ilgili-lüzum görülen belgeleri gönderecek olup, kuracağı arar kararda da kimin kime karşı hangi suçu işlediğinden bahisle bu yönde bir karar verdiğini açık olarak belirtecektir (Yerdelen, 2018, s. 151).

Mahkemenin bu yönde kuracağı karara karşı mevzuatımızda tek başına bir kanun yolu ya da itiraz usulü öngörülmemiş ise ana kararla birlikte itiraza ya da kanun yoluna gidilmesi önünde herhangi bir engel bulunmamaktadır. Dosyanın uzlaştırma bürosuna iletilmesini müteakiben ilgili Cumhuriyet savcısı, net ve açık olarak suçun uzlaştırma kapsamında kalmadığını tespit etmiş ise, mahkemeden dosyayı büroya gönderme şeklindeki ara kararını tekrar gözden geçirerek değerlendirme yapmasını, CMUY 22/6 maddesi dayanağını kullanarak -tavsiye mahiyetinde bir usulle-talep edecektir (Yerdelen, 2018, s. 152).

Kovuşturma evresinde bu şekilde uzlaştırma bürosuna gönderilen dosya üzerinden yürütülen işlemlerde uzlaşma olumlu sonuçlandığı takdirde 5271 sayılı CMK'nın 223/ 8. Maddesinde de yer alan düzenleme ışığında, edimin tek seferde yerine getirilmesi kararlaştırılmış ve koşulda gerçekleşmiş ise mahkeme tarafından düşme kararı verilecek ve yargılama sonlandırılacaktır (Yerdelen, 2018, s. 190).

Ancak edimin ifası, soruşturma evresinde de olduğu gibi, ileri tarihe bırakıldığı, takside bağlandığı veyahut nevi hasebiyle süreklilik ihtiva ettiği hallerde, CMK 231. Maddesinde yer alan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) kurumuna ilişkin koşullar aranmaksızın, bu yönde karar verilir. CMK'nın 131/6. Maddesinde yer alan şartlar;

- a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,
- b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,
- c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın; aynen iade, suçtan önceki hâle getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi,

Gerekir.

Edimin belirlenen süre zarfında yerine getirildiği veyahut getirilmediğine dair yapılacak takip, soruşturma evresinde ilgili Cumhuriyet savcısının denetimine tabi bir mesele iken, kovuşturma evresinde bu takibi Cumhuriyet başsavcılığı bünyesinde yer alan ilamat-infaz bürosu yapacaktır. Sanığın kararlaştırılan edimi yerine getirdiğinin tespiti halinde, uzlaşma sağlanmış kabul edilecek ve mahkeme tarafından CMK 223/8 maddesi uyarınca düşme kararı verilecektir. Edimin gereği gibi ifa edilmediği, yerine getirilmediğinin tespiti halinde ise sanık hakkında tekrar HAGB kararı tatbik edilmeksizin, açıklanması geriye bırakılan hüküm mahkeme tarafından açıklanır (CMK 254/2 maddesi; Yerdelen, 2018, s. 191-192).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BAYBURT İLİ NEZDİNDE UYGULANAN UZLAŞTIRMA İŞLEMLERİNDE “KAMUYA YARARLI EDİM” ÖRNEKLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde yer alan uzlaştırma büromuzda görev yaptığımız 2022-2024 yılları arasında, uzlaştırma kapsamına giren suçları konu edinen dosyalarda, uzlaştırma sürecinin olumlu sağlandığı ve edim türü olarak “kamuya yararlı edim” şeklindeki farklı ifadelerin sağlandığı dosyalarımızın basında karşılık bulan haber içeriklerine örnekler göstereceğiz.

1. Bayburt’ta “Basit Yaralama” suçuna ilişkin başlayan soruşturma sürecinde olayın taraflarının Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) 10 bin TL tutarında bağış yapılması konusunda mutabık kalmaları halinde uzlaşma işlemlerinin olumlu sağlandığı hadisede;

K.A ve B.N.K isimli arkadaşlar dışarıda beraber vakit geçirdikleri esnada başka bir araçla yanlarına uğrayan H.A ve R.A isimli şahısların darp eylemlerine maruz kalmaları akabinde şikâyetçi olmaları üzerine başlatılan tahkikat işlemlerinde;

Dosyanın tamamlanan soruşturma işlemleri sonrasında uzlaştırma bürosuna tevzi edildiği, büro tarafından görevlendirilen uzlaştırmacının müzakere süreçlerini başlattığı ve K.A ve B.N.K isimli mağdurların, TSK’ya bağış yapıldığı takdirde şüpheli şahıslar ile uzlaşacaklarını bildirmeleri üzerine şüphelilerin de bu teklifi kabul ettikleri, neticede olayın faillerinin TSK’ya 10 bin TL tutarında bağış yaptıkları görülmektedir. Böylelikle bahse konu hadiseye ilişkin kamu davası ikame edilmeksizin ve sonuçları itibariyle kamuya yararlı bir edimin gerçekleştirilmesi ile kapatılmıştır (Bayburt’ta basit yaralama suçunda taraflar TSK’ya bağış yapma şartıyla uzlaştılar, 2024).

2. Bayburt İlinde diş hekimi olarak çalışan bir doktorun tedavi maksadıyla kendisine müracaat eden bir hastası tarafından tehdit edilmesi üzerine adli mercilere başvurarak şikâyetçi olduğu, yürütülen soruşturma işlemleri akabinde şüpheli hakkında kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin olgunlaştığı ancak suçun uzlaştırma kapsamında olması hasebiyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği, ilgili büro tarafından devreye giren ekiplerin taraflar arasında müzakere görüşmelerini başlatmasının ardından mağdur tarafın Mehmetçik Vakfına bağış yapılması şartıyla uzlaşacağını bildiği, şüphelinin de bu teklifi kabul ederek Mehmetçik Vakfına 3 bin TL bağışta bulunması üzerine, kamuya yararlı bir edimin ifa edildiği dosyada uzlaşma işlemlerinin olumlu sonuçlanması hasebiyle süreç tamamlanmıştır (Bayburt’ta bir dava daha bağış şartıyla uzlaşıyla sonuçlandı, 2024).

3. Bayburt'ta ikamet eden A.D isimli şahıs ile araç parkı meselesi yüzünden aralarında gerginlik yaşanan Y.D. isimli şahıslar arasında yaşanan hadisede, A.D. karşı tarafın kendisine hakaret ettiği iddiası ile adli mercilere başvurarak şikayetçi olduğu, başlatılan tahkikat süreci kapsamında hakkında kamu davası açmaya yeterli suç şüphesi olgunlaşan Y.D'nin üzerine atılı suçun uzlaşma kapsamına giren suçlardan olduğu anlaşılarak dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği, uzlaştırma büro ekiplerinin devreye girmeleri ile taraflar arasında uzlaştırma müzakere süreçlerinin başlatıldığı ve olayın mağdur tarafının, Y.D'nin SMA hastalığı ile mücadele eden Aslan Koca adına yürütülen kampanyaya destekte bulunması şartını edim olarak talep etmesi üzerine, şüphelinin de bu teklifi kabul ederek 500 TL bağışta bulunduğu ve böylelikle taraflar arasındaki uzlaşmanın olumlu sonuçlanarak dosyanın dava açılmaksızın kapandığı görülmektedir.

4. Bayburt'ta meydana gelen basit yaralama olayında, Ö.A.O isimli şahıs H.A. isimli kişinin kendisini darp ettiği iddiası ile adli mercilere başvurusu akabinde, yürütülen soruşturma sürecinde şüpheliye isnat edilen suça ilişkin kamu davası ikame etmeye elverişli suç şüphesinin olgunlaştığı ancak şüpheli üzerine atılı suçun uzlaşma kapsamında kalması hasebiyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderildiği, uzlaştırma büro ekiplerince yürütülen çalışmalar ve şahıslar arasında gerçekleşen müzakere görüşmelerinde,

Mağdur Ö.A.O, H.A'nın, Türkiye Gaziler ve Şehit Aileleri Vakfına 10.000 TL bağışta bulunması halinde uzlaşacağını bildirmesi üzerine, şüphelinin bu teklifi kabul ederek ilgili vakfa 10.000 TL tutarında bağış sağladığı olayda, gerçekleştirilen kamuya yararlı edimle birlikte olumlu sonuçlanan bir uzlaştırma dosyasında daha mahkemeye intikal etmeden tamamlanmıştır.

5. Bayburt'ta faaliyet gösteren bir işletmenin müdürü ile müşteri olarak gelen şahıs arasında hesap ödeme mevzusu yüzünden sözlü olarak başlayan tartışmada işletme müdürü M.S., müşteri olan S.K. isimli şahsın sözlü hakaret ve tehdit içerikli söylemlerine maruz kaldığını iddia ederek şikayette bulunmuş olup, adli mercilerce S.K. hakkında soruşturma süreci başlatılmıştır.

Tahkikat evreleri akabinde üzerine atılı “hakaret ve tehdit” suçlarına ilişkin hakkında dava açmaya yeterli suç şüphesi olgunlaşan S.K.'nin müsnet eylemlerinin uzlaştırma kapsamında yer alan suçlardan olması hasebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmiş ve uzlaştırma büro ekipleri ile müzakere süreçleri başlamıştır.

Bu görüşmeler esnasında mağdur taraf şüpheli S.K.'nin fırına bağış yapması ve ihtiyaç sahibi olan kişiler için “askıda ekmek” uygulaması ile yardımcı olması koşulu ile uzlaşacağını bildirmesi üzerine, bu teklifi şüphelinin kabul ettiği ve Bayburt İli Demirözü İlçesinde bulunan

iki ayrı fırına toplamda 5.000 TL bağışta bulunarak 600 ekmeğin ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını sağladığı hadisede, kamuya yararlı olarak gerçekleştirilen bu edimle taraflar arasındaki uyuşmazlık mahkemeye intikal etmeden çözüme kavuşturuldu.

6. Bayburt'ta hizmet vermekte olan özel bir diş kliniği merkezine tedavi maksatlı başvuran H.H.O. isimli şahıs, kendisine en doğru tedaviyi uygulamadığını iddia ettiği diş hekimi B.S.G. isimli doktor hakkında şikâyetle bulunması akabinde başlatılan soruşturma süreçlerinde, diş hekiminin dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranışı ile sebebiyet verdiği müsnet eylemine ilişkin kamu davası ikameye etmeye elverişli suç şüphesine erişildiği anlaşılmış, ancak suçun uzlaştırma kapsamında kalması hasebiyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir.

Uzlaştırma büro ekiplerince yürütülen çalışmalar neticesinde, müzakere görüşmelerinde bir araya gelen taraflardan mağdur H.H.O. isimli şahsın, şüpheli ile uzlaşmak için Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı'na (TEMA) 150 fidan bağış yapmasını talep etmesi üzerine, şüpheli bu edimi kabul ederek 150 fidan karşılığında TEMA Vakfı'na 12 bin 800 lira bağış yaptı.

Böylelikle bir dosya daha gerçekleştirilen kamuya yararlı edim ile mahkemeye intikal etmeden çözüme kavuşturuldu.

7. Bayburt İlinde ikamet eden T.O. isimli şahıs kendisine yönelik hakaret içerikli söylemlerde bulunduğunu iddia eden Y.A. isimli şahıstan şikâyetçi olması üzerine başlatılan soruşturma süreçlerinde, şüpheli üzerine atılı suça dair kamu davası ikame etmeye elverişli suç şüphesine ulaşıldı. Ancak dosyanın uzlaştırma kapsamına giren suçlardan olması nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi ve devreye giren uzlaştırma büro ekiplerinin başlattığı çalışmalarda, tarafların müzakere süreçlerinde bir araya gelmeleri akabinde olayın mağdurunun, SMA hastası çocuğa bağış yapılması şartı ile uzlaşmayı kabul edeceğini bildirmesi üzerine, bu edimi kabul eden Y.A. SMA hastası olan Cennet Su isimli çocuk adına başlatılan kampanyaya 2.000 TL destekte bulunması üzerine taraflar arasında uzlaşma gerçekleşti ve kamuya yararlı bir edim ifası ile uyuşmazlık çözüme kavuşturuldu.

8. Yine Bayburt İlinde yaşanan bir aile içi kavga vakasında eşinin kız kardeşi ile tartışan S.T., şüpheli A.B. isimli görümcenin darp eylemine maruz kaldığını iddia ederek adli mercilere başvurması akabinde soruşturma süreçleri başlatıldı.

Tahkikat kapsamında ele geçen deliller ile üzerine atılı olan kasten yaralama suçunu işlediği yönünde kamu davası açmaya yeterli suç şüphesi bulunan şüphelinin müsnet eyleminin uzlaşma kapsamında yer alan suçlardan birine tekabül etmesi nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerince yürütülen özverili çalışmalar neticesinde taraflar arasında başlatılan müzakerelerde mağdur S.T. görümcəsi olan şüphelinin SMA hastası çocuğa bağış yapması ile uzlaşacağını bildirmesi üzerine, şüphelinin bu edim teklifini kabul ederek Spinal Müsküler Atrofi (SMA) hastası olan Cennet Su Ateş isimli çocuğa 8.000 TL bağış yapması ile taraflar arasında uzlaşma sağlandı ve uyuşmazlık kamuya yararlı edimin ifası ile çözüme kavuşturuldu (Bayburt'ta Aile İçi Tartışma: Gelin Görümcəsi ile Uzlaşma İçin SMA Hastasına Bağışta Bulundu, 2024).

9. Bayburt İli Turgut Özal Bulvarı mevkiinde K.F sevk ve idaresindeki otomobilin neden olduğu zincirleme kaza sebebiyle araç içerisinde bulunan S.K, M.Ç, M.S ve başka araç sürücü S.A yaralandıkları olayda, kaza neticesinde yaralanan şahıslardan S.K ve M.Ç kazanın yaşanmasına sebep olanlar hakkında suç duyurunda bulunmaları üzerine “Taksirle Birden Fazla Kişinin Yaralanmasına Neden Olma” suçuna ilişkin soruşturma süreçleri başlatılmıştır.

Yürütülen tahkikat işlemleri neticesinde olayın şüphelisi hakkında kamu davası ikame etmeye yeteli düzeyde suç şüphesinin olgunlaştığının anlaşıldığı, ancak suçun uzlaştırma kapsamında kalması sebebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir.

Uzlaştırma bürosu ekiplerince yürütülen özenli çalışmalar mukabilinde, müzakere görüşmeleri esnasında müşteki şahıslar TSK Güçlendirme Vakfına yapılacak bağış ile uzlaşmayı kabul edeceklerini bildirdiler. Bu teklifi kabul eden şüpheli K.F. bahsi geçen vakfa 5.000 TL tutarında bağış yaptı. Böylelikle gerçekleştirilen kamuya yararlı edim ile uzlaşma süreci olumlu sonuçlandı ve uyuşmazlık kamu davası ikame edilmeksizin çözüme kavuşturuldu (Bayburt Adliyesi, zincirleme trafik kazasını Mehmetçik Vakfı şartıyla uzlaştırdı, 2024).

10. Bayburt'ta yaşayan B.B. isimli kadın şahıs kendisine hakaret içerikli söylemlerde bulunduğunu iddia ettiği İ.A. isimli şahıstan şikâyetçi olması üzerine, şüpheli hakkında “hakaret” suçuna ilişkin soruşturma işlemleri başlatıldı. Yürütülen tahkikat süreci kapsamında, suçun uzlaştırmaya tabi suç türlerinden olması hasebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerince yürütülen titiz ve özenli çalışmalar mukabilinde, taraflar arasında gerçekleştirilen müzakere işlemlerinde müşteki şahıs, şüphelinin Bayburt Belediyesi Hayvan Bakımevi ve Rehabilitasyon Merkezindeki sokak hayvanlarına yardım maksatlı mama alması üzerine uzlaşacağını bildirmesi üzerine, şüpheli bu teklifi kabul ederek ilgili merkeze 5.000 TL tutarında yardımda bulunmuş ve böylelikle gerçekleştirdiği kamuya yardımlı edimle kamu davası ikame etmeksizin uyuşmazlık çözüme kavuşturulmuştur (Bayburt'ta İlginç Uzlaşma, 2023).

11. Bayburt'ta ikamet eden M.K.'nin trafikte tartışma yaşadığı şahıs H.Y.'nin kendisine hakarete bulunduğu iddiasına binaen soruşturma süreçleri başlatılmıştır.

Tahkikat işlemleri kapsamında şüpheli üzerine atılı suçun uzlaştırma kapsamında olan suçlardan olması sebebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir.

Uzlaştırma bürosu ekiplerinin başlattığı müzakere süreçlerinde müşteki şahıs, şüphelinin ihtiyacı olan çocuklara okul forması bağışlama şeklinde bir edim teklifinde bulunması üzerine, şüpheli şahıs bu teklifi kabul ederek Bayburt İlinde bulunan Atatürk İlkokulu idarecilerinin belirlediği ve ihtiyacı bulunan 6 farklı öğrenciye okul forması alması üzerine, gerçekleştirdiği kamuya yararlı edim ile uzlaşmanın olumlu sonuçlandığı ve kamu davası ikame etmeksizin uyuşmazlığın çözüme kavuşturulduğu görülmüştür (Bayburt'ta ilginç uzlaş, 2023).

12. Bayburt'ta meydana gelen bir trafik kazası hakkında başlatılan soruşturma sürecinde, tarafların şikâyetlerine konu suça ilişkin yürütülen soruşturma işlemleri akabinde kamu davası açmaya yeterli suç şüphesinin olgunlaştığı görülmüş olup ancak suçun uzlaştırma kapsamında kalan suçlardan olduğunun anlaşılması dosya uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir.

Uzlaştırma bürosu ekiplerince yürütülen özenli çalışmalar neticesinde taraflar müzakere görüşme süreçlerine dâhil edilmiştir. Bu görüşmeler akabinde müşteki taraf, şüpheli tarafın köy okullarına yardımda bulunması şeklinde gerçekleştireceği bir edim ile uzlaşmayı kabul edeceğini belirtmiştir. Edim teklifini kabul eden şüpheli şahıs, uzlaştırma bürosu ekiplerinin de yardımda bulunmasıyla temin ettiği yardım malzemelerini Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü beraberinde yürütülen süreç dâhilinde Mutlu İlkokulu ve Kırkpınar İlkokulu ile İmam Hatip Ortaokulunda öğrenim gören öğrencilere iletmiştir.

Böylelikle şüpheli tarafça gerçekleştirilen kamuya yararlı edim ile uyuşmazlık çözüme kavuşturulmuştur (Uzlaşma sonucu temin edilen spor malzemeleri koy okullarımıza ulaştırıldı, 2025)

13. Bayburt'ta yiyecek-içecek alanında hizmet veren bir iş yerinin sahibi ile müşteri olarak mekâna gelen şahıs arasında yaşanan sözlü tartışmanın, müşteri olarak bulunan şahsın mekan sahibi ve çalışanını darp etmesiyle büyümesi üzerine, işletme sahibi M.E.Y.'nin E.A. isimli şahıstan şikayetçi olmasına binaen soruşturma süreci başlatıldı.

Yürütülen tahkikat işlemleri kapsamında şüpheli üzerine atılı suçun uzlaştırma kapsamına giren suç türlerinden olduğunun anlaşılması üzerine dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaştırma büro ekiplerince yürütülen çalışmalar akabinde, taraflar arasında gerçekleşen müzakere görüşmelerinde, müşteki tarafında yer alan şahıslar şüphelinin Gazze'ye insani yardımda bulunması halinde uzlaşma teklifini kabul edeceğini belirtti.

Dosyada görev alan uzlaştırmacı M.E.Y ve A.Y'nin bu teklifini şüpheli E.A'ya iletmeleri üzerine, şüpheli teklifi kabul etti ve kamuya yararlı hizmet sunan bir dernek aracılığıyla Gazze'ye 3.000 TL tutarında insani yardım bağışında bulundu.

Böylelikle uzlaştırma bürosunun aracılığıyla gerçekleştirilen kamuya yararlı bu edimle uzlaşma olumlu sağlanarak bir uyuşmazlık daha mahkemeye intikal ettirilmeden çözüme kavuşturuldu (Bayburt'ta basit yaralama suçunun tarafları Gazze'ye bağış şartıyla uzlaştılar, 2024)

15. Bayburt'ta ikamet eden bir çift arasında yaşanan aile içi vakada, F.D. isimli kadın şahıs eşi R.D.'nin kendisine hakaret ettiğini iddia ederek şikâyetçi olması üzerine soruşturma süreci başlatıldı.

Tahkikat kapsamında üzerine atılı “hakaret” suçuna ilişkin yeterli suç şüphesi bulunan şahsın müsnet eyleminin uzlaştırma kapsamında kalması sebebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma bürosu ekiplerinin yürüttüğü müzakere süreçlerinde, müşteki taraf 20 senedir evli olduğu eşinin bugüne değin kendisine hiç çiçek almadığını eğer bir buket çiçek alırsa uzlaşma teklifini kabul edeceğini söylemesi üzerine, uzlaştırmacı bu teklifi şüpheli tarafa ilette. Eşinin edim teklifini kabul eden şüpheli 20 senelik evliliklerinde ilk kez eşine çiçek alması üzerine taraflar arasında uzlaşma sağlandı ve bir uyuşmazlık daha çözüme kavuşturulmuş oldu.

Olayın şüpheli tarafı ayrıca eşinden özür dileyerek, süreç esnasında uzlaştırmacının yapıcı ve nezaketli tavırlarından dolayı kendisine teşekkür etti, bundan sonraki süreçte eşine karşı daha incelikli davranacağını, elinden geldiğince de çiçek alacağını belirtti. (Bayburt'ta şikâyetçi olduğu eşiyile “bir buket çiçek” karşılığında uzlaştı, 2023)

16. Bayburt'ta yaşayan müşteki B.Y. isimli şahıs şüpheli N.A.'nın kendisine hakarete bulunduğunu iddia ederek şikâyetçi olması üzerine soruşturma süreci başlatıldı.

Yürütülen tahkikat işlemleri kapsamında, üzerine atılı suça ilişkin yeterli suç şüphesi olgunlaşan şüphelinin müsnet eyleminin uzlaşma kapsamında yer alan suçlardan olması hasebiyle dosyanın uzlaştırma bürosuna gönderilmiştir.

Uzlaştırma bürosu ekiplerinin başlattıkları müzakere süreçlerinde, müşteki taraf, şüphelinin bir okula ihtiyaç yardımında bulunması halinde uzlaşma teklifini kabul edeceğini belirtti. Bu edimi kabul eden şüpheli taraf ise uzlaştırmacı aracılığıyla Bayburt İlinde eğitim-öğrenim sağlayan Hoca Ahmet Yesevi İlkokuluna kırtasiye malzemeleri alınması için 2.000 TL nakit para yardımında bulundu.

Şüpheli tarafından gerçekleştirilen kamuya yararlı edim ile taraflar arasında uzlaşma sağlandı ve bir uyuşmazlık daha mahkemeye intikal etmeksizin çözüme kavuşturuldu.

17. Haber içeriğine basında “Bayburt’ta tehdit, hakaret, basit yaralama suçlarından hakkında soruşturma yürütülen 2 şüpheli depremzede aileye bağış yaparak ceza almaktan kurtuldu” şeklinde yer verilmiştir.

Bayburt-Gümüşhane karayolu üzerinde meydana gelen hadisede müşteki S.A. ve yeğeni M.S.A. ile S.Ş. arasında trafikte yol verme mevzusu üzerinden başlayan sözlü tartışmanın arbedeye dönüşmesi ile olay adli makamlara intikal etti.

“Basit yaralama, hakaret, tehdit” suçlarından yürütülen soruşturmada şüpheliler S.A. ile yeğeni M.S.A. hakkında atılı suçlara ilişkin kamu davası ikame etmeye yeterli suç şüphesinin olgunlaştığı anlaşılmış olup, müsnet eylemlerinin uzlaştırma kapsamında kalan suçlardan olması nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerinin başlattığı çalışmalarda, taraflar arasında müzakere görüşmelerine başlandı. Bu süreçte müşteki S.Ş. şüphelilerin ülkemizde 6 Şubat depremlerinde mağdur olan ailelere yardım etmeleri halinde uzlaşacağını bildirdi. Teklifi kabul eden şüpheli tarafı depremzede aileye 12.000 TL bağış yaptı. Böylelikle kamuya yararlı bir edimin daha ifa edilmesi ile dosyada yer alan hukuksal uyuşmazlık dava açılmaksızın çözüme kavuşturuldu.

18. Bayburt’ta ikamet etmekte olan kadın şahıs İ.D.Ç. bir süre evvel A.K. isimli şahsın kendisine tehdit, hakaret ve yaralama içeren eylemlerde bulunduğu iddiası ile şikâyetçi olması üzerine şüpheli hakkında soruşturma işlemlerine başlandı.

Yürütülen tahkikat kapsamında atılı suçu işlediğine dair yeterli delil elde edilen şüphelinin müsnet eylemlerinin uzlaştırma kapsamında kalan suçlardan olması hasebiyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerinin özenli ve titiz çalışmalarına mukabil yürütülen müzakere süreçlerinde, müşteki şahıs şüphelinin bir çocuk yuvasına bağış yapması halinde uzlaşacağını bildirdi. Müştekinin bu tür edim teklifini kabul eden şüpheli ise Trabzon Fatih Çocuk yuvasına

bağış yapıp müştekiden özür diledi. Böylelikle taraflar arasında olumlu sonuçlanan uzlaştırma işlemleri ile uyuşmazlık çözüme kavuşturuldu.

19. Bayburt'ta yaşanan bir vakada, müşteki G.Y. ikametinin önünde bulunan demir kapı ve malzemeleri çalan şahıslardan şikâyetçi olduğunu bildirerek adli mercilere başvurdu. Yürütülen tahkikat işlemleri ve araştırmalar kapsamında açıkta duran bu eşyaların şüpheli T.D. tarafından hırsızlandığı tespit edildiği.

Şüpheli üzerine atılı olan ve hakkında yeterli delil düzeyi elde edilen suçun uzlaştırma kapsamında olması nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerinin titiz ve özverili çalışmaları ile başlayan müzakere süreçlerinde müşteki şahıs, şüphelinin doğaya katkı sunmak maksadıyla fidan dikimi yapması halinde uzlaşacağını bildirdi.

Teklifi kabul eden şüpheli T.D. ise uzlaştırma büro ekiplerinin de yardımı ile temin ettiği 30 fidanı toprakla buluşturarak kamuya yararlı bir edime imza attı.

Bu sayede taraflar arasında olumlu şekilde sonuçlanan uzlaşma dosyasında, kamu davası ikame edilmesine gerek olmaksızın uyuşmazlık üzerine mutabakat sağlandı (Hırsızlık davasında 30 fidan dikme şartıyla uzlaştılar, 2022)

20. Yine Bayburt ilinde gerçekleşen başka bir hırsızlık vakasında, müşteki Ş.N. isimli şahıs dükkanının önüne bıraktığı 4 adet araç lastiğinin çalındığı iddiasında bulunarak şikâyetçi olması üzerine Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığınca soruşturma işlemlerine başlandı.

Yürütülen tahkikat kapsamında mûsnet eylemi gerçekleştiren şahsın şüpheli T.T. olduğunun tespiti üzerine, hakkında dava ikame etmeye yeterli delil düzeyine ulaşılan şahsın eyleminin uzlaştırma kapsamında yer alan suçlardan biri olması nedeniyle dosya uzlaştırma bürosuna gönderildi.

Uzlaştırma büro ekiplerinin titiz ve özverili çalışmaları ile yürütülen müzakere süreçlerinde müşteki şahıs, şüphelinin doğaya katkı sağlayacak mahiyette bir ağaç dikme edimi gerçekleştirmesi halinde uzlaşacağını bildirdi.

Teklifi kabul eden şüpheli T.T. uzlaştırma büro ekiplerinin de yardımı ile Bayburt Orman İşletme Müdürlüğünden temin edilen 20 adet sarıçam fidanı türünden ağacı Bayburt İl merkezine bağlı Geç köyünde bulunan araziye dikerek kamuya yararlı edim gerçekleştirdi. Böylelikle taraflar arasındaki uzlaşmanın olumlu sonuçlanması ile bir hukuksal uyuşmazlık daha çözüme kavuşturuldu (Bayburt'ta fidan dikme şartıyla ceza almaktan kurtuldu, 2023).

21. Nihayetinde ise, Bayburt'ta 2023 yılında mala zarar verme, hakaret, tehdit ve uzlaştırma kapsamına dahil diğer suçlardan bir yıl içerisinde 300 kadar dosya mahkemeye intikal etmeden ve ağırlıklı olarak kamu yararı gözetilen edim uygulamaları ile çözüme kavuşturulduğu, Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı uzlaştırma büro ekiplerinin devreye girmesi ile başlayan müzakere süreçlerinde, taraf iradelerine göre, uzlaştırmacıların da yardımı ile, mağdurların uğradığı zararların hızlı bir şekilde giderildiği, yardımseverlik vurgusunun ön plana çıkarıldığı edim taleplerinin yerine getirildiği hadiseler yer verildiği içeriğinde haber yapılmıştır (Bayburt'ta Uzlaştırma ile 300 Dosyada Anlaşma Sağlandı, 2023).

SONUÇ

İnsanlık tarihinin oluşma, gelişme ve devam eden ilerleme süreçlerine baktığımız zaman, bireylerin özellikle toplu halde yaşamaya başladıkları zaman dilimlerinden itibaren, ekonomik, sosyal, duygusal ve daha pek çok alanda karşılıklı temasta ve etkileşimde bulunma alanları oluşmuştur. Bu durumun doğal bir uzantısı olarak müşterek zeminlerde yaşanmış ya da yaşanması muhtemel sorunlara karşı farklı çözüm arayışları, yol ve yöntemleri gündeme gelmiş olup esasen klasik ceza hukuku temelleri atılmıştır. Bu sistemin en temel mantığıyla, içinde bulunduğu toplumun bazı geleneksel öğretisi ve kabullerine aykırı hareket eden, bu eylemleri ile bir başkası ya da başkalarının zarar görmesine mahal veren ve suçlu olarak adlandırılan kimsenin yapmış olduğu eyleminden dolayı cezalandırılması amacı güdülmüştür.

Ancak bilindiği üzere değişen koşullar, güncellenen ve edinilen yeni bilgiler beraberinde gelen kazanımlar ışığında, mağdur, suç, suçlu gibi basit kavramların içeriği bile farklılaşmaktadır. Dinamik değerlerden beslenen hukuk kurallarının toplumsal adalet beklentisini ve kamuoyu vicdanını karşılaması adına, bu değişimleri kaçırmaması, mağdurların adaletten ne bekledikleri ve sisteme en doğru hizmetin nasıl sunulması gerektiği konularını geniş perspektiften ele alması gerekmektedir.

Bu bağlamda klasik ceza adaletini uygulayan sistemlerde, yargılamaya konu bir olayın mevcudiyeti halinde, ilk hedef alınan nokta failin cezalandırılması olmuştur. Ancak bu süreçte mağdurun ne hissettiği, ne beklediği ya da bu süreçlerden nasıl etkileneceği konusu geri plana bırakılmıştır. Oysa özü itibarıyla kişiye karşı işlenen ve mağdurunun gerçek bir kişilik olduğu suçlarda, en adil ve hakkaniyetli sonucun, ancak muhatabın da süreçte aktif rol alması ve söz hakkına sahip olması halinde sağlanacağı hususu izahtan varestedir. Mukabilinde salt cezai müeyyide uygulanan failin de işlemiş olduğu suçun sorumluluğunu gerçekten üstlenme, bu halden duyacağı pişmanlık ile muhatabının mağduriyetini giderme ve sonrasında toplumla tekrar daha sağlıklı bir bütünleşme yani rehabilite olma aşamalarında eksik kaldığı görülmekteydi. İşte saptanan bu vaziyetlere binaen öncelikle Anglo-sakson ülkelerinde ortaya çıkan ve mağdurun haklarını, bir nevi mağdurun sesini duyurmayı ön plana koyan “onarıcı adalet” anlayışı, devamında tüm dünya ülkeleri arasında yayılmaya başlamıştır. Bugün klasik ceza adalet sisteminden başka bir yol sunan onarıcı adalet sistemi bünyesindeki çeşitli mekanizmaları büyük bir titizlik ve özenle uygulayan çok sayıda ülke bulunmaktadır. Uzlaştırma müessesesi ise bu uygulamaların en yaygın, sık ve popüler olan yöntemleri arasında yer almaktadır.

Uzlaştırma kurumu ile olayın fail ve mağdurunun, bir uzlaştırmacı refakatinde bir araya gelmeleri, karşılıklı iletişimde bulunmaları, empati, saygı çerçevesinde kendilerini ifade etmelerine olanak tanınmıştır. Bu görüşmelerin temelinde ise aslında ortada bulunan hukuksal uyuşmazlığa bir çözüm arayışıdır. Söz konusu arayışın, mağdurun da aktif katılım sağlaması, duygu ve düşüncelerini karşı tarafa sağlıklı, güvenilir bir zeminde ifade edebilmesi hali, uzlaştırma kurumunun getirdiği en büyük yeniliklerden biridir.

Uzlaştırma kurumu bizim mevzuatımızda ise 2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında yer verilen düzenlemeler ile kendisine yer bulmuştur. Bu düzenlemelere gidilmesinin ana etkenleri ise gerek değişen ve gelişen modern ceza adalet sisteminin bir parçası olmak gerekse günden güne adli birimlerde artan dosya sayısı ve iş yoğunluğunun önüne geçerek yığılmalara sebebiyet verilmesini önlemek maksatlıdır.

Uzlaştırma müessesine hukuk sistemimizde yer verilmesini müteakiben, uygulamada karşılaşılan sorunları bertaraf etmek için sürekli değişikliklere ve güncellemelere uğradığını görmekteyiz. Zira uzlaştırma kurumunun ilk yürürlüğe girdiği Kanun metinlerinde daha sınırlı ve dar bir alanda etkinlik göstermesi hali, uzlaştırmadan beklenen faydayı sağlayamamıştır. Özellikle 6763 sayılı Kanun değişikliği ile uzlaştırma kapsamına dahil edilen suç sayıları artırılmış, farklı kurumların varlığı halinde (etkin pişmanlık vb. gibi) uzlaştırma işlemlerinin nasıl uygulanacağı veyahut ne gerekçe ile uygulanamayacağına dair düzenlemeler getirilmiştir.

Bahse konu değişiklik Kanun'un getirdiği en etkili ve kapsayıcı düzenlemelerden biri de şüphesiz suça sürüklenen çocuklar yönünden geliştirdiği, yetişkinlerden farklı olacak şekilde, uzlaştırma işlemlerinin daha geniş ve kapsamlı uygulanmasına imkân tanıyacak mahiyetteki hükümler olmuştur. Nitekim suça konu eylemleri işledikleri yaşlarda yeterli akli ve ruhsal olgunluk seviyesinde bulunmayan bu grup içerisindeki çocukların, gelecek yaşamlarının olumsuz etkilenmesini engellemek, pek çok alanda kendilerine sorun yaratma ihtimali bulunan sabıka kayıtlarının temiz kalmasını sağlamak ve bulundukları yaş itibarıyla etkiye/etkilenmeye açık mental durumları da göz önünde bulundurularak cezaevi koşulları ile tanışmalarını ve bu halin üzerlerinde yaratacağı olumsuz tahribatları önlemek adına, suça sürüklenen çocuklar açısından uzlaştırma kapsamının geniş tutulması önem arz etmektedir.

Suçta sürüklenen çocuklar yönünden uzlaştırma işlemleri esnasında kararlaştırılan edimlerin ise maddi boyutta anlam ihtiva eden şeylerden ziyade özellikle kamu yararı güden özel kuruluş ya da kamu kurumları nezdinde sürdürülen hizmetlere katılımlarının sağlanmasına yönelik belirlenmesi halinin, suça sürüklenen çocukların sorumluluk bilinçlerinin artmasına

kamuya yararlı hizmetleri ile toplumsal barışa katkı sağlamalarına destek sunacağı görüşündeyiz.

Elbette uzlaştırma kurumunun toplumda doğru tanıtılması ve insanların bu hususta bilinçlendirilmesi yönünde uzlaştırmacı olarak süreçte yer alan kimselere de büyük pay düşmektedir. Güncel mevzuat hükümlerimizde uzlaştırmacıların kimler olacağı, hangi şartları taşıması gerektiğine dair kıstaslar Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği ile belirlenmiştir. Bu Yönetmelik madde hükümlerine göre öncelikle hukuk fakültesi mezunu avukatlar ve hukuk öğrenimi gören kimselerin uzlaştırmacı olabilecekleri düzenleme altına alınmıştır. Hukuk öğrenimi kavramı ise şahsın mezun olduğu lisans programı eğitimlerinde yeterli düzeyde hukuk öğrenimi almış kişileri ifade etmektedir. Ancak uzlaştırma müessesinin en doğru ve sağlıklı şekilde ilerlemesini sağlamak, sürecim amacına matuf bir şekilde ilerlemesinin önünü açmak için farklı meslek mensuplarına ait kimselerin, geçerliliği “müphem” kalan bir “yeteri kadar hukuk dersi” alabilme hallerinin uzlaştırmacı olma noktasında basit kaldığı düşüncesindeyiz. Zira uzlaştırmacı her ne kadar bir yargılama işi yapmamakta ise de bu süreç baştan aşağı bir yargısal faaliyettir ve uzlaştırmacı da kamu görevi ifa eden kişidir. Uzlaştırmacılık müessesinin vakarına yaraşır, doyurucu bir hukuk bilgisi ile sürecin kontrol altına alınması, uygulamada daha başarılı uzlaştırma örneklerine dayanak teşkil edecektir. Uzlaştırmacılık işi, kamu görevlilerin arta kalan zamanlarını doldurmak, kendilerine ek bir gelir kapısı elde etmek için ayriyeten yapılan bir iş gibi değil; bilakis yargılama safhasının önemli bir unsuru, tarafların bilhassa şüpheli ya da sanık kesiminin kaderini tayin edecek önemli bir misyondur.

Uzlaştırma işlemleri safhasında, özellikle müzakerelerin başlaması ile önem kazanan diğer bir mesele de şüphesiz edim kavramıdır. İlgili mevzuat hükümlerinin ekseriyetle müşterek zeminde buluştukları kıstas tarafların özgür ve hür iradeleri ile kararlaştıracakları edimin konusunun hukuka ve ahlaka aykırı olmaksızın belirlenebilir olmasıdır. Uygulamada ve hukuk sistemimizde çok köklü bir tarihi olmayan uzlaştırma müessesesi ve edim konusuna özellikle yoğunlaşılması gerektiğini düşünmekteyiz. Zira alternatif çözüm yolu olarak esasen onarıcı adalet sisteminin tezahürü niteliğinde uygulamada yer alan uzlaştırma işlemlerinde, klasik ceza adalet sisteminden farklı olarak, olayın failinin sorumluluk bilincini geliştirerek yapmış olduğu müstet eylemle yüzleşmesini, mağdur tarafın ise suçtan kaynaklı maddi ya da manevi dünyasında meydana gelen zararın, yaraların onarılıp sarılması hedeflenmektedir. Uzlaştırma kurumunda fail tarafına bir nevi borç yükümlülüğü doğuran edim mefhumu bu gayeye hizmet etmek noktasında eşsiz bir argüman olarak bulunmaktadır. Örneğin işlediği suç nedeniyle pişmanlık duyan failin kamuya yararlı hizmet ve faaliyetlerde bulunması, yardıma muhtaç

insanlara veyahut canlılara fayda sağlayacak bağışlar ya da girişimler sergilemesi, bazı hallerde ise tamamen mağdurun iç dünyasını besleyecek ve onu onore edecek, hatasının farkına vardığını gösterecek şekilde kendisini affettirme olanağı tanınması şeklinde çok sayıda farklı ifa koşulları belirlenebilecektir.

Bu sayede toplumun uzlaştırma kurumuna olan bakış açısında iyileşme sağlanacağı gibi, toplumsal adalet ve barış öncüllerine de ayrı bir beslenme kaynağı oluşturulacaktır. Benzeri minvallerdeki edimlerin sayısının ve çeşitliliğinin artırılması noktasında, başta uzlaştırmacılar olmak üzere toplumsal bilinci ve farkındalığı artıracak çalışmaların, kamuoyu bilgilendirilmesine hizmet edecek araçlarla sunulması oldukça önem arz etmektedir.

Çalışmamızın son bölümünde ise bahsettiğimiz tarzda “kamuya yararlı” edim türlerinin, Bayburt İli üzerindeki uygulamalarından bazılarını yer vermiş bulunmaktayız. Bayburt Cumhuriyet Başsavcılığı bünyesinde yer alan uzlaştırma bürosunun muktezaya bağladığı dosyalarda, onarıcı adalet anlayışına matuf olacak şekilde gerçekleştirilen konusu ve edim türü çeşitlilik gösteren çalışmalar ile uzlaştırmacının amacına ve ruhuna uygun örnekler gösterilmektedir.

Nihayetinde ise, günden güne değişen düzen koşulları ve bu değişimlerin beraberinde getirdiği ihtiyaçların, amacı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olan ceza adalet sistemimizde, etkin, etkili ve hızlı bir şekilde çözüme kavuşturulması adına, alternatif çözüm yollarının ve özelinde bilhassa uzlaştırma kurumunun taşıdığı önem ve değerin farkına varılması, uygulayıcılar ve uygulananlar nezdinde bu alana yönelimi, eğilimi artıracak bilinçlendirme çalışmalarının yapılması meselesine daha fazla yoğunlaşılması gerektiği kanaatindeyiz.

Bunun için uzlaştırmacının başlı başına bir mevzuat düzenlemesi ile ele alınması, süreçte yer alacak kişilerin ise daha eğitilmiş ve donanımlı hale getirilerek, adli mercilerde biriken ve fazlaşan iş yoğunluğunun önüne geçilmesi, uzayan yargı süreçlerinden bağımsız olarak adalete daha hızlı bir erişim sağlanması hususunda gösterilecek topyekûn bir emek ve çabanın sergilenmesi, adalet sistemimize büyük bir ivme ve yeni bir bakış açısı kazandıracaktır.

KAYNAKÇA

- Aersen, I., Mackay,, R., Pelikan, C., Willemsens, J., & Wright, M. (2004). *Rebuilding community connectons-medition and restorative justice in europe, concil of europe publishing, germany*, (Çetintürk, E. çev. ed.). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Akıncı, F. S., & Dursun, S. (2016). *Viktimoloji* (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Arslan, M. B., & Soygüt, M. B. (2008). *Türk ceza ve ceza usul hukukunda uzlaşma kurumu*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Artuç, M. (2018). *Kişilere karşı suçlar*. Adalet Yayınevi.
- Artuk, M. E., Gökçen, A., & Yenidünya C. (2003). *Ceza hukuku genel hükümleri* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Bayburt Adliyesi, zincirleme trafik kazasını “Mehmetçik Vakfı” şartıyla uzlaştırdı. (2024 19 Ekim). Bayburtpost. <https://www.bayburtpostasi.com.tr/bayburt-adliyesi-zincirleme-trafik-kazasini-mehmetcik-sivakfi-sartiyla-uzlastirdi> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta basit yaralama suçunda taraflar TSK’ya bağış yapma şartıyla uzlaştılar. (2024 04 Mayıs). İHA. <https://www.ihacom.tr/bayburt-haberleri/bayburtta-basit-yaralama-sucunda-taraflar-tskya-bagis-yapma-sartiyla-uzlastilar-79462872> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta basit yaralama suçunun tarafları Gazze’ye bağış şartıyla uzlaştılar. (2024 13 Haziran). Konya Haber 42. <https://www.konyahaber42.com/bayburt-ta-basit-yaralama-sucunun-taraflari-gazze-ye-bagis-sartiyla-uzlastilar-720630> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta bir dava daha bağış şartıyla uzlaşıyla sonuçlandı. (2024 03 Temmuz). Kuzeyekspres. <https://www.kuzeyekspres.com.tr/haber/20753922/bayburtta-bir-dava-daha-bagis-sartiyla-uzlasiyla-sonuclandi> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta Aile İçi Tartışma: gelin görümcəsi ile uzlaşma için SMA hastasına Bağışta bulundu. (2024 19 Ekim). Karadenizdesonnokta. <https://www.karadenizdesonnokta.com.tr/bayburtta-aile-ici-tartisma-gelin-gorumcesi-ile-uzlasma-icin-sma-hastasina-bagista-bulundu> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta fidan dikme şartıyla ceza almaktan kurtuldu. (2023 16 Mayıs). Haber61. <https://www.haber61.net/bolgesel/bayburtta-fidan-dikme-sartiyla-ceza-almaktan-kurtuldu-h475291.html> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta ilginç uzlaş. (2023 22 Eylül). Doğruhaber. <https://dogruhaber.com.tr/bayburtta-ilginc-uzlas> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta ilginç uzlaşma. (2023 05 Eylül). Nnchaber. <https://www.nnchaber.com/bayburt-ta-ilginc-uzlasma.html> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta şikayetçi olduğu eşiyile “bir buket çiçek” karşılığında uzlaştı. (2023 15 Haziran). Haber61. <https://www.haber61.net/bolgesel/bayburtta-sikayetci-oldugu-esiyle-bir-buket-cicek-karsiliginda-uzlasti-h539377.html> adresinden edinilmiştir.
- Bayburt’ta uzlaştırma ile 300 dosyada anlaşma sağlandı. (2023 31 Aralık). Haberler.com. <https://www.haberler.com/guncel/bayburt-ta-uzlastirma-ile-300-dosyada-anlasma-saglandi-16684060-haberi/> adresinden edinilmiştir.
- Bayraktar, K. (2005). Gene uzlaşma üzerine. *Güncel Hukuk Dergisi*, 7(19), 7.
- Cengiz, S. (2008). Avrupa insan hakları mahkemesi kararları ışığında ceza yargılaması kurum ve kavramları. *Türkiye Barolar Birliği*.

- Cengiz, S., Demirağ, F., Ergül, T., McBride., J. & Tezcan, D. (2008). *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları ışığında ceza yargılaması kurum ve kavramları*. Ankara: Şen Matbaa.
- Centel, N., & Zafer H. (2016). *Ceza muhakemesi hukuku* (13. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- Çatalkaya, D. U. (2018). *İş hukukunda ölçülülük ilkesi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Çetintürk, E. (2017). *Onarıcı adalet ve ceza adalet sisteminde uzlaştırma*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Dönmezer, S. & Erman, S. (1994). *Nazari ve tatbiki ceza hukuku genel kısım* (10. Baskı). İstanbul: Beta.
- Ercan, İ. (2014). *Ceza hukuku genel hükümler* (10. Baskı). İstanbul: On İki Levha Yayınları,
- Erdem, M. R., Eser, F., & Özşahinli, P. P. (2017). *100 soruda uzlaştırma uzlaştırıcının el kitabı*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- EÜHFD. (2006). *Ege Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10(3-4),
- Feyzioğlu, M. (2002). *Ceza muhakemesinde vicdani kanaat*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Hırsızlık davasında 30 fidan dikme şartıyla uzlaştılar. (2022 12 Mayıs). Haberlercom. <https://www.haberler.com/guncel/hirsizlik-davasinda-30-fidan-dikme-sartiyla-14935061-haberi> adresinden edinilmiştir.
- İçel, K. & Donay, S. (2006). *Karşılaştırmalı ve uygulamalı ceza hukuku; genel kısım* (5. Baskı). İstanbul: Beta Yayınları.
- İnceoğlu, A. A. (2009). *Türk ceza muhakemesi hukukunda mevcut ve olası sorunları ile uzlaşma kurumu, hukuk devletinde suç yaratılmasının ve suçun aydınlatılmasının sınırları sempozyumu*. 3. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi, İstanbul Kültür Üniversitesi: Ankara Seçkin.
- İpek, A. İ., & Parlak E. (2009). *İçtihatlarla Türk ceza hukukunda uzlaşma* (1. Baskı) Ankara: Adalet Yayınevi.
- İpek, A. İ., & Parlak, E. (2009). *İçtihatlarla Türk ceza hukukunda uzlaşma*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- İpek, A. İ., & Parlak, E. (2016). *Ceza muhakemesinde uzlaşma*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Jahıç, G., & Yeşiladalı, B. (2008). *Onarıcı adalet mağdur fail arabuluculuğu ve uzlaşma uygulamaları: Türkiye ve Avrupa bakışı*. 10, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi
- İçel, K., ve Donay, S. (2005). *Karşılaştırmalı ve uygulamalı ceza hukuku, genel kısım, 1. kitap*. Ankara: Beta Yayıncılık.
- Kaymaz, S. & Gökcan, H. T. (2003). *Alternatif uyuşmazlık çözümü*. (1.basım), Ankara: Seçkin,
- Kaymaz, S. & Gökcan, H. T. (2007). *Uzlaşma ve ön ödeme* (2. Baskı). Ankara: Seçkin yayınları.
- Kılıçoğlu, A. M. (2011). *Borçlar hukuku genel hükümler*, (14. Baskı). Ankara: Turhan Kitabevi.
- Mevzuat Bilgi Sistemi, (2017, 05 Kasım) <http://mevzuat.Basbakanlik.gov.tr> adresinden edinilmiştir.
- Mevzuat. (2017). T.C. Resmî Gazete, 30145, 05 Ağustos 2017.
- Mommsen, T. (1899). *Römisches strafrecht* (Vol. 1). Duncker & Humblot.
- Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö., & Oktay-Özdemir, S. (2018). *Eşya hukuku*. Filiz Kitabevi.

- Özbek, M. (2005). Avrupa Konseyi bakanlar komitesinin ceza uyuşmazlıklarında arabuluculuk konulu tavsiye kararı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7(1), 98-127-154-166.
- Özbek, M. (2007). Avrupa Birliği'nde alternatif uyuşmazlık çözümü. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (68), 317.
- Özbek, M. S. (2005). *Çağdaş ceza adaleti sistemlerinde alternatif çözüm arayışları ve arabuluculuk uygulaması*. Yenisey. Feridun (Ed.), Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaşma. İstanbul: Arıkan Yayınevi.
- Özbek, M. S. (2009). *Alternatif uyuşmazlık çözümü* (2. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbek, M. S. (2013). *Alternatif uyuşmazlık çözümü* (3. Baskı). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Özbek, M. S. (2018). *Soruşturma evresinde uzlaştırma usulü, ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma eğitim kitabı*. Ankara: Adalet Bakanlığı.
- Özbek, V. Ö. (1999). *Ceza hukukunda suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Özen, A. (2007). Yeni düzenlemeler ışığında uzlaşma. *İstanbul Barosu Dergisi*, 81(1), 21-130.
- Özgenç, İ. (2018). *Türk ceza hukuku genel hükümler*. (14. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınları.
- Özgenç, N. B. (2015). Türk hukukunda suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklarda uzlaşma. *Legal Hukuk Dergisi*, 13(145), 50-51.
- Özgenç, N. B. (2015). *Türk hukukunda ve mukayeseli hukukta uzlaşma* (1. Baskı). İstanbul: Legal Yayınları.
- Öztürk, B., Tezcan, D., Erdem, M. R., Alan, E., Gezer, Ö. S., Saygılar, Y. F., Tütüncü, E. E., Özyayın, Ö. & Tok, M.C. (2013). *Ana hatlarıyla ceza muhakemesi hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Sancar, T. Y. (2007). Yeni Türk ceza Kanunu'nda zincirleme su. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (70), 247.
- Sezer, A. (2010). *Öğreti ve uygulamada ceza usul hukukunda uzlaşma*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Soysal, T. (2005). *Türk ceza hukukunda uzlaşma, Ceza muhakemesi hukukunda uzlaşma*, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Soysal, T. (2005). *Türk ceza hukukunda uzlaşma. Ceza muhakemesi hukukunda uzlaşma*, Yayına Hazırlayan: Feridun YENİSEY, İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Şahin, C. (1994). *Sanığın kolluk tarafından sorgulanması*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Şahin, M. E., & Yemenici, K. (2018). 6763 Sayılı Kanun'la yapılan değişiklikler ışığında ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1), 445-507.
- T.C. Adalet Bakanlığı. (UNDP). (2009). *Ceza uyuşmazlıklarında uzlaşma el kitabı*, 11, Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tezcan, D., Erdem, M. R., & Sancakdar, O. (2002). *Avrupa insan hakları sözleşmesi ışığında Türkiye'nin insan hakları sorunu*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- United Nations Office On Drugs And Crime. (UNODC). (2006). *Onarıcı adalet programları el kitabı* (2. Baskı). New York: Birleşmiş Milletler Yayınları.

- Uzlaşma sonucu temin edilen spor malzemeleri koy okullarımıza ulaştırıldı. (2025 19 Mayıs). MEB. <https://bayburt.meb.gov.tr/www/uzlasma-sonucu-temin-edilen-spor-malzemeleri-koy-okullarimiza-ulasdirildi/icerik/2118> adresinden temin edilmiştir.
- Ünver, Y., & Hakeri, H. (2012). *Ceza muhakemesi hukuku: Temel bilgiler*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yavuz, H. A. (2018). *Ceza adalet politikası bağlamında alternatif çözüm yöntemleri, Ceza hukukunda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri sempozyumu*. Ankara: Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı Yayınları.
- Yenisey, F. (2005). *Ceza Muhakemesi hukukunda uzlaşma*. İstanbul: Arıkan Yayınları.
- Yerdelen, E. (2018). *Soruşturma ve kovuşturma evresinde uzlaştırmanın hukuki sonuçları ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma eğitim kitabı*, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı.
- Yerdelen, E., Özbek, M. S., Altuntaş, Ş., Boz, B., Erdem, D. Ö. & Yılmaz, B. A. (2018). *Ceza muhakemesi hukukunda uzlaştırma* (1. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yıldırım, Z. (2007) Türk ceza hukukunda uzlaşma. *Legal Hukuk Dergisi*, 50, 1-20.
- Yurtcan, E. (2013). *Ceza Muhakemesi kanunu şerhi 3. ve 4. yargı paketlerine göre güncelleştirilmiş* (6. Baskı). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Zafer, H. (2013). Savunma hakkı ve sınırları. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 507-540.

ÖZ GEÇMİŞ

■■■■ İlk, Orta ve Lise öğrenimi Sivas ilinde tamamlamıştır. 2018 yılında Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun olmuş; 2019 yılında Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nda başladığı Cumhuriyet savcısı adaylık eğitimini 2021 yılında tamamlamıştır. İlk görev yeri olarak 2021-2024 yılları arasında Bayburt ilinde çalışmıştır. Bu süre zarfında başta uzlaştırma bürosu olarak çok sayıda büroda görev yapmıştır. 2024 yılı HSK Yaz Kararnamesi ile Mardin ili Midyat ilçesine atanmış olup Cumhuriyet savcısı olarak görevine devam etmektedir.

